

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

**Studijní obor
(kombinace):** Sociální pracovník

POSLANKYNĚ PARLAMENTU ČR A JEJICH PRÁCE

WOMEN REPRESENTATIVES IN THE PARLIAMENT OF THE CZECH REPUBLIC AND THEIR WORK

Bakalářská práce: 08–FP–KSS– 3042

Autor:

Monika ZAJÍCOVÁ

Podpis:

Adresa:

Nad Rybníkem 59

251 01, Herink

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Václavíková – Helšusová , Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
96	3	1	31	41	8

V Liberci dne: 23.04. 2010

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

V Liberci dne: 23.04. 2010

Monika Zajícová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PhDr. Lence Václavíkové - Helšusové, PhD., za odborné vedení práce, cenné připomínky a vřelý lidský přístup. Dále děkuji mnoha poslankyním PČR za vstřícnost a ochotu s jakou odpovídaly na mé dotazy.

Poděkování patří též všem členům mé rodiny za neutuchající podporu a trpělivost, se kterou snášeli mou zvýšenou absenci při péči o domácnost.

RESUMÉ

Předkládaná práce se zabývá otázkou žen v politice. Teoretická část práce je věnována konceptům, na jejichž základě lze problematiku žen v politice zkoumat, faktorům, které ovlivňují politickou účast žen, ale i vlivu žen na politiku. Hlavní pozornost je však věnována české politické reprezentaci. Práce mapuje zastoupení žen v české vrcholové politice s akcentem na poslankyně Parlamentu ČR. Zkoumá témata jejich práce, včetně okolností, které je k výběru daných témat vedou. Zabývá se také způsobem, jakým ženy obsazují mocenské pozice. Praktická část práce je zaměřena na analýzu veřejných vystoupení poslankyň v Parlamentu ČR zaznamenaných v letech 2006-2008, především z hlediska volby témat a četnosti vystoupení.

KLÍČOVÁ SLOVA

ženy a politika, české politické strany, ženy v Parlamentu ČR, témata žen v politice, gender, mocenské pozice žen

SUMMARY

This thesis deals with the question of involvement of women in political functions. The theoretical part of thesis inquires into concepts, in terms of which it is possible to investigate the problematic of women active in politics, factors which influence the political participation of women and it also inquires into the influence of woman to politics. The main attention is paid to Czech political woman representation. The thesis maps the representation of women in high level Czech politics with emphasize of congresswomen of the Parliament of the Czech Republic. It examines the themes of their work, including the circumstances, which leads them to the selection of given themes. It also concerns about the way how women occupies seats in the position of power. The practical part of thesis is oriented to the analysis of public speeches in the Czech

Parliament in the years 2006 till 2008, mainly in terms of the choice of themes and the frequency of their speech.

KEYWORDS

Women and politics, Czech political parties, Women in the Czech Parliament, themes of women in politics, gender, positions of power of women

RESÜMEE

Dieser Beitrag behandelt die Frage der Frauen in der Politik. Theoretischer Teil der Arbeit befasst sich mit Konzepten, auf deren Basis die Problemstellung der Frauen in der Politik untersucht werden kann, mit Faktoren, die die politische Beteiligung von Frauen beeinflussen aber auch mit dem Einfluss von Frauen auf die Politik. Das Hauptaugenmerk liegt jedoch auf der tschechischen politischen Repräsentation. Die Arbeit mappiert die Vertretung der Frauen in der tschechischen Spitzenpolitik mit dem Schwerpunkt auf die Abgeordneten des Parlaments der Tschechischen Republik. Der Beitrag erkundet die Themen ihrer Arbeit einschließlich der Umstände, die sie zur Auswahl der jeweiligen Themen führen. Es befasst sich auch mit der Art und Weise, wie die Frauen die Machtpositionen besetzen. Der praktische Teil konzentriert sich auf die Analyse der öffentlichen Reden von Abgeordneten im Parlament der Tschechischen Republik aufgenommenen in dem Zeitraum 2006-2008, insbesondere im Hinblick auf die Wahl der Themen und die Häufigkeit des Auftretens.

STICHWORTE

Frauen und Politik, tschechische politische Parteien, Frauen im Parlament der Tschechischen Republik, Fragen von Frauen in der Politik, Gender, Machtstellung der Frauen

1. ÚVOD.....	2
2. TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU	4
2.1. KONCEPTY A PŘÍSTUPY K HODNOCENÍ ÚČASTI ŽEN V POLITICE, TEORETICKÁ VÝCHODISKA	6
2.1.1. Deskriptivní a substantivní politická reprezentace.....	6
2.1.2. Konzervativní a liberální přístup.....	8
2.1.3. Vliv žen na politickou kulturu a výstupy.....	9
2.1.4. Ženské zájmy.....	10
2.2. FAKTORY OVLIVŇUJÍ POLITICKOU ÚČAST ŽEN	11
2.2.1. Politické překážky.....	11
2.2.2. Společensko-ekonomické překážky.....	13
2.2.3. Ideologické a psychologické překážky.....	15
2.3. STRATEGIE ZVYŠOVÁNÍ POLITICKÉ REPREZENTACE ŽEN.....	17
2.3.1. Genderové kvóty.....	18
2.3.2. Genderové kvóty, důvody pro a proti.....	21
2.4. POLITICKÉ PROMĚNY, VLIV VYŠŠÍHO ZASTOUPENÍ ŽEN NA POLITIKU	23
2.4.1. Politické zájmy.....	26
2.4.2. Změna politického diskurzu a politické kultury.....	29
2.4.3. Dopad přítomnosti žen na politické výstupy.....	31
2.5. ŽENY NA ČESKÉ POLITICKÉ SCÉNĚ.....	32
2.5.1. Vládní přístup k otázce rovnosti.....	33
2.5.2. Zastoupení žen v české politice –popis stavu	35
2.5.2.1. Ženy ve vládě.....	36
2.5.2.2. Ženy v parlamentu.....	36
2.5.2.3. Ženy v krajských a obecních zastupitelstvech.....	40
2.6. POSLANKYNĚ PČR.....	41
2.6.1. Zastoupení poslankyň v kontextu voleb do PS 2006.....	41
2.6.2. Bariéry ovlivňující politickou účast žen v ČR.....	43
2.6.2.1. Institucionální bariéry.....	44
2.6.2.2. Individuální bariéry.....	50
2.6.2.1. Společenské bariéry (postoje české veřejnosti).....	54
2.6.3. Pracovní témata žen v politice.....	55
2.6.4. Ženské strategie	58
3. PRAKTICKÁ ČÁST	61
3.1 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	61
3.1.1. Stanovení předpokladů.....	61
3.2 POUŽITÉ METODY.....	62
3.3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU	63
3.4 PRŮBĚH ŠETŘENÍ.....	67
3.5 VÝSLEDKY A JEJICH INTERPRETACE	67
3.5.1 Témata vystoupení poslankyň.....	68
3.5.2 Četnost vystoupení poslankyň	73
3.5.3 „Mužské prvky“ ve vystoupeních poslankyň	79
4. ZÁVĚR	84
5. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	85
6. SEZNAM PŘÍLOH.....	89

1. ÚVOD

Zastoupení žen v české politice, zejména ve vrcholných funkcích, je dlouhodobě velmi nízké a nijak výrazně se nemění. I přes oficiálně deklarovanou rovnost politických práv žen a mužů zůstávají politická činnost a veřejné rozhodování doménou převážně mužskou. Nízký podíl zastoupení žen ve vrcholové politice řadí podle mezinárodní databáze Meziparlamentní unie Českou republiku s 15,5% na 77. místo v počtu žen v dolní komoře parlamentu¹, přičemž průměr v evropských zemích dosahuje 21,9%, pro zajímavost proporce žen v parlamentech severských zemí je v průměru 42,1%. Česká republika se v tomto žebříčku řadí těsně za Albánii a KLDK, hluboko za takové země jako je Bělorusko, Afghánistán nebo Tunisko (viz příloha 1). To však neznamená, že ve všech zemích, které figurují v žebříčku nad ČR, jsou ženy ve vrcholných politických funkcích zastoupeny adekvátně.

Autoři mnohých studií a odborných publikací se pokoušejí objasnit příčiny tohoto stavu. Ukazuje se, že ženám ztěžuje vstup do politického a veřejného rozhodování řada překážek. Vedle toho zaznívá již několik let intenzivní volání po zrovnoprávnění žen z hlediska jejich zastoupení ve vrcholných politických funkcích. Ženy argumentují tím, že tvoří polovinu populace, přičemž tento fakt se ani zdaleka neodráží v zastoupení žen ve vládách, parlamentech, ani v institucích, které vydávají důležitá rozhodnutí. Namítají, že pokud nemají v těchto institucích odpovídající zastoupení, nemohou být jejich zájmy dostatečně slyšeny, hájeny a prosazovány. Nízká proporce žen v parlamentech je mnohými považována za porušování občanských práv, jinými je vnímána jako vytvářející dvouúrovňové občanství, v němž se ženy de facto stávají občankami druhého řádu.²

V České republice je výzkum týkající se politické participace a reprezentace žen v podstatě na začátku, řada poznatků zachycených v teoretické části práce je proto čerpána zejména ze zkušeností severských zemí. Úvod teoretické části je věnován konceptům, na základě kterých lze problematiku žen v politice uchopit a zkoumat, dále se detailně věnuje

---

¹ Údaje dle databáze Meziparlamentní unie [online], aktualizována k 28.2. 2010 [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

² PHILLIPS, A. *Democracy and Difference*, University Park: The Pennsylvania State University Press, 1993 in VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. *Odcházení – Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Praha: Open Society Fund, 2007.

faktorům, které ovlivňují politickou účast žen a řeší i otázku vlivu žen na politickou kulturu či politické výstupy.

Hlavní pozornost je však věnována české ženské politické reprezentaci. Práce mapuje zastoupení žen v české vrcholové politice s akcentem na poslankyně Parlamentu ČR. Zabývá se také způsobem, jakým ženy obsazují mocenské pozice. Ambicí této práce však není pouze zmapovat zastoupení žen na české parlamentní půdě, ale především detailněji prozkoumat témata jejich práce, včetně okolností, které je k výběru daných témat vedou. Praktická část práce je proto zaměřena na analýzu veřejných vystoupení poslankyň na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Obecně se předpokládá, že ženy vnášejí do politiky silnější akcent na tzv. sociální témata. Analýza si tedy klade za cíl prozkoumat především to, nakolik se ženy-političky těmto tématům věnují ve svých veřejných vystoupeních v Poslanecké sněmovně. Vychází přitom z monitoringu 948 vystoupení poslankyň zaznamenaných na plénu Sněmovny v letech 2006-2008, zachycený časový úsek představuje zhruba polovinu funkčního období poslankyň. Výsledky analýzy nabízejí mimo jiné i detailní přehled o řečnické aktivitě jednotlivých poslankyň a jejich srovnání.

2. TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU

S nedostatečným zastoupením ve vrcholných politických funkcích a vzdálením od rozhodovacích procesů se potýkají ženy prakticky na celém světě. Podle údajů Meziparlamentní unie³ drží ženy na celém světě 18,9 procent parlamentních křesel, přesně 8 404. Naproti tomu muži 36 126 křesel. V evropském měřítku si z hlediska proporce žen vedou nejlépe skandinávské země a země Beneluxu. (tabulka 1)

Naopak nejhůře si vedou Turecko, Malta a Ukrajina. Celosvětově mají tradičně nízké - mnohdy až nulové - zastoupení žen ve svých parlamentech muslimské země, pro příklad uvádím Saudskou Arábii. (Na druhou stranu však připomínám, že například Tunisko předstihlo v databázi Meziparlamentní unie i ČR.)

Nízká míra reprezentace žen v politice je úzce spojena se statusem žen⁴. Ženy jsou vnímány spíše jako sociální skupina, než jako jednotlivci, přičemž sociální status žen je chápán jako výrazně nižší než sociální status mužů. Rakušanová zmiňuje francouzskou politoložku Chantal Mouffe, podle které by mělo být občanství vnímáno jako „forma politické identity, která se plně identifikuje s principy svobody a rovnosti“.⁵

---

³ Údaje dle databáze Meziparlamentní unie [online], aktualizována k 28.2. 2010 [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

⁴ Status představuje pozici v sociální struktuře, která je determinovaná např. genderem (muž, žena), rasou, náboženstvím, vlastním přičiněním (vzděláním), sociálním a kulturním kapitálem, materiálními možnostmi a podobně. (ŠANDEROVÁ, J. *Sociální stratifikace-Problém, vybrané teorie, výzkum*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0025-0)

Giddens definuje status jako prestiž, kterou má určitá skupina v očích jiných členů společnosti. Obvykle je spojena s charakteristickým stylem života - způsobem chování, který se od členů dané skupiny očekává. (GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. dopl.vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4 554)

⁵ MOUFFE, Ch. (1995) „Feminism, Citizenship, and Radical Democratic Politics“ in VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. *Odcházení – Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Praha: Open Society Fund, 2007

Tabulka č. 1: Zastoupení žen v parlamentech vybraných zemí

Pořadí	Země	Dolní komora či jednokomorový parlament				Horní komora či senát			
		Volby	Křesla	Ženy	% žen	Volby	Křesla	Ženy	% žen
1	Rwanda	9 2008	80	45	56.3 %	10 2003	26	9	34.6 %
2	Sweden	9 2006	349	162	46.4 %	---	---	---	---
6	Netherlands	11 2006	150	63	42.0 %	5 2007	75	26	34.7 %
7	Finland	3 2007	200	80	40.0 %	---	---	---	---
8	Norway	9 2009	169	67	39.6 %	---	---	---	---
12	Belgium	6 2007	150	57	38.0 %	6 2007	71	29	40.8 %
28	Tunisia	10 2009	214	59	27.6 %	8 2008	112	17	15.2 %
31	Afghanistan	9 2005	249	68	27.3 %	9 2005	102	23	22.5 %
69	Kazakhstan	8 2007	107	19	17.8 %	10 2008	47	2	4.3%
76	Democratic People's Republic of Korea	3 2009	687	107	15.6 %	---	---	---	---
77	Czech Republic	6 2006	200	31	15.5 %	10 2008	81	14	17.3 %
105	Turkey	7 2007	549	50	9.1%	---	---	---	---
108	Malta	3 2008	69	6	8.7%	---	---	---	---
113	Ukraine	9 2007	450	36	8.0%	---	---	---	---
135	Saudi Arabia	2 2009	150	0	0.0%	---	---	---	---

Zdroj: údaje Meziparlamentní unie, aktualizovány k 28.2. 2010 (<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>, naposledy navštíveno 22.3. 2010)

Mnohé zastánkyně ženských práv tvrdí, že pokud muži drží ve svých rukou monopol na politický proces, přijímají zákony, které ovlivňují celou společnost, pak rozhodovací proces nemůže vyrovnávat zájmy jak mužské, tak i ženské části populace.⁶ Podle Shvedove⁷ je rovný podíl mužů a žen na rozhodování a moci součástí základního práva žen na účast v politickém životě a má rozhodující vliv na genderovou rovnost a posílení postavení žen, odvolává se přitom na Millenium Development Goals (Rozvojové cíle

⁶ KARAM, A, LOVENDUSKI, J. Dosáhnout změny in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0, s.35

⁷ SHVEDOVA, N. Překážky účasti žen v parlamentu in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0, s.3

tisíciletí)⁸. Ženy podle ní musí být aktivními spolutvárci agendy. Po vstupu do politického života přitom často zjišťují, že je politické, veřejné, kulturní ale i společenské prostředí vůči nim až nepřátelsky postavené. „Ženy čelí mnohým obtížím při snaze o artikulaci a vytváření vlastních zájmů.“⁹

2.1. *Koncepty a přístupy k hodnocení účasti žen v politice, teoretická východiska*

Na účast žen v politickém životě může být nahlíženo z mnoha různých teoretických úhlů, naznačme si příští části alespoň některé z nich.

2.1.1. *Deskriptivní a substantivní politická reprezentace*

Politologové, kteří se zabývají účastí žen v politice, používají ke studiu politické reprezentace žen dva základní koncepty: koncept deskriptivní (pasivní) a substantivní (aktivní) reprezentace.

Za *deskriptivně reprezentovaný* politický orgán je považován takový politický orgán, který odráží politicky relevantní charakteristiky reprezentované komunity.¹⁰ Deskriptivní reprezentace znamená, že zastupitel je svou osobou nebo životem a zkušeností v určitém smyslu typickým představitelem širší skupiny lidí, které reprezentuje: černí zastupitelé reprezentují černochoy, ženské zastupitelky ženy apod. Přívlastek „deskriptivní“ může odkazovat nejen k viditelným charakteristikám jako je barva pleti či pohlaví, ale i ke zkušenostem. Základní předpoklad modelu deskriptivní demokracie spočívá v očekávání, že zastupitel s určitou zkušeností bude přesněji reprezentovat zájmy dané skupiny a že k nim bude více citlivý a loajální, jedná se o předpoklad společné identity či podobnosti.¹¹

---

8 Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals) [online]. c1010 [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <http://www.developmentgoals.org/Gender_Equality.htm

9 SHVEDOVA, N. Překážky účasti žen v parlamentu in Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0, s.3

10 BRATTON, K., RAY, L. (2002): Descriptive Representation, Policy outcomes, and Municipal Day-Care Coverage in Norway, American Journal of Political Science, Vol. 46, No. 2, p. 429 in Budilová, Soňa. Ženy v norské politice, Magisterská diplomová práce, 2007. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta soc. studií

11 LINEK, L., BERNADYOVÁ, A. (2009) Kdo jsou čeští poslanci? - Socio-demografická struktura poslanců Parlamentu ČR, 2009, Socioweb, Dostupné z: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=417&lst=108>

Při zjišťování deskriptivní reprezentace žen tedy dochází k mapování poměru žen ve volených politických orgánech a současně k určování příčin, které vedou k jejich nízké úrovni zastoupení. Hlavní snahou je identifikovat bariéry, které brání zvyšování počtu žen v zastupitelských orgánech. Diskutovanou otázkou v tomto směru je, nakolik je politická integrace žen ovlivňována různými historickými tradicemi a dalšími společenskými, kulturními nebo politickými faktory.¹²

Základní tvrzení, které vystihuje deskriptivní reprezentaci žen, říká, že by se ženy měly účastnit procesu rozhodování v poměru, v jakém jsou zastoupeny v populaci. Oponenti tohoto konceptu tvrdí, že deskriptivní reprezentace je ve své podstatě nepraktická a dokonce i nežádoucí. Svou kritiku opírají o tři hlavní argumenty. Zaprvé upozorňují na fakt, že pro každý politický systém je obtížné vyjít vstříc požadavkům všech možných skupin. Dále tvrdí, že nároky ostatních (často více utlačovaných) skupin na formální zahrnutí do politického systému mohou mít mnohdy daleko silnější fundament než požadavky žen. V poslední řadě pak poukazují na to, že práce zastupitele nezbytně vyžaduje určité kompetence, které však nejsou v populaci rovnoměrně distribuovány.¹³

Aby byl politický orgán *substantivně reprezentovaný*, musí odrážet zájmy reprezentované komunity. Koncept substantivní reprezentace tedy zachycuje obsah konkrétních rozhodnutí, která byla učiněna zastupiteli. O substantivní reprezentaci žen tedy mluvíme tehdy, pokud dochází k reprezentování zájmů žen jako skupiny. Substantivní reprezentace žen bývá často vztahována k deskriptivní reprezentaci žen. Vychází přitom z jednoduchého předpokladu, že jakmile jsou ženy v politice přítomny, budou hlásat ženské zájmy a transformovat politickou agendu.

Mnozí na tomto místě namítají, že přítomnost žen ve vrcholných politických funkcích nezbytně neznamená, že budou zájmy žen zastupovány důsledně a spravedlivě, a že bude dodržována genderová rovnost. Jak konstatovali pozorovatelé v průběhu vlády Margaret Thatcherové, žena - lídr se může stavět proti ženským právům a rovnosti pohlaví, zatímco někteří lídři - muži je pevně podporují. Renzetti¹⁴ také připomíná, že volby ve Spojených

---

¹² RAAUM, N. (2005): Gender Equality and Political Representation: A Nordic Comparison, West European Politics, Vol. 28, No. 4, p. 872, in BUDILOVÁ, S. Ženy v norské politice, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

¹³ LOVENDUSKI, J (2005): Feminizing Politics, Cambridge: Polity Press in BUDILOVÁ, S. Ženy v norské politice, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

¹⁴ RENZETTI, C., CURRAN, D. Ženy, muži a společnost. 1. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 642 s. ISBN 80-246-0525-2

státech v roce 1994 přivedly do Kongresu řadu krajně konzervativních republikánek, které hájily drastické škrtů v sociálních výdajích a které se stavěly proti právu na přerušení těhotenství. Dlužno ale dodat, že mnohé ženy nemají mandát pracovat aktivně na záležitostech generové problematiky, a i ty, které tento mandát mají, k nim často přistupují v kontextu preferencí vládní politiky.

Podle Karam a Lovenduski se objevují mnohé případy, kdy se ženy vyhýbají jakémukoliv spojení s návrhy zákonů s ženskou problematikou. Zdůvodňují to obavami žen, že by takové návrhy postrádaly podporu a schválení ze strany jejich kolegů. Navíc by mohly napomoci k jejich marginalizaci a určitému stigma spojenému s označením za „feministku“.¹⁵

Někteří autoři v této souvislosti zmiňují další dva rozdílné přístupy, jakými je možné nahlížet na působení žen v politice, hovoří o liberálně-konzervativní polarizaci.

2.1.2. Konzervativní a liberální přístup

Podle zastánců konzervativního přístupu tvoří ženy ve vysoké politice elitní skupinu zohledňující vlastní zájmy, spíše než že by do politiky přinášely genderová témata či generovou sensitivitu témat stávajících. Velký důraz je kladen na sílu politické identity, která je vnímána jako silnější než genderová. S tímto postojem se zpravidla ztotožňuje většina pravicových politických stran, které tak obvykle i zdůvodňují skutečnost, proč neřeší otázku zastoupení žen uvnitř strany, ani ve volených funkcích. Často argumentují tím, že rovnost příležitostí už byla naplněna udělením aktivního a pasivního volebního práva ženám a neberou v úvahu tzv. skryté bariéry účasti žen v politice, např. způsob výběru kandidátů pro volby.

Naopak opačný - liberální přístup zdůrazňuje možnost existence odlišné ženské politické kultury. Rakušanová například zmiňuje německého sociologa Simmela, který konstatoval, že „všeobecná dominance mužů vede k vyvázání žen z oficiální kultury a jejich produktů a vytvoření paralelní samostatné ženské kultury.“¹⁶

---

¹⁵ KARAM, A., LOVENDUSKI, J. Dosáhnout změny in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005. ISBN: 91-85391-19-0, s.35

¹⁶ SIMMEL, G. (1984): *On Women, Sexuality, and Love*, New Haven: Yale University Press in Rakušanová, P. (2006). *Zastoupení žen v české politice v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2006: Trendy a výzvy*. Praha: Forum 50%.

V této souvislosti se často diskutuje otázka, zda má zvolení žen nějaký vliv na změnu politické kultury zastupitelského sboru a hlavně na učiněné politické výstupy.

2.1.3. Vliv žen na politickou kulturu a výstupy

Výzkumy ukazují, že ženy ve volených funkcích mají obvykle pozitivní vliv na průběh zákonodárství ohledně ženských práv a je u nich také větší pravděpodobnost než u zákonodárců mužů, že přisoudí otázkám, které se týkají specificky žen, nejvyšší prioritu.

Toto zjištění nepodpírají jen analýzy činnosti zákonodárců v průběhu jejich funkčního období, ale i průzkumy důležitosti, kterou zákonodárci připisují přítomnosti žen ve veřejných funkcích. V jednom z nich například 85% zákonodárkyň a 75% zákonodárců uvedlo, že zvýšená účast žen ve veřejných funkcích ovlivňuje to, jak vážně berou zákonodárci v potaz vliv určitého zákona na ženy jako na skupinu.

Výzkumy potvrzují, že se muži chovají jiným způsobem, nejsou-li přítomny ženy. Podle Dahlerup i přítomnost jedné jediné ženy změnila mužské chování, protože narušuje genderové hranice, přítomnost hned několika žen je změnila tím více.¹⁷

Anne Phillips¹⁸ tvrdí, že ženy mají odlišnou (svébytnou) skupinovou identitu založenou na sdílených společných zájmech jako jsou péče o děti, zdraví či rovné příležitosti v rámci vzdělání a pracovního trhu.

Skutečnost, že ženy vyjadřují jiné politické priority než muži, je dána jejich odlišnými životními zkušenostmi (v domácnosti, na pracovišti a ve veřejné sféře) - jako političky potom vyjadřují a upřednostňují jiné typy hodnot a postojů. V tomto smyslu je pohlaví zastupitelů chápáno jako jistý druh štěpící linie, která odděluje ženy od mužů.¹⁹

Ženy však nejsou homogenní skupinou, jejich politické postoje a chování ovlivňují i jiné faktory než příslušnost k pohlaví. Tyto faktory zahrnují rasovou a etnickou příslušnost, příslušnost k sociální skupině či vrstvě, věk, vzdělání a kulturní zázemí, postavení v zaměstnání, ale třeba i příslušnost k regionu. Jejich zájmy související s těmito faktory pak mohou převážet nad zájmy spojenými s genderem.

¹⁷ DAHLERUP, D., Kvóty – Skok k rovnosti? - Potřeba mezinárodního srovnání používání volebních kvót ke získání rovného politického občanství žen. Referát byl připraven pro konferenci pořádanou Mezinárodním institutem pro demokracii a volební podporu (IDEA) dne 25. září 2002 v Jakartě v Indonésii, Fórum 50%

¹⁸ PHILLIPS, A. *Democracy and Difference*, University Park: The Pennsylvania State University Press, 1993 in VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. *Odcházení – Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Praha: Open Society Fund, 2007.

¹⁹ RENZETTI, C., CURRAN, D. *Ženy, muži a společnost*. 1. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 642 s. ISBN 80-246-0525-2

2.1.4. Ženské zájmy

Jak je z výše uvedeného patrné, identifikace ženských zájmů je obtížná nejen s ohledem na subjektivní a objektivní zájmy žen, ale také s ohledem na již zmíněné sociální a další faktory, které zájmy žen dále štěpí. Mnohdy zaznívá názor, zda ženy, které jsou různorodou sociální skupinou, vůbec mají společné zájmy, které mohou být reprezentovány.²⁰

Z hlediska širší definice lze ženské zájmy chápat jako všechny politické otázky, ve kterých se muži a ženy navzájem liší, respektive spolu nesouhlasí. Výzkumy ukazují, že jádrem genderového rozdílu (rozdílu v politických postojích žen a mužů) jsou zejména otázky ekonomiky, sociálního zabezpečení, bezpečnosti, ochrany životního prostředí a zahraniční politiky.²¹

Ženy se například cítí ekonomicky zranitelnější než muži, ženy více než muži vyjadřují zájem o problematiku zdravotní péče, péče o děti a nebo vzdělání. Oproti tomu muži se více než ženy zajímají o schodek státního rozpočtu, daně, energetiku a obranu. Silný genderový rozdíl se objevuje také v otázkách války a míru. Ženy dávají přednost mírovému řešení mezinárodních konfliktů před vojenským a preferují směřování státních výdajů do sociální sféry před jejich směřováním do sféry vojenské. Na druhou stranu však vyjadřují větší znepokojení nad tím, jaká bezpečnostní rizika mohou mezinárodní vztahy přinést.²²

Přesto však není jisté, jak definovat hranice ženských zájmů. I v rámci feministických debat byla tato otázka opakovaně řešena s nejasným závěrem. Někteří autoři navrhli posunout se za rámec této debaty a začít rozlišovat mezi ženskými otázkami a ženskými perspektivami.

Ženské otázky jsou taková témata, která se žen dotýkají z biologických důvodů (např. preventivní prohlídky proti rakovině prsů, právo reprodukce, otázka přerušné těhotenství) nebo sociálních důvodů (pohlavní rovnost, politika péče o děti). Ženské perspektivy jsou pohledy žen na jednotlivé politické záležitosti.

---

²⁰ DAHLERUP,D., Kvóty – Skok k rovnosti? - Potřeba mezinárodního srovnání používání volebních kvót ke získání rovného politického občanství žen. Referát byl připraven pro konferenci pořádanou Mezinárodním institutem pro demokracii a volební podporu (IDEA) dne 25. září 2002 v Jakartě v Indonésii, Fórum 50%

²¹ RENZETTI,C.,CURRAN,D. Ženy, muži a společnost. 1 dopl.vyd. Praha:Karolinum, 2005. 642 s. ISBN 80-246-0525-2

²² RENZETTI,C.,CURRAN,D. Ženy, muži a společnost. 1 dopl.vyd. Praha:Karolinum, 2005. 642 s. ISBN 80-246-0525-2

Některé výzkumy naznačují, že zatímco jsou ve velké míře stejná témata důležitá pro obě pohlaví, ženské perspektivy na ně se od mužských liší. Patrné je to například z výzkumu, který proběhl v roce 1996 ve Velké Británii. Transparentně totiž ukázal, že ačkoliv jak muži, tak ženy za hlavní téma považovali hospodářské otázky, ženy se více zajímaly o práci na částečný úvazek, nízké platy a důchodová práva, zatímco muži se více zabývali nezaměstnaností.²³

I přes naznačené komplikace související s jasným vymezením ženských zájmů je třeba zdůraznit důležitost tohoto konceptu při prosazování žen do politiky. Rozpoznání společných zájmů je stěžejní pro efektivní politickou mobilizaci žen. Aby byly ženy úspěšné politicky, měly by podle Lovenduski²⁴ zmírnit své trvání na odlišnosti a podtrhovat jedno ze svých centrálních témat.

V tomto ohledu je pro političky podstatné udržovat pevné vazby na ženské organizace všeho druhu a využívat jejich odbornou zkušenost a zdroje. Takovéto vazby na ženská hnutí také prohlubují legitimitu ženských zástupkyň v parlamentu a udržují je ve styku s měnící se okolní realitou. Na naší politické scéně i v okolních parlamentech lze sledovat, jak právě díky takovéto spolupráci přicházejí ženy s politickými návrhy v takových oblastech, jako jsou domácí násilí, sexuální zneužívání žen, obchod s ženami a podobně.

2.2. Faktory ovlivňují politickou účast žen

Faktory, které ztěžují nebo naopak usnadňují politickou účast žen, se liší s ohledem na společenský a ekonomický rozvoj, geografické podmínky, kulturu a typ politického systému. Nejčastěji se rozdělují do tří kategorií: na politické, společensko-ekonomické, a na ideologické a psychologické (neboli sociokulturní).²⁵

2.2.1. Politické překážky

Jako politické překážky, kterým ženy čelí, jsou nejčastěji uváděny následující:

- převládání „maskulinního modelu“ politiky

---

²³ RENZETTI, C., CURRAN, D. Ženy, muži a společnost. 1. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 642 s. ISBN 80-246-0525-2

²⁴ LOVENDUSKI, J., (2005): *Feminizing Politics*, Cambridge: Polity Press. in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

²⁵ SHVEDOVA, N. Překážky účasti žen v parlamentu in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005. ISBN: 91-85391-19-0

Muži ovládají politickou arénu a převážně jsou to tedy oni, kdo formuluje pravidla politické hry a často také definuje měřítka hodnocení. Navíc je politický život organizován podle mužských norem a hodnot a dalo by se říci, že i podle mužského životního stylu. Politika je například často založena na myšlence „vítězů a poražených“, na soutěžení a konfrontaci spíše než na systematické spolupráci a hledání konsensu, obzvláště napříč stranickými liniemi. Toto pojmání politiky může často vyústit v to, že ženy buď přímo odmítají politiku jako takovou nebo alespoň odmítají tuto politiku mužského stylu.

- nedostatek stranické podpory

Přestože ženy sehrávají důležitou roli při kampaních a mobilizování podpory pro svou stranu, jen zřídka obsazují rozhodovací pozice v těchto strukturách. Ve skutečnosti je na celém světě méně než 11 procent žen na pozicích stranických leaderů. Proces výběru a nominace v rámci politické strany je také často negativně naladěn vůči ženám. Ženy bývají mnohdy umísťovány na nevolitelné pozice. Často jsou vůči nim také uplatňovány přísnější měřítka a požadavky kvalifikace nebo jsou zdůrazňovány „mužské charakteristiky“, které se pak stávají kritériem pro samotný výběr kandidátů.²⁶

- nedostatečná spolupráce s ženskými a dalšími veřejnými organizacemi

Ženské organizace hrají důležitou roli jak uvnitř, tak vně stran. Uvnitř například dokázaly prosadit změny, které by zjednodušily nominaci a volební proces pro ženy. Tato strategie vyústila ve zvýšení zastoupení žen v legislativních orgánech. Organizace vně politických stran zase mohou dodávat členkám parlamentu odborný informační servis, jejich členky jsou de facto vtahovány do politiky, je jim zpřístupňována a následně se z jejich řad mohou generovat nové političky.

- povaha volebního systému

Mnozí autoři uvádějí, že výrazný vliv na zastoupení žen v parlamentech má i volební systém, obecně se tvrdí, že ženám více nahrává poměrný systém. Pippa Norris došla při

---

²⁶ SHVEDOVA, N. Překážky účasti žen v parlamentu in *Ženy v parlamentu*: Nad rámec čísel. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0

srovnávání volebních systémů 182 zemí k závěru, že v zemích, kde se volí poměrným systémem, je v průměru 15,6 % procenta žen, zatímco v zemích, kde se uplatňuje většinový volební systém, je žen v průměru o sedm procent méně (8,5 %).²⁷ Působení volebního systému na podíl žen v parlamentu ale není přímé a jeho vliv je zprostředkován mechanismem výběru kandidátů uvnitř politických stran a také velikostí volebního obvodu.

2.2.2. Společensko-ekonomické překážky

Společenský a ekonomický status žen ve společnosti přímo ovlivňuje jejich účast v politických institucích a volených orgánech. Vědci například upozorňují na vztah mezi procesem jmenování žen do politiky a množstvím žen pracujících mimo svůj domov, stejně jako množstvím žen s vysokoškolským vzděláním. Vstup žen do politiky mnohdy komplikuje nejen omezený přístup ke vzdělání, nedostatek přiměřených finančních zdrojů, omezený výběr profesí ale i tzv. „dvojí břemeno“. Především, že právě posledně jmenovaný faktor je v našich podmínkách asi nejpatrnější. (viz kap 2.6.2) Ekonomické rozdíly v rámci ČR nejsou tak výrazné, aby bylo možné sledovat jejich vliv na účast žen v politice. Stejně tak vysokoškolské vzdělání má u nás mnohaletou tradici. Ostatní faktory se promítají především v méně rozvinutých zemích.

- vliv rozvoje a kultury společnosti

Úroveň zastoupení žen v politice bezesporu ovlivňuje i míra rozvoje dané společnosti. Rozvoj vede k oslabení tradičních hodnot, zvýšení vzdělanosti a pracovního uplatnění žen, stejně jako k proměně postojů týkajících se vnímání toho, jaká role je vhodná pro ženy. Jednou z charakteristik rozvoje, která se ukázala být velmi podstatnou zejména pro zastoupení žen v tzv. západních zemích, je vyšší podíl žen na trhu práce. Odchod z domácnosti do pracovního procesu, zdá se, ovlivňuje ženy ve směru jejich většího sebeuvědomování. Vyšší stupeň dosaženého rozvoje s sebou také přináší vyšší

---

²⁷ NORRIS, P. 2004. *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press in RAKUŠANOVÁ, P., *Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice*. Gender, rovné příležitosti, výzkum: Ženy ve veřejném životě, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, ISSN 1213-0028

pravděpodobnost umístění žen ve formálních pozicích, jako například v odborových organizacích nebo jiných profesních organizacích.

„... Se vzrůstem rozvoje se nicméně objeví i kulturní proměny, více žen začne získávat zdroje potřebné pro politickou moc - jako je vzdělání, zkušenost z placených pracovních pozic a výcvik pro profese, které ovládají politiku. Tento proces vede k vytvoření určité rozhodné masy; jakmile se počet žen s potřebnými prostředky stane značným, stanou se i ženy vlivnou zájmovou skupinou požadující větší zastoupení a vliv na rozhodování. Rozvoj je tak důležitou součástí tohoto procesu. „²⁸

Richard E. Matland

- feminizace chudoby a nezaměstnanosti

Prakticky ve všech zemích přetrvává zásadní rozdíl v postavení mužů a žen. Výzkumy odhalují vzrůstající genderovou diskriminaci v platových podmínkách, v procesu přijímání do zaměstnání, v postupu i propouštění, stejně jako vzrůstající profesní segregaci a feminizaci chudoby. Podle statistik OSN žije na světě v chudobě 1,8 miliard lidí, 70 procent z nich jsou ženy. Průměrný plat žen odpovídá podle průzkumů zhruba 75 procentům průměrného platu mužů. I nezaměstnanost se podle všeho také týká ve větším procentu žen než mužů.

- vzdělání a výcvik

Není možné určit jednoznačnou souvislost mezi gramotností a politickým zastoupením žen, nicméně mnohde proces nominování kandidátů vyžaduje alespoň určitý minimální stupeň gramotnosti. Již to brání některým ženám, aby se zaregistrovaly jako kandidátky pro příslušné volby. Kromě odpovídajícího vzdělání postrádá většina žen i určitý politický výcvik nezbytný k efektivnímu zapojení se do politické činnosti. Nezbytné je i povědomí o politice v souvislosti s pohlavím, dovednosti lobbingu a určitá síťová spolupráce.

- dvojí břemeno

---

²⁸ SHVEDOVA, N. Překážky účasti žen v parlamentu in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0

Ve většině zemí převládá nepoměr v rozdělení povinností spojených s domácností, a to nepříznivý vůči ženám. Mnohé ženy pracují na plný pracovní úvazek v domácnosti v roli manželek a matek a zároveň mají klasický pracovní poměr (např. jako učitelky, právničky, lékařky). Vstup do regionální politiky proto často vnímají jako třetí pracovní úvazek na plnou pracovní dobu.

Ani pro vrcholové političky, které alespoň dočasně opustily své původní povolání, není sladování rodinného a politického života jednoduchou záležitostí, ba naopak. Podle mnohých žen znamená vstup do politiky volbu mezi soukromým a veřejným životem. Jako nejobtížnější pocítují sladování politické práce a péče o děti. Především proto v některých průzkumech mluví o tom, že by do politiky měly vstupovat ženy, které již péči o děti nemusí řešit.

2.2.3. Ideologické a psychologické překážky

Jako ideologické a psychologické překážky vstupu žen do politické sféry bývají nejčastěji uváděny

- tradiční role

V mnoha zemích tradice i nadále zdůrazňují, že hlavním posláním ženy je být matkou a manželkou, a omezují je pouze na výběr právě těchto rolí. Tradiční silný patriarchální hodnotový systém favorizuje na základě pohlaví oddělené role a „tradiční kulturní hodnoty“ brojí proti rozšíření účasti žen v politickém procesu. Společnosti jsou mnohdy ovládnuty ideologií "místa pro ženu". Podle této ideologie by ženy měly maximálně setrvávat v roli „pracující matky“, pokud možno apolitické a bez ambicí.

I představa ženského vůdce zahrnuje představu ženy asexuální jak v řeči, tak v jednání. Často je všeobecně považováno za nepříjemné, aby byla žena otevřeně ženská. Ve skutečnosti platí, že čím více je žena autoritativní a „mužská“, tím více vyhovuje nepsaným mužským pravidlům hry. To je také důvod, proč mnohé ženy musí překonávat to, že se v politické aréně necítí příjemně, jako kdyby byly někde, kam nepatří a chovaly se způsobem, který pro ně není přirozený.

"...Některé ženy usilující o vstup do politiky se snažily působit jako muži. Tato strategie ale nemůže fungovat. Musíme do politiky vnést naše rozdíly, naše emoce, náš způsob nazírání věcí, dokonce i naše slzy." Anna Tibaijuka, profesorka, Tanzanie

- nedostatek sebedůvěry

Jedním z hlavních důvodů nedostatečného zastoupení žen ve formálních politických institucích, ať se jedná o parlamenty, ministerstva či politické strany, je nedostatek důvěry v sebe sama. Ženy se často smiřují s rozšířenou představou, že muži musí být jejich samozřejmými vůdci.

- vnímání politiky jako „špinavé“ hry

V některých zemích ženy na politiku nahlíží jako na „špinavou hru“. Tato představa se pak transformuje do nechuti zapojit se do politického procesu. Korupce může mít mnoho podob - úplatkářství a vydírání ve veřejném sektoru, stejně jako zajišťování určitého zboží, peněz a nebo služeb. Korupce pak nevyhnutelně vede k vytvoření prostředí výživného pro organizovaný zločin, což může u žen vyvolávat obavu o sebe sama i o členy rodiny, což v důsledku působí proti politickému zapojení žen. Zřejmě ne náhodou je nejméně rozšířena korupce právě v severských zemích, které dosahují vyššího zastoupení žen ve volených orgánech.

- role masových médií

Masová média jsou často nazývána čtvrtou velmocí vzhledem k vlivu, který mají na veřejné mínění a veřejné povědomí. Z vlastní dlouholeté zkušenosti však musím říci, že se otázce postavení žen ve společnosti mnoho nevěnují. Možná i proto, že ve vedoucích pozicích v médiích často figurují muži. Sdělovací prostředky se také obvykle výrazně nezapojují do opatření na podporu nebo zlepšení postavení žen.

Média mohou také často upevňovat a dále pěstovat genderové předsudky o „místě ženy“ ve společnosti. To jen dále umocňuje dlouhodobý patriarchální stereotyp. Ženy jsou zobrazovány více jako objekty krásy než aby byly zdůrazňovány jejich schopnosti a

dovednosti. Vliv médií ve volebním procesu je také nedocenitelný. V roli respondentů v politickém zpravodajství se také častěji objevují muži než ženy. Nedostatečné pokrytí ženských témat a činnosti ženských zástupkyň v parlamentu pak logicky přispívá k nízkému povědomí o práci žen, a to následně vede k minimalizaci okruhu voličstva pro kandidující ženy.

2.3. *Strategie zvyšování politické reprezentace žen*

Je-li nízká míra zastoupení žen v politice vnímána jako problém, je možné začít hledat řešení jak tento stav změnit. V praxi je realizována celá řada přístupů a strategií, které přispívají k dosažení genderové rovnosti. Existuje pro ně několik různých výrazů – často se např. hovoří o „pozitivní diskriminaci“,²⁹ tento termín však vyvolává ve společnosti negativní konotace, odkazující na obcházení principu právní rovnosti, mnozí autoři proto preferují „termín pozitivní akce“ nebo aktivity na „podporu postavení žen v politice“. Přestože mohou v reálu znamenat to samé, negativní ohlasy nevyvolávají.³⁰ Zároveň je však nutné dodat, že podobné pojmy jsou používány méně často a jsou pro veřejnost obvykle méně srozumitelné. Rakušanová však zdůrazňuje, že cílem těchto nástrojů není nastolení de facto parity zastoupení mužů a žen, ale rovnost příležitostí mužů a žen v usilování o veřejnou volenou funkci.³¹

Lovenduski a Norris identifikovaly tři základní strategie jak zvýšit politické zastoupení žen. Obvykle se pro ně používá pojem strategie genderové rovnosti. První jsou pasivní strategie rétorické, druhé jsou aktivní strategie rovných příležitostí a třetí skupinu tvoří rovněž aktivní strategie pozitivní akce.^{32 33}

- Rétorické strategie - mají sloužit k veřejnému přijetí požadavků žen. Takovouto rétoriku lze nalézt v programech politických stran, objevuje se také například v

---

29 JACHANOVA DOLEŽELOVÁ, A. Postoje veřejnosti se mění, reálná situace nikoliv: aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice in *Gender a demokracie: 1989 -2009*. Praha: Gender Studies, o.p.s., 2009. ISBN 80-86520-64-1, s.62

³⁰ RAKUŠANOVÁ, P., *Strategie genderové rovnosti*, 2007, Socioweb, Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/145_socioweb%2010-07%20cely%202.pdf

³¹ RAKUŠANOVÁ, P., *Strategie genderové rovnosti*, 2007, Socioweb, Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/145_socioweb%2010-07%20cely%202.pdf

³² RAKUŠANOVÁ, P., *Strategie genderové rovnosti*, 2007, Socioweb, Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/145_socioweb%2010-07%20cely%202.pdf

³³ LOVENDUSKI, J., NORRIS, P. (2003): *Westminster Women: The Politics of Presence*, Political Studies, Vol. 51 in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

projevech lídrů stran. Jde zpravidla o oficiální prohlášení a přihlášení se k politice rovných příležitostí mužů a žen a podobně, nebo o podpisy mezinárodních smluv

- Rovné příležitosti - sem řadíme aktivní opatření, která vedou k vyššímu zastoupení žen, například výcvikové aktivity, finanční podporu ženských politických aktivit, financování různých kampaní na podporu žen v politice, organizací prosazujících ženy či výzkumů reprezentace žen.
- Pozitivní akce - zajišťují konkrétní záruky rovných příležitostí mužů a žen. Nejznámějším příkladem této strategie jsou genderové kvóty.

2.3.1. Genderové kvóty

Genderové kvóty jsou v posledních letech asi nejaktuálnější a nejdiskutovanější otázkou z hlediska participace žen v politických orgánech. Primárním cílem zavedení genderových kvót do politického systému dané země je zajištění určitého procenta žen v rámci kandidátní listiny, politické strany, parlamentu, jejího výboru či komise a nebo vlády. Zavedení kvót je mnohými považováno za jedinou metodu, jak narovnat podreprezentaci žen v politické sféře.

První politickou stranou ve Skandinávii, která přijala vnitřní 40 % kvótu pro reprezentaci obou pohlaví byla norská Labour party (Strana práce) v roce 1983. Nešlo však pouze o sestavování volebních kandidátek, ale i o zastoupení ve všech stranických orgánech jak na centrální, tak na místní úrovni.³⁴

Nějakým druhem kvót disponují téměř všechny volební systémy, často se například jedná o geografické kvóty zakládající se na zeměpisné poloze, kde více zalidněným oblastem je přidělen nepoměrný počet křesel v parlamentu.³⁵

Genderové kvóty samozřejmě vyvolávají diskusi o tom, proč je přítomnost žen v politice tak důležitá. Dahlerup uvádí čtyři hlavní argumenty:³⁶

---

³⁴ Rakušanová, P. Strategie genderové rovnosti, http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/145_socioweb%2010-07%20cely%202.pdf

³⁵ DAHLERUP, D., Kvóty – Skok k rovnosti? - Potřeba mezinárodního srovnání používání volebních kvót ke získání rovného politického občanství žen. Referát byl připraven pro konferenci pořádanou Mezinárodním institutem pro demokracii a volební podporu (IDEA) dne 25. září 2002 v Jakartě v Indonésii, Fórum 50%

³⁶ DAHLERUP, D., Kvóty – Skok k rovnosti? - Potřeba mezinárodního srovnání používání volebních kvót ke získání rovného politického občanství žen. Referát byl připraven pro konferenci pořádanou Mezinárodním institutem pro demokracii a volební podporu (IDEA) dne 25. září 2002 v Jakartě v Indonésii, Fórum 50%

1. ženy představují polovinu obyvatelstva a mají právo na polovinu křesel (argument spravedlnosti);
2. ženy mají odlišné zkušenosti (z biologického nebo sociálního hlediska), které by měly být zastoupeny (argument zkušenosti);
3. ženy a muži mají částečně konfliktní zájmy a tudíž muži nemohou zastupovat ženy (argument zájmových skupin).
4. čtvrtý argument zdůrazňuje důležitosti žen - političek jako modelů rolí, které mohou vydláždít cestu dalším ženám.

Přestože jsou genderové kvóty zamýšleny jako prostředek pro navýšení politické reprezentace žen, většina z nich je koncipována jako genderově neutrální. Stanovují totiž kvantitativní předpis pro minimální zastoupení obou pohlaví, např. 40 procent.

Kvóty můžeme obecně rozčlenit na:

- formální (=legislativní - tedy takové, které jsou ukotveny ve volebním nebo ústavním právu a zákon rovněž často definuje sankce za jejich neplnění)
- neformální (=dobrovolné – jde o taková opatření, která dobrovolně přijímají politické strany pro regulaci výběru kandidátů.³⁷

Lenita Freidenvall ³⁸ uvádí detailnější členění kvót nejen z hlediska dobrovolnosti, ale i jejich užití. Rozlišuje

- kandidátní kvóty (určují minimální procento žen v rámci kandidátní listiny politické strany)
- rezervovaná/vyhrazená křesla (na základě rezervovaných křesel je ženám v rámci zákonodárského orgánu vyhrazen určitý konkrétní počet mandátů)

Z hlediska úrovně, na jaké jsou kvóty při náborovém procesu uplatněny, potom rozlišuje tyto typy:

- aspirační úroveň („All women short list” - seznam skládající se pouze z žen)

³⁷ RAKUŠANOVÁ, P., Strategie genderové rovnosti, 2007, Socioweb, Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/145_socioweb%2010-07%20cely%202.pdf

³⁸ FREIDENVALL, L., Genderové kvóty – výsledky a výzvy in Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0 s.23

- kandidátská úroveň (zipová metoda)
- volení politici /političky (vyhrazená křesla).

Výzkum „Kvóty - klíč ke kvalitě?“ realizovaný na Stockholmské univerzitě zaznamenal 15 zemí s ústavními kvótami, 42 zemí s volebními a 69 zemí s dobrovolnými kvótami stran.³⁹ Z jeho výsledků plyne, že se kvóty rozšířily celosvětově. Vysoké zastoupení žen v politice vykazují nejen severské země (Finsko, Švédsko), podle Freidenvall výzkum zřetelně prokázal, že jsou kvóty obvyklé i v tzv. postkonfliktních zemích (Rwanda, Kostarika), objevují se v nich častěji než v liberálních „západních“ demokraciích. Možnou příčinou je snadnější zavádění kvót v systému, kde se demokracie teprve buduje a vytvářejí se nové zákony.⁴⁰

Svým rozsahem se mechanismy v jednotlivých zemích odlišují. V průměru zajišťují 30% zastoupení žen, což je také nejčastější kvóta, avšak na jedné straně stojí Francie s 50% a na straně druhé Arménie s 5% zastoupením žen. Důležitým aspektem formálních kvót je existence sankčních mechanismů za jejich nedodržení, jimiž může být například odmítnutí registrace kandidátky, která neumožňuje naplnění těchto kvót či snížení státního příspěvku stranám.⁴¹

Za neefektivnější strategii genderové rovnosti jsou považovány neformální kvóty, které zavádějí politické strany pro své interní mechanismy výběru kandidátů a sestavování kandidátních listin.⁴² Dahlerup považuje za nejdůležitější kvóty kandidátní a tzv. rezervovaná křesla.⁴³ Rakušanová však upozorňuje na nevýhodu rezervovaných mandátů a tou je rigidita tohoto mechanismu, kdy je jasné dáno, kolik žen bude do daného orgánu nominováno. Další problém podle Rakušanové spočívá v tom, že ženy jsou často jmenovány, nikoli zvoleny a jejich mandát je proto vnímán odlišně.

³⁹ FREIDENVALL, L., Genderové kvóty – výsledky a výzvy in *Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0 s.23

⁴⁰ FREIDENVALL, L., Genderové kvóty – výsledky a výzvy in *Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0 s.23

⁴¹ RAKUŠANOVÁ, P., Strategie genderové rovnosti, 2007, Socioweb, Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/145_socioweb%2010-07%20cely%202.pdf

⁴² RAKUŠANOVÁ, P., *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50%, 2006. ISBN 80-239-7438-6

⁴³ DAHLERUP, D., Kvóty – Skok k rovnosti? - Potřeba mezinárodního srovnání používání volebních kvót ke získání rovného politického občanství žen. Referát byl připraven pro konferenci pořádanou Mezinárodním institutem pro demokracii a volební podporu (IDEA) dne 25. září 2002 v Jakartě v Indonésii, Fórum 50%

Samo zavedení kvót ale nestačí. Efektivita kvóty, tedy její úspěšnost při navyšování politické reprezentace žen, závisí na konkrétních pravidlech, ke kterým je kvóta vztažena. Klíčové je především pořadí kandidátů na kandidátní listině. Pokud jsou všechny ženy umístěny ve spodní části kandidátní listiny, nemusí požadavek na 30 či 40 procentní zastoupení žen vyústit ve zvolení jediné ženy. Zásadní otázkou tedy je, zda jsou nominované ženy umístěny na pozicích s reálnou šancí na zvolení. Jako nejefektivnější se v tomto ohledu jeví výše zmíněný zipový systém, v rámci něhož se muži a ženy za sebou na kandidátní listině střídají.

2.3.2. Genderové kvóty, důvody pro a proti

Kvóty jsou tématem velmi kontroverzním, které prakticky vždy s jistotou vyvolá bouřlivé debaty, nicméně několik zemí po celém světě, včetně tak odlišných zemí jako Argentina, Bosna, Francie, Jižní Afrika, Švédsko a Uganda, zavedlo nedávno kvóty pro rovnost mužů a žen ve veřejných volbách.

Zatímco zastánci kvót obhajují tyto mechanismy tím, že přinášejí prospěch ženám jako skupině, napomáhají rovnosti výsledků a zavádějí gender jako kategorii politické reprezentace, odpůrci kvóty kritizují s argumentem, že privilegují skupinu oproti jednotlivcům, podkopávají rovnost příležitostí a ignorují jiná důležitá sociální štěpení. Dahlerup se pokusila shrnout nejčastěji zmiňované argumenty pro i proti:⁴⁴

Důvody udávané v neprospěch genderových kvót:

- vzhledem k tomu, že jsou po zavedení kvót ženy vůči mužům preferovány, popírají kvóty princip rovných příležitostí
- kvóty znamenají, že politici jsou zvoleni jen kvůli jejich genderu a ne na základě jejich kvalifikace, více kvalifikovaní kandidáti jsou odsunuti
- mnoho žen ani nechce být zvoleno, právě proto, že jsou ženami
- zavedení kvót vytváří výrazné konflikty uvnitř stranické organizace
- kvóty jsou nedemokratické

---

⁴⁴ DAHLERUP, D., Kvóty – Skok k rovnosti? - Potřeba mezinárodního srovnání používání volebních kvót ke získání rovného politického občanství žen. Referát byl připraven pro konferenci pořádanou Mezinárodním institutem pro demokracii a volební podporu (IDEA) dne 25. září 2002 v Jakartě v Indonésii, Fórum 50%

- politická reprezentace by měla být volbou mezi ideemi a stranickými programy, ne mezi sociálními kategoriemi
- kvóty pro ženy budou následovány požadavky na zavedení kvót pro další sociální skupiny, což vyústí v politiku naprosté reprezentace všech skupinových zájmů

Důvody udávané ve prospěch genderových kvót:

- kvóty pro ženy nediskriminují, ale kompenzují konkrétní bariéry (viz předchozí kapitola), které ženám brání ve spravedlivém sdílení politických mandátů
- kvóty (díky kterým je v politických orgánech přítomna již poměrně výrazná proporce žen) minimalizují napětí, které ženy zažívají, pokud v dané instituci vytvářejí nepatrnou menšinu
- ženy, jakožto řádné občanky, mají právo na rovné zastoupení
- muži nemohou reprezentovat zájmy žen, pouze mnoho žen je s to reprezentovat diverzitu žen
- ženské zkušenosti jsou v politickém životě potřebné
- volby jsou o reprezentaci, ne o kvalifikaci
- ženy jsou stejně kvalifikované jako muži, kvalifikace žen je však v politickém systému ovládaném muži často znevažována a minimalizována
- jsou to primárně politické strany (určující nominace kandidátů) a ne voliči, kdo rozhoduje o tom, kdo bude zvolen – kvóty tedy nejsou porušováním voličských práv
- zavedení kvót může způsobit konflikty, ty však budou pouze dočasné
- kvóty nejsou diskriminující proti jednotlivým mužům, ale spíše omezují tendence politických stran nominovat pouze muže
- vzhledem k tomu, že je již díky kvótám možno volit kandidátky ženy, rozšiřují se možnosti pro voliče
- čím může být ospravedlněno, že muži zaujímají ve světě více než 80 procent parlamentních mandátů?

2.4. Politické proměny, vliv vyššího zastoupení žen na politiku

Proměny a dopady vyššího zastoupení žen na politickou sféru lze asi nejlépe ilustrovat na zkušenostech severských zemí. V této kapitole se tedy pokusím stručně nastínit nejen to, jak se vyvíjel počet žen v legislativních orgánech těchto zemí, ale především to, jaký vliv má přítomnost žen na politickou kulturu, ale i na finální politické výstupy.

Skandinávské země jsou dávány za příklad a vzor přístupu k genderové problematice. Především v důsledku dlouhodobého společenského vývoje, zaměřeného na sociální systém a lidská práva, je zde pozice žen výrazně posílena. Nemusí to samozřejmě nutně vždy znamenat, že tento systém je efektivnější než jiné, ale rozhodně zde sledujeme výrazně odlišný poměr zastoupení žen nejen v politické sféře, ale i mimo ni.

Popišme si nejprve vývoj v Norsku. Systém kvót pro jednotlivá pohlaví byl poprvé přijat v rámci Strany socialistické levice a Liberální strany v 70. letech minulého století. Z následující tabulky je patrné, jak se měnilo zastoupení žen ve Stortingu,⁴⁵ Norském národním shromáždění.

---

⁴⁵ Storting je norský parlament, přesněji řečeno Norské národní shromáždění, je nejvyšším politickým orgánem v zemi.

Tabulka č. 2: Procento (počet) zvolených žen do Stortingu (1945-2005)

Rok voleb	Storting		
	Všichni poslanci	ženy	Ženy %
1945	150	7	4,7
1949	150	7	4,7
1953	150	7	4,7
1957	150	10	6,7
1961	150	13	8,7
1965	150	12	8
1969	150	14	9,3
1973	155	24	15,5
1977	155	37	23,9
1981	155	40	25,8
1985	157	54	34,4
1989	165	59	35,8
1993	165	65	39,4
1997	165	60	36,4
2001	165	60	36,4
2005	169	64	37,9

Zdroje: Statistics Norway 2005a; Bergqvist 1999: 303

Jak je zřejmé, nastal v Norsku v 70. letech očividný nárůst v počtu poslankyň. Roku 1985 pak bylo do norského parlamentu zvoleno přes 34 procent žen, což oproti předchozímu volebnímu období znamenalo nárůst o téměř 9 procent. Tento „skok“ byl pak přímým důsledkem toho, že roku 1983 zavedla největší norská politická strana, Strana práce, 40 procentní genderovou kvótu. Dodejme ještě, že po volbách v roce 1985 bylo ve Stortingu 42 procent žen ze Strany práce.

Podobný vývoj můžeme sledovat i ve složení vládního kabinetu. První norská premiérka Grø Harlem Brundtlandová (předsedkyně Strany práce) sestavila v roce 1986 vládu s rekordním počtem žen - tzv. „ženskou vládu“, ve které zasedlo osm žen z celkového počtu osmnácti ministrů, tzn. 44 procent žen. Tato událost se stala velkou mezinárodní mediální senzací, přičemž od té doby nebylo v žádné norské vládě méně než 40 % žen.

Dnes prakticky všechny významné norské politické strany uplatňují systém kvót pro jednotlivá pohlaví při navrhování kandidátů do voleb a sestavování výkonných orgánů politických stran na všech úrovních. Tento systém kvót je však dobrovolný a byl zaveden z rozhodnutí jednotlivých stran. V Norsku neexistují žádné zákony o rovnovážném

zastoupení mužů a žen v politických stranách nebo přímo volených orgánech.⁴⁶ Systém kvót byl však v Norsku zaveden pro veřejně jmenované komise, představenstva a rady. Od roku 1988 musí být mezi zástupci těchto orgánů minimálně 40 % mužů i žen.⁴⁷

Vlna změn startující v sedmdesátých letech zasáhla i další severské země. I ve Švédsku přicházely v té době politické strany s aplikací kvót, nejprve na úrovni formálního doporučení, později na úrovni závaznější. Zatímco v roce 1971 představovaly ženy ve švédském parlamentu 14 procent reprezentace, v roce 1988 již to bylo 38 % a v roce 2002 už byl tento podíl 45 procentní, v průběhu třiceti let se tedy zastoupení žen ve švédském parlamentu zvýšilo trojnásobně. Obdobný nárůst je patrný i ve švédském vládním kabinetu, v roce 2005 obsadily ženy 11 ministerských postů z 22. Ve švédské politice je od roku 1994 zakotven slogan „každé druhé křeslo pro ženu“.

Obdobná situace je i v dalších dvou severských zemích, Finsku a Dánsku.

Tabulka č. 3: Zastoupení žen v parlamentech severských zemí

Země	Dolní sněmovna či jednokomorový parlament		
	Křesla	Ženy	% žen
Sweden	349	162	46,4%
Finland	200	80	40,0%
Norway	169	67	39,6%
Denmark	179	68	38,0%

Zdroj: údaje Meziparlamentní unie, aktualizovány k 28.2. 2010 (<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>, naposledy navštíveno 22.3. 2010)

Finsko je další zemí, která klade důraz i na jiné kvóty než jen na ty, které se vztahují ke kandidátním listinám nebo vnitrostranickým principům. Jednotlivé politické strany uplatňují interní stranické kvóty i při volbách do svých výkonných orgánů. Finský zákon o rovnosti navíc říká, že všechny nepřímo volené veřejné orgány musí být tvořeny alespoň 40% podílem mužů i žen, nevztahuje se tedy ke kandidátním listinám, ale přímo k obsazení jednotlivých orgánů, a to jak na státní, tak i na lokální úrovni. Genderová rovnováha musí

⁴⁶Ženy v norské politice in Severské listy, 2008, Dostupné z: <<http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0330.htm>

⁴⁷Ženy v norské politice in Severské listy, 2008, Dostupné z: <<http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0330.htm>

být zachována i v řídicích orgánech podniků a společností, které zčásti či zcela vlastní stát a nebo finská města.

Dánská situace je specifická v tom, že tato země sice také prošla v 70. a 80. letech podobným vývojem, kdy většina politických stran přišla s vnitrostranickými kvótami nebo kvótami do lokálních či parlamentních voleb, dnes však již nic podobného u dánských politických stran nenajdeme, všechny od kvót upustily.

Pokud si tedy klademe otázku, zda dochází ke změnám v politice v důsledku ženského zastoupení, kde jinde, než ve výše zmiňovaných severských zemích, by tento efekt měl být průkaznější.

2.4.1. Politické zájmy

Jak již bylo uvedeno v kap. XY, mezi politickými zájmy mužů a žen existují rozdíly. Potvrzují to i průzkumy realizované v severských zemích. Právě tato odlišnost v politických zájmech mužů a žen je pak logickým předpokladem pro případnou změnu politické kultury a formulace klíčových politických otázek.

Roku 1991 byli poslanci norského Stortingu⁴⁸ dotázáni, jaká je pro ně politicky nejdůležitější otázka. Mezi priority žen patřily hlavně otázky ochrany životního prostředí, sociálního blahobytu, rovnosti a odzbrojení. K typicky mužským zájmům se řadily například oblasti ekonomiky a průmyslu, energetiky, dopravy či národní bezpečnosti. Tabulka názorně shrnuje výsledky zmiňovaného průzkumu.

---

⁴⁸ Storting je norský parlament, přesněji řečeno Norské národní shromáždění, je nejvyšším politickým orgánem v zemi.

Tabulka č. 4: Tabulka č. 8 - Politické zájmy mužů a žen v norském parlamentu.

Oblast politiky	Muži %	Ženy %
Ochrana životního prostředí	0	26
Ekonomika/ průmysl	42	0
Sociální blahobyt	0	25
Energie	21	0
Rovnost	0	24
Doprava	13	0
Odzbrojení	0	12
Vzdělání	0	7
Národní bezpečnost/ zahraniční věci	12	0
Ostatní	12	6

Zdroj: Solheim 2000 in Budilová

Odlišnost zájmů se odráží i v nestejněm rozložení poslanců (mužů a žen) mezi parlamentními komisemi. Právě stálé komise přitom tvoří jednu z nejdůležitějších arén v rámci přípravy a vyjednávání konkrétní politiky.⁴⁹

Ženy jsou nadreprezentovány v oblastech kultury, školství, zdravotnictví, sociálních věcí a spravedlnosti, podreprezentovány jsou naopak v komisích zabývajících se otázkami obrany, financí a průmyslu. Towns hovoří o tomto rozdělení jako o ženské sekci sociálního blahobytu a mužské sekci financí a obrany.

Následující tabulka ukazuje proporce žen v „ženských“ a „mužských“ parlamentních komisích a její vývoj v souvislosti s tím, jak se zvyšoval poměr žen v celém Stortingu. Z tabulky je dobře patrné, že zatímco v sedmdesátých letech byly ženy v „ženských“ parlamentních komisích výrazně nadreprezentovány a v „mužských“ komisích naopak podreprezentovány (především v letech 1973-77), v posledním zkoumaném funkčním období už se poměr žen v „ženských“ a „mužských“ komisích zhruba blížil poměru jejich zastoupení v celém Stortingu.

⁴⁹ V Norsku pracuje každý poslanec jen v jedné ze 12 komisí, při jejich obsazování jsou přitom zohledňovány preference samotných poslanců. (Towns)

Tabulka č. 5: Procento žen v „ženských“ a „mužských“ parlamentních komisích (1969-2005)

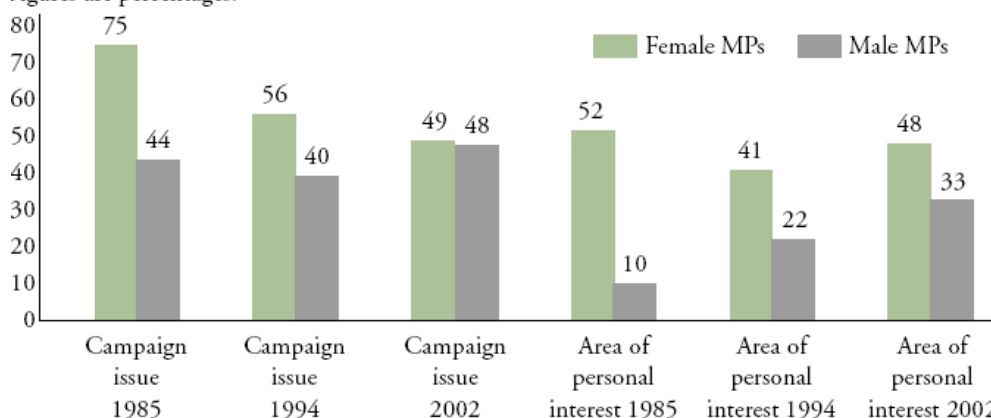
Mandátní období	„ženské komise“ (%) Rodina, Kulturní záležitosti a vládní administrativa, Školství, Výzkum a církev, Zdraví a sociální záležitosti, Spravedlnost	„mužské komise“ (%) Doprava, Finance a ekonomika, Obchod a průmysl, Doprava a komunikace	% žen ve Stortingu
1969-1973	13	7	9
1973-1977	21	2	16
1977-1981	41	16	24
1981-1985	42	14	26
1985-1989	58	27	34
1989-1993	53	27	36
1993-1997	42	26	39
1997-2001	43	27	36
2001-2005	44	33	36

Zdroj: Budilová, S., Ženy v norské politice

Lena Wängnerud odkazuje na podobný průzkum, který proběhl ve Švédsku.⁵⁰ Sledoval jaký počet mužů a žen v parlamentu zmínil jako téma pro kampaň nebo oblast svého osobního zájmu sociální politiku, rodinnou politiku, péči o seniory nebo zdravotní péči, přičemž tato témata jsou považována za „ženské zájmy“.

Graf č. 1: Ženské zájmy v agendě členů parlamentu Švédska, 1985-2002

Figures are percentages.

Zdroj: Parliament Studies of 1985 and 1994. The Swedish Election Study Program at the Department of Political Science, Gothenburg University.

⁵⁰ WÄNGNERUD, L., Švédsko: Model postupného vývoje in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0

Graf podle Wängnerud poukazuje na několik podstatných závěrů. Zaprvé, existuje spojení mezi pohlavím politika a mírou, ve které prosazuje ženské zájmy: V roce 1985 zmínilo „ženské zájmy“ jako předmět své kampaně v odpovědích 75 procent žen, u mužů to bylo 44 procent. Ve stejném roce 52 procent žen zmínilo jedno z těchto témat jako oblast svého osobního zájmu, zatímco u mužů se jednalo o pouhých 10 procent.

Zadruhé, ačkoliv byly v jednotlivých výzkumech patrné genderové rozdíly, genderová propast se v průběhu let citelně zmenšila.

Třetí významný výsledek vyplývající z grafu je spojen se srovnáním obou oblastí - genderové rozdíly byly vyšší v oblasti osobní agendy politika - tam, kde se jednalo o jeho vlastní oblast zájmu - než v agendě vyskytující se ve volebních kampaních. Wängnerud dodává,⁵¹ že tyto dvě oblasti mohou být vystaveny odlišné úrovni vnější kontroly. Volební kampaň je ve velké míře centrálně kontrolována politickými stranami. Je možné se tedy domnívat, že ukazatel „osobního zájmu“ více odráží realitu, tedy to, co se ve skutečně děje v každodenním politickém životě, tedy i to, kdo prosazuje ženské zájmy na zasedáních, ve výborech a podobně.

2.4.2. Změna politického diskurzu a politické kultury

Do 60. let se ženským otázkám věnovaly pouze ženské organizace, naprostá většina politiků o postavení žen vůbec nemluvila. Když koncem 60. let přivedlo ženské hnutí do obecného povědomí témata jako diskriminace žen na trhu práce či násilí na ženách a političky zároveň tato témata vnesly do politických stran, stala se problematika žen důležitou součástí politické rétoriky. Poslanci se postupně naučili diskutovat o záležitostech souvisejících se ženami.

"Nejzajímavějším aspektem švédského parlamentu není to, že máme 45 procentní zastoupení žen, nýbrž to, že většina mužů a žen společně vnáší relevantní společenskou zkušenost do chodu parlamentu. To je to, co dělá rozdíl. Muži vnášejí svou zkušenost s tématy týkajícími se skutečného života, výchovy dětí a vedení domácnosti. Mají širší perspektivy a větší porozumění. A ženám je dovoleno, aby byly tím, kým jsou a jednaly v souladu s potřebami své jedinečné osobnosti. Ani muži, ani ženy se tak nemusí podrobovat

---

⁵¹ WÄNGNERUD, L., Švédsko: Model postupného vývoje in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0

konformním, ustáleným představám a rolím. Ženy se nemusí chovat jako muži, aby získaly moc; muži se nemusí chovat jako ženy, aby mohli pečovat o své děti. Teprve až se tento vzor stane normou, dočkáme se skutečné změny."

Birgitta Dahl, bývalá předsedkyně parlamentu Švédska ⁵²

Bystydzienski ⁵³ zachytila v rozhovorech, které vedla roku 1986 ve Stortingu, výpověď jednoho z poslanců Strany středu: „...*Během posledních dekád začali politici ze všech stran hovořit o ženské situaci a o tom, čemu říkáme témata „péče“ – zahrnující například péči o děti či rodičovskou dovolenou. Tato témata tu byla i dříve, ale většina z nás si je neuvědomovala a pokud ano, tak nevěděla, jak o nich hovořit*“.

Politicky tedy přenesly své prioritní otázky a používané termíny z ženského hnutí do formální politické agendy.

Zvýšený počet žen v politice se podle výpovědí norských poslanců promítl i do změny politické kultury, kterou bylo možné reflektovat od 70. let. Skjeie ⁵⁴ na základě svého výzkumu identifikovala tzv. „ženský styl“, který je kooperativní, nesobecký, komunikativní, založený na dialogu a emocionálně zaangażovaný. Podle autorky takový styl odporuje vnímání politiky jako boje a transformuje politiku do fóra, kde se skrze konkrétní komunikaci vytváří konsensus. ⁵⁵

I Bystydzienski došla na základě rozhovorů s norskými poslanci v letech 1986 a 1991 k závěru, že přítomnost žen ovlivnila politickou kulturu ve Stortingu. Z rozhovorů vyplynulo, že ženy preferují více neformální jednání, ve kterých se politici oslovují křestními jmény a přinášejí své osobní zkušenosti. Několik poslanců (mužů i žen) vypovědělo, že ženy používají styl komunikace, který přispívá tomu, aby byla diskuse více konkrétní.

Bystydzienski také tvrdí, že s narůstající politickou reprezentací žen se jejich postoje a chování stávají více zřetelnější a vytvářejí ostrý kontrast s politickou kulturou mužů.

---

⁵² WÄNGNERUD, L., Švédsko: Model postupného vývoje in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005. ISBN: 91-85391-19-0

⁵³ BYSTYDZIENSKI, J. (1995): *Women in electoral politics: lessons from Norway*, London: Praeger in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

⁵⁴ Skjeie, H.; Teigen, M. (2005): Political Constructions of Gender Equality: Traveling Towards... a Gender Balanced Society, *Nordic Journal of Women's Studies*, Vol. 13, No. 3, pp. 187-197 in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

⁵⁵ SOLHEIM, B. (2000): *On the Top of the World: Women's Political Leadership in Scandinavia and Beyond*, London: Greenwood Press in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

2.4.3. Dopad přítomnosti žen na politické výstupy

Towns zrealizovala v letech 1969-2000 longitudinální analýzu ve Stortingu, zjistila, že vzrůstající proporce žen v parlamentu ovlivnila hlavně rozvoj dvou typů veřejných politik, a to politiky péče a politiky genderové rovnoprávnosti.⁵⁶

Politiku péče pak Towns vymezuje jako kroky, které se snaží zlepšit kvalitu života žen a dětí prostřednictvím systému veřejných převodů a legislativy zaměřující se na takové oblasti, jako je dětská a zdravotní péče, školství či rodičovská dovolená.

V tomto ohledu se v Norsku objevily nejrozličnější sociální programy a opatření, která mají poskytovat ženám příležitost pro kombinování mateřství s vlastní ekonomickou nezávislostí. Zmíníme například veřejně financovaná zařízení sociálních služeb, zvýšení přídavků na děti pro rodiny, které nevyužívají veřejné služby péče o děti, rozšíření období placené rodičovské dovolené či větší možnosti pro flexibilnější pracovní dobu. Z rozhovorů s poslanci Stortingu, které byly vedeny na konci 80. a na začátku 90. let, jednoznačně vyplynulo, že zmiňované legislativní změny byly přímým důsledkem zvýšeného parlamentního zastoupení žen.⁵⁷

I ve Švédsku je jedním z často zmiňovaných dosažených efektů např. prosazení štedrého systému rodičovské dovolené, dále větší tlak na to, aby se jak ženy, tak i muži aktivně podíleli na plnění rodičovských povinností péče o děti, ale i přijetí legislativy proti pohlavní diskriminaci zakotvující mimo jiné i právo potratu.

Na závěr snad ještě jedna zajímavost, ve švédském parlamentu bylo například vytvořeno Dětské centrum. To mělo umožnit členkám parlamentu s malými dětmi, jejichž příbuzenstvo pocházelo z oblastí mimo hlavní město, aby braly svou rodinu alespoň na nějaký čas s sebou do Stockholmu.⁵⁸

Uvedené studie demonstrují, že genderová reprezentace skutečně ovlivňuje výstupy veřejné politiky. Mnoho zvolených političek přineslo do stranických programů ženské zájmy a ženské otázky, je zřejmé, že konkrétní legislativa by nevznikla bez příchodu žen. Rozhovory s norskými poslanci jasně prokázaly, že přítomnost žen v parlamentu evidentně

⁵⁶ TOWNS, A. (2003): Understanding the Effects of Larger Ratios of Women in National Legislatures: Proportion and Gender Differentiation in Sweden and Norway, *Women and Politics* in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

⁵⁷ BYSTYDZIENSKI, J. (1995): *Women in electoral politics: lessons from Norway*, London: Praeger in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

⁵⁸ WÄNGNERUD, L., Švédsko: Model postupného vývoje in *Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel*. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0

ovlivnila politické priority. Poslanci i poslankyně se shodují, že zavedení politik péče je jedním z nejdůležitějších příspěvků žen v politice.

Výše uvedený text by však mohl vzbudit iluzi, že skandinávské političky vyvíjejí jednotnou homogenní skupinu, tak tomu ale není. Genderový rozměr je sice podstatný, jeho působení ale není vždy konsistentní nebo univerzální. Jestliže mezi političkami existuje obecná shoda na důležitosti některých otázek, neznamená to, že se ženy ve všech politických stranách chovají a uvažují stejně. Zkrátka - v názorech na to, jak konkrétně mají být tyto otázky řešeny, se zpravidla liší. V tomto smyslu je příslušnost k politické straně, chceme-li stranická ideologie, asi mnohdy lepším indikátorem postojů poslanců než příslušnost k pohlaví. V úvahu musíme brát pochopitelně také věk, vzdělání, parlamentní zkušenost političek a podobně.

K popsání vývoji v severských zemích však nepřispělo jen zavedení genderových kvót, ale i řada dalších faktorů. Za jeden z nejvýznamnějších je považován masivní vstup žen na pracovní trh v šedesátých letech a boom v oblasti vzdělání.

Podle Rakušanové k proměně politiky a významnému navýšení účasti žen významně přispěla vnitřní proměna skandinávských politických stran, kterou ovlivnila celková změna společenských postojů k zastoupení žen. Veřejnost se stala k tématu senzitivní a politické strany reagovaly vnitřní proměnou.⁵⁹

2.5. *Ženy na české politické scéně*

Před rokem 1989 bylo zapojení žen do politiky minimální, podle Čermákové byla naprostá většina žen politicky pasivní a ženy, které zastávaly politické funkce, zde byly zastoupeny pouze formálně.⁶⁰ Ve vládách se ženy objevovaly víceméně spíše sporadicky, např. v období normalizace (1970 – 1989) se ve vládě české ani federální nevyskytovala žádná žena.⁶¹ Na druhou stranu existovala v ČSSR zákonná kvóta, která požadovala 30%

---

⁵⁹ RAKUŠANOVÁ, P. LINEK, L., et al. 2004. Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111.

⁶⁰ ČERMÁKOVÁ, M., NAVAROVÁ, H. (1990). Ženy a volby '90. Praha: Sociologický ústav ČSAV in JACHANOVA DOLEŽELOVÁ, A. Postoje veřejnosti se mění, reálná situace nikoliv: aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice in Gender a demokracie: 1989 -2009. Praha: Gender Studies, o.p.s., 2009. ISBN 80-86520-64-1

⁶¹ HAVELKOVÁ, H. (2006). *Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989* in Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (Eds). Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: SoÚ, s. 25–42.

zastoupení žen v parlamentu. Kvóta byla po roce 1989 zrušena a důsledkem toho počet žen v Parlamentu po prvních demokratických volbách v roce 1990 výrazně poklesl.

Ačkoli je v České republice výzkum týkající se politické participace i reprezentace žen v podstatě na začátku (zejména ve srovnávání se severskými zeměmi), vzniklo zde několik studií a reportů, které se danou problematikou u nás po roce 1989 zabývají. Autorky studií chápou účast žen v politice jako pozitivní hodnotu a k současnému stavu politické reprezentace žen se staví poměrně kriticky. Míru zapojení žen do politiky jednoznačně považují za nedostatečnou.

2.5.1. Vládní přístup k otázce rovnosti

Odborníci zabývající se problematikou rovnosti žen a mužů nahlízejí na počínání vlády v této oblasti veskrze kriticky. Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí konstatuje, že většina vládních opatření je naplňována víceméně formálně s minimalistickým přístupem přičemž „...vláda ani jednotlivá ministerstva nemají ucelenou koncepci prosazování rovných příležitostí, na jejímž základě by byly formulovány priority, postupy a dílčí úkoly a následně bylo prováděno hodnocení jejich plnění. Vláda, ani jednotlivá ministerstva, dosud neformulovaly konkrétní cíle, jejichž plnění by bylo možno hodnotit konkrétními, měřitelnými indikátory a nevytvořily si funkční kontrolní mechanismy.“⁶²

Česká republika přitom paradoxně patří mezi šestici zemí Evropské unie, které iniciovaly přijetí Evropského paktu pro rovnost žen a mužů, jenž deklaroval závazek nejvyšších politických aktérů k další činnosti přispívající k rovným příležitostem mužů a žen. Pakt byl sice přijat v roce 2006 na jednání Jarního summitu Evropské rady, k očekávaným výraznějším změnám v otázce politiky rovných příležitostí v České republice však zatím nedošlo.⁶³

Přitom právě v roce 2006 kritizovala ČR za nedostatečný počet žen v řídicích pozicích Organizace spojených národů, která ve své zprávě pro Českou republiku⁶⁴ „opakuje a

---

62 PAVLÍK, P. a kol. Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů 2006. Praha: Otevřená společnost 2006. Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů 2006

63 Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů. Pavlík, P. (ed.). Open Society Fund Praha, 2006

64 Zpráva OSN reagovala na 3. periodickou zprávu ČR o plnění Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen.

zdůrazňuje své znepokojení ohledně nedostatečné reprezentace žen v parlamentu, vládě, ve stálých komisích, na mezinárodní úrovni a v soukromém sektoru.“ Dále konstatuje znepokojení nad „přerušením schvalování návrhu volebního zákona, který požadoval alespoň 30% reprezentaci jednoho pohlaví.“⁶⁵ Dodejme, že ČR je jako členská země OSN vázána Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW).⁶⁶

O vztahu posledních vlád k dané problematice vypovídá i to, jak se ČR postavila k jedné z nejvýznamnějších iniciativ Evropské unie v oblasti rovnosti v uplynulých letech, a to k vyhlášení roku 2007 Evropským rokem rovných příležitostí pro všechny (ERRP).⁶⁷ Stínová zpráva v této souvislosti kriticky konstatuje, že vláda sice vypsala grantové řízení na projekty v oblasti rovných příležitostí, ovšem žádný z projektů zaměřených na genderovou tematiku podporu nezískal. Až na jednu výjimku (projekt NRZP⁶⁸) uspěly pouze ty, které se týkaly národnostních menšin. Vedle upozadění genderové problematiky bylo na ERRP zarážející i zahájení jeho české části. Nejenže k němu došlo až 1. dubna (z důvodu pozdní dohody s Evropskou komisí o financování projektů), ale o pobouření se postaral i sám premiér Mirek Topolánek, který ve svém úvodním projevu de facto popřel evropskou ideu ERRP, za což si vysloužil kritiku genderových organizací.⁶⁹ O vztahu české politické elity k genderové rovnosti vypovídá i odstoupení od jednání o umístění Evropského institutu pro genderovou rovnost v České republice. Namísto genderové rovnosti upřednostnila vláda jednání o zřízení Evropského technologického institutu na území České republiky.⁷⁰

Oficiální vládní priority Českého předsednictví EU v roce 2009 také neobsahovaly ani zmínku o genderové rovnosti, byť jeho hlavním mottem byla Evropa bez bariér.⁷¹

Někteří autoři však přesto vidí pozitivní změny. Uznávají, že od chvíle, kdy bylo zřízeno ministerstvo pro lidská práva a národnostní menšiny, je přeci jen otázce postavení žen v

---

65 Závěrečné komentáře Výboru OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen k 3. periodické zprávě ČR 2006 in JACHANOVA DOLEŽELOVÁ, A. Postoje veřejnosti se mění, reálná situace nikoliv: aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice in Gender a demokracie: 1989 -2009. Praha: Gender Studies, o.p.s., 2009. ISBN 80-86520-64-1, s.56

66 Dalším dokumentem, kterým by se měla Česká republika, pokud jde o podporu žen v politice, řídit, je zejména Pekingská akční platforma, více informací na <http://www.feminismus.cz/ebooks/platforma/>

67 Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů. Pavlík, P. (ed.). Open Society Fund Praha, 2006

68 NRZP - Národní rada zdravotně postižených

69 Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů. Pavlík, P. (ed.). Open Society Fund Praha, 2006

70 Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů. Pavlík, P. (ed.). Open Society Fund Praha, 2006

71 Priority předsednictví dostupné na: < <http://www.euroskop.cz/349/sekce/priority-predsednictvi>

politice věnována určitá pozornost, dokonce tvrdí, že "...jak ministryně Stehlíková, tak ministr Kocáb prezentují problematiku zastoupení žen ve veřejných funkcích jako zásadní v oblasti prosazování rovnosti žen a mužů, a to i na úkor jiných genderových témat."⁷² Ministr Kocáb připravil novelu volebního zákona, která by měla od roku 2013 zavést 30 procentní kvóty pro ženy na volebních kandidátkách. Otázkou samozřejmě je, jak bude probíhat legislativní proces, tedy v jaké podobě a zda vůbec bude nakonec zákon přijat.

Na úrovni politických stran byla otázka rovných příležitostí dlouhodobě doménou především parlamentní levice, případně středolevice. V posledních letech se však otázkou rovných příležitostí začaly zabývat i strany pravicověji orientované. Z těch viditelnějších jsou to zejména Strana Zelených a Sdružení nezávislých kandidátů – Evropští demokraté (SNK-ED). Pouze dvě politické strany (Strana zelených a KSČM) však uplatnily taková opatření při sestavování kandidátek, která měla určitý vliv na zastoupení žen, z toho v jednom případě se jedná pouze o opatření doporučující (KSČM).⁷³

2.5.2. Zastoupení žen v české politice –popis stavu

Není bez zajímavosti, že do ústavně nejvyšších pozic - na post prezidentky, předsedkyně vlády a nebo předsedkyně některé z komor Parlamentu u nás dosud a žádná žena nedosáhla. Dokonce ani v čele žádné z parlamentních politických stran nestojí žena, v historii samostatné ČR figurovala v této roli pouze jediná, a to Hana Marvanová v čele Unie svobody.

Na místopředsednických postech už se ženy objevují o něco častěji - v KSČM působí ve vedení strany dvě - Miloslava Vostrá a Věra Žezulková, vždy jedna místopředsedkyně figuruje ve vedení Strany zelených (Martina Pokorná), v KDU-ČSL (Michaela Šojdrová) a v TOP 09 (Ludmila Müllerová).⁷⁴ Nejsilnější parlamentní strany ODS a ČSSD však nemají ve vedení strany zastoupení ani jednu ženu. Přitom právě posledně jmenovaní sociální demokraté jsou jedinou parlamentní politickou stranou, která na místopředsednické posty uplatňuje stranické kvóty. Poslední místopředsedkyně ČSSD Jana Vaňhová v březnu roku 2009 svůj post neobhájila, sociální demokraté však za celý rok

---

⁷² JACHANOVA DOLEŽELOVÁ, A. Postoje veřejnosti se mění, reálná situace nikoliv: aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice in Gender a demokracie: 1989 -2009. Praha: Gender Studies, o.p.s., 2009. ISBN 80-86520-64-1, s.56

⁷³ Důvodová zpráva z 22.2. 2010 dostupná na : <[http:// www.eklep.vlada.cz](http://www.eklep.vlada.cz)

⁷⁴ Stav k 3/2010

nebyli schopni do čela strany žádnou ženu zvolit, žádná z kandidátek nezískala potřebný počet hlasů. Místopředsednický post, náležející podle stanov ženě, tak zůstává v ČSSD dosud neobsazen.⁷⁵ Paradoxem přitom je, že právě sociální demokracie se často staví do role nositelky tématu vyrovnaného zastoupení žen a mužů v rozhodovacích procesech v České politice.

Podívejme se ale nyní na zastoupení žen v dalších vrcholných politických funkcích.

2.5.2.1. Ženy ve vládě

Nízkou účast žen zaznamenáváme tradičně i ve vládě. V sedmnáctičlenné „úřednické“ vládě, vedené (od května roku 2009) premiérem Janem Fischerem, zasedají 3 ženy (16,7%) - ministryně zdravotnictví Dana Jurásková, ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslava Kopicová a ministryně spravedlnosti Daniela Kovářová.

Ve vládním kabinetu Fischerova předchůdce Mirka Topolánka, který podal na jaře roku 2009 demisi, figurovaly v té době pouze 2 ženy - ministryně zdravotnictví Daniela Filipiová (ODS) a ministryně obrany Vlasta Parkanová (KDU-ČSL). Podíl žen ve vládě tedy představoval 11,1%. Podle údajů Českého statistického úřadu se tak ČR z hlediska proporce žen ve vládě řadila na chvost zemí v rámci evropské EU 27, konkrétně na 24.-25. místo. Stejně na tom z hlediska zastoupení žen bylo ještě Řecko (11,1%), hůře než ČR už si vedl jen Kypr (8,3%) a Rumunsko (0%). Naopak nejlépe si v tomto ohledu stálo Finsko s 60% žen ve vládě, paritě se blížilo Švédsko a Španělsko. (Mimochodem se současnými 16,7% by se Česká republika posunula na 20.-21. místo.) Viz příloha 2.

Nicméně v obsazení vládních funkcí Topolánkova kabinetu došlo alespoň ke dvěma pozitivním změnám. Vlasta Parkanová byla první ženou v historii ČR, která usedla do čela tzv. silového resortu a současně se stala i historicky první místopředsedkyní vlády.⁷⁶

2.5.2.2. Ženy v parlamentu

Při posledních volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 bylo do dolní komory Parlamentu zvoleno 31 žen oproti 169 mužům. Ženy tak ve 200-členné sněmovně tvořily 15,5% (muži 84,5%) poslaneckého sboru. Ve srovnání s předchozími sněmovnami

---

⁷⁵ Údaje k 15.3. 2010

⁷⁶ K 15.3. 2009

volbami šlo o propad o 3 poslankyně (ve funkčním období 2002-2006 bylo v PS PČR 34 žen, tj. 17,0 % zastupitelského sboru).

Tabulka č. 6: Zastoupení žen v PS a ČNR v letech 1990-2006

Ukazatel	Volby					
	ČNR 1990	ČNR 1992	PS 1996	PS 1998	PS 2002	PS 2006
Počet poslanců	200	200	200	200	200	200
- z toho ženy v %	11,0	9,5	15,0	15,0	17,0	15,5

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce mandátů získaly v roce 2006 poslankyně ODS a ČSSD (shodně po 9), KSČM 8, Strany zelených 3 a zákonodárkyně KDU-ČSL 2. Ve srovnání s volbami v roce 2002 se přitom podíl žen v poslaneckých klubech obou nejsilnějších stran snížil, naopak u KDU-ČSL a KSČM se zvýšil.⁷⁷ Více viz následující kapitoly.

Situace v Senátu je o něco málo příznivější, při posledních volbách v roce 2008 bylo do horní komory Parlamentu zvoleno 5 senátorek, ženy tak obsadily 18,5% přerozdělovaných mandátů.⁷⁸

O dva roky dříve, v roce 2006 se do Senátu prosadilo 6 senátorek a ženám tak patřilo 22,2% v té době volených mandátů, v roce 2004 však uspěly jen 3 ženy, tj. obsadily 11,1% volených křesel. Následující tabulka ukazuje srovnání úspěšnosti mužů a žen ve volbách do Senátu 2004-2008. V posledních dvou senátních volbách se ženy ve srovnání s muži prosazovaly úspěšněji.

⁷⁷ V tomto kontextu nelze hodnotit Stranu Zelených, která v roce 2006 poprvé překročila 5% hranici nutnou pro vstup do PS PČR.

⁷⁸ Volby do Senátu probíhají každé dva roky ve třetině volebních obvodů, tj. volby v 10/2008 proběhly v 27 obvodech.

Tabulka č. 7: Volby do Senátu PČR 2004-2008

Rok	Ženy			Muži		
	kandidátky	zvoleno	úspěšnost (%)	kandidáti	zvoleno	úspěšnost (%)
2004	37	3	8,1	160	24	15,0
2006	39	6	15,4	165	21	12,7
2008	34	5	14,7	166	22	13,3

Zdroj: ČSÚ

V současné době v Senátu zasedá 14 žen, což představuje 17,28% všech mandátů. 6 žen přitom pochází z řad ČSSD, 3 z ODS, 2 jsou bezpartijní a po jedné z KSČM, KDU-ČSL a SSO.

A připomeňme si i české europoslankyně. V letech 2004-2009 reprezentovalo Českou republiku v Evropském parlamentu vedle 19 mužů i 5 žen (20,83%). Po volbách v červnu roku 2009 se počet našich zástupců v Europarlamentu snížil o dva, na 22, přičemž počet českých europoslankyň klesl na z 5 na 4 (18,18%).

Tabulka č. 8: Zastoupení žen v Evropském parlamentu

Evropský parlament			
Země	Křesla	Ženy	Procento
Finland	13	8	61.5%
Sweden	18	10	55.6%
Estonia	6	3	50.0%
Netherlands	25	12	48.0%
Bulgaria	17	8	47.1%
Denmark	13	6	46.2%
France	72	32	44.4%
Austria	17	7	41.2%
Slovakia	13	5	38.5%
Latvia	8	3	37.5%
Germany	99	37	37.4%
Belgium	22	8	36.4%
Hungary	22	8	36.4%
Portugal	22	8	36.4%
Romania	33	12	36.4%
Spain	50	18	36.0%
Cyprus	6	2	33.3%
Luxembourg	6	2	33.3%
United Kingdom	72	24	33.3%
Greece	22	7	31.8%
Slovenia	7	2	28.6%
Ireland	12	3	25.0%
Lithuania	12	3	25.0%
Italy	72	16	22.2%
Poland	50	11	22.0%
Czech Republic	22	4	18.2%
Malta	5	0	0.0%
Total:	736	259	35.2%

Zdroj: údaje Meziparlamentní unie, aktualizovány k 28.2. 2010 (<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>, naposledy navštíveno 22.3. 2010)

Česká republika se tak z hlediska proporce žen zařadila na předposlední příčku zemí evropské 27, za námi už je pouze Malta (0%). Příkladem jdou známé severské země přesahující nadpoloviční podíl žen na výkonu poslaneckého mandátu, přesně padesátiprocentní vliv získaly Estonky, Švédsko reprezentuje 55,6% žen a Finky dokonce 61,5%. Přičemž celkový podíl žen mezi europoslanci dosahuje 35,2%.

2.5.2.3. Ženy v krajských a obecních zastupitelstvech

V podzimních volbách v roce 2008 bylo do krajských zastupitelstev zvoleno celkem 119 žen, jejich podíl tak vzrostl z 15 na 17,6 %, tedy o 2,5 procenta. Po prvních volbách do krajských zastupitelstev v roce 2000 představoval podíl žen 14,4%. Mužů figuruje v krajských zastupitelstvech 556 (82,4 %). Největší podíl zastupitelek je v Pardubickém kraji (22,2 % mandátů) a Středočeském kraji (21,5 %). Naopak nejhorší výsledky zaznamenaly političky v Královéhradeckém kraji (11 %).

Také je třeba připomenout, že po volbách 2008 se poprvé postavily do čela krajů ženy, hejtmankou Plzeňského kraje se stala Milada Emmerová, hejtmankou Ústeckého kraje Jana Vaňhová, obě z ČSSD.

Tabulka č. 9: Složení volených orgánů krajských úřadů k 5. 12. 2008

Území, kraj	Hejtmán		Složení rady				Zastupitelstvo	
	žena	muž	ženy		muži		ženy	muži
			abs.	%	abs.	%		
Hl. m. Praha	-	+	2	18,2	9	81,8	13	57
Středočeský	-	+	2	18,2	9	81,8	14	51
Jihočeský	-	+	3	27,3	8	72,7	11	44
Plzeňský	+	-	2	22,2	7	77,8	8	37
Karlovarský	-	+	2	22,2	7	77,8	6	38
Ústecký	+	-	2	18,2	9	81,8	8	47
Liberecký	-	+	1	11,1	8	88,9	7	38
Královéhradecký	-	+	-	0,0	9	100,0	5	40
Pardubický	-	+	2	22,2	7	77,8	10	35
Vysočina	-	+	1	11,1	8	88,9	6	39
Jihomoravský	-	+	1	9,1	10	90,9	11	54
Olomoucký	-	+	2	18,2	9	81,8	10	45
Zlínský	-	+	3	33,3	6	66,7	9	36
Moravskoslezský	-	+	1	9,1	10	90,9	13	52
Česká republika	2	12	24	17,1	116	82,9	131	613

Zdroj: ČSÚ

Asi nejlépe si vedou ženy v zastupitelstvech obcí, kde drží rovnou čtvrtinu mandátů (25%), v celé republice jde o 15 641 míst z celkového počtu 62 567. ⁷⁹ (V roce 2002 získaly ženy 22,7% mandátů, v roce 1998 20,5% a ve volbách v 1994 v 17,86%)

⁷⁹ Poslední volby do obecních zastupitelstev proběhly v roce 2006

2.6. Poslankyně PČR

Zaměříme se nyní již pouze na omezenou skupinu vrcholných političek, a to na poslankyně Parlamentu ČR.

2.6.1. Zastoupení poslankyň v kontextu voleb do PS 2006

Jak již bylo uvedeno, při posledních sněmovních volbách v červnu roku 2006 bylo do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR zvoleno 31 žen, o tři méně než ve volbách v roce 2002.

Nejcitelnější pokles počtu poslankyň zaznamenala KSČM (pokles o čtyři mandáty), ČSSD přišla o dvě poslankyně. Počet poslankyň v klubu KDU-ČSL se nezměnil a v případě ODS došlo k nárůstu (o jeden mandát). Poněkud jiný obrázek však získáváme, pokud se zaměříme na procentuální podíl žen v jednotlivých poslaneckých klubech (vyvažuje změnu způsobenou celkovým poklesem nebo naopak nárůstem mandátů pro danou stranu).

Tabulka č. 10: Srovnání zastoupení žen v PS PCR mezi lety 2002 a 2006

	2002	2006
strana	počet/podíl poslankyň	
ČSSD	11/14%	9/12%
ODS	8/14%	9/11%
KSČM	12/29%	8/31%
KDU/ČSL	2/9,5%	2/15%
SZ	-	3/50%

Zdroj: www.volby.cz

Viděno touto optikou je pak nutné konstatovat, že ve srovnání s volbami v roce 2002 se podíl žen v obou nejsilnějších poslaneckých klubech (ODS a ČSSD) snížil, naopak u KDU-ČSL a KSČM se zvýšil. V tomto kontextu nelze hodnotit Stranu Zelených, která v roce 2006 poprvé překročila 5% hranici nutnou pro vstup do PS PČR.

Právě Strana zelených přitom zaznamenala nejvyšší podíl zvolených žen (50%), na druhém místě pak byla KSČM (31%). Naopak nejnižší podíl žen v případě zvolených poslankyň vykazovaly obě nejsilnější strany, ČSSD a ODS. (Viz tabulka) 11 ⁸⁰

Tabulka č. 11: Proporce mužů a žen kandidujících i zvolených do PS PČR

	Poslan ci/kyn ě	Muži		Ženy		Kandidát i/tky	Muži		Ženy	
	abs.	abs.	v %	abs.	v %	abs.	abs.	v %	abs.	v %
ODS	81	72	88.89	9	11,11	342	259	75.74	83	24.26
ČSSD	74	65	87.84	9	12,16	341	262	76.83	79	23.17
SZ	6	3	50.00	3	50,00	340	225	66.17	115	33.83
KSČM	26	18	69.23	8	30,77	343	252	73.46	91	26.54
KDU- ČSL	13	11	84.62	2	15,38	343	275	80.18	68	19.82
Celkem	200	169	85,50	31	15,50	1709	1273	74,49	436	25,51

zdroj:ČSÚ

Zajímavé je se také obrátit pozornost na zastoupení žen na kandidátních listinách do sněmovních voleb. Stejně jako v případě zvolených žen, tak i v případě žen kandidujících registrujeme nejvyšší podíl u Strany zelených (33,83%) a KSČM (26.54%), naopak nejnižší podíl žen na kandidátních listinách má konzervativní KDU-ČSL (19,82%).

Celková úspěšnost v parlamentních volbách 2006 (podíl zvolených ze všech kandidujících) dosahovala 4%, přitom u mužů byla dvakrát vyšší (4,7%) než v případě žen (2,2%), to je nejvyšší procentní rozdíl od roku 1996.⁸¹

⁸⁰ Ženy a muži v datech, ČSÚ, 2008 Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/23003275C8/\\$File/14150807.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/23003275C8/$File/14150807.pdf)

⁸¹ Ženy a muži v datech, ČSÚ, 2008 Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/23003275C8/\\$File/14150807.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/23003275C8/$File/14150807.pdf)

Tabulka č. 12: Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 1996 - 2006

Rok	Ženy			Muži			Kandidáti Index ženy/muži (%)	Zvolení Index ženy/muži (%)
	Kandidáti	zvoleno	úspěšnost (%)	kandidáti	zvoleno	úspěšnost (%)		
1996	908	30	3,3	3 584	170	4,7	25,3	17,6
1998	756	30	4,0	2 875	170	5,9	26,3	17,7
2002	1 596	34	2,1	4 472	166	3,7	35,7	20,5
2006	1 383	31	2,2	3 602	169	4,7	38,4	18,3

Pramen: ČSÚ

Uvedená tabulka nabízí ještě jedno zajímavé srovnání. Ve volbách v roce 1996 kandidovalo do Poslanecké sněmovny 908 žen, zvoleno jich bylo 30. O deset let později, tedy v roce 2006, již na kandidátkách politických stran figurovalo 1383 žen, tedy zhruba o 50 procent více (52,3%), přesto se to na zastoupení žen ve Sněmovně nijak výrazně neodrazilo, ve srovnání s rokem 1996 přibyla jediná. Důvodem je zejména minimální zájem politických stran nominovat na čelní místa kandidátek ženy.

To je rozhodně zajímavý moment, nad kterým stojí za to se pozastavit, resp. začít detailněji hovořit o bariérách, které ovlivňují politickou účast žen v Parlamentu a v české vrcholové politice obecně.

2.6.2. Bariéry ovlivňující politickou účast žen v ČR

I v České republice je součástí odborné debaty na téma rovných příležitostí analýza příčin nízkého zastoupení žen v politice. Zpravidla je tento stav pokládán za výsledek souběhu několika faktorů, hovoříme o třech typech bariér vstupu žen do politických funkcí: individuálních, společenských a institucionálních. Rakušanová a Václavíková-Heľsusová provedly na základě modelu Pippy Norris podrobnou analýzu jednotlivých typů bariér.⁸²

⁸² RAKUŠANOVÁ, P., Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice. Gender, rovné příležitosti, výzkum: Ženy ve veřejném životě, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, s.25–30 ISSN 1213-0028

2.6.2.1. Institucionální bariéry

Jako institucionální bariéry jsou vnímány volební systém a mechanismus výběru kandidátů uvnitř politických stran. Poměrný volební systém je z hlediska zastoupení žen pokládán obecně za vhodnější než systém většinový. Pippa Norris při srovnání volebních systémů 182 zemí zaznamenala více než sedmiprocentní rozdíl mezi průměrnou mírou zastoupení žen v parlamentech v zemích se systémem poměrného zastoupení (15,6%) a parlamentech v zemích se systémem většinovým (8,5%)⁸³ Tomu však v našich podmínkách odporuje srovnání účasti žen v Poslanecké sněmovně a Senátu. Ve volbách do Sněmovny, kde je uplatňován poměrný volební systém a měl by být tedy pro ženy výhodnější, si v posledních několika letech vedly ženy hůře, než ve volbách do Senátu. V senátních volbách v letech 2006 a 2008 získaly ženy vyšší podíl mandátů (22,22% a 18,52%) než kdy v historii poslankyně ve Sněmovně.

Tabulka č. 13: Srovnání zastoupení žen ve volbách do PS a Senátu 1990-2008

komora*	rok	počet žen	podíl žen
ČNR	1990	26	13%
ČNR	1992	21	10,50%
PS	1996	30	15%
PS	1998	30	15%
PS	2002	34	17,00%
PS	2006	31	15,50%
Senát	1996	9	11,11%
Senát	1998	3	11,11%
Senát	2000	4	14,81%
Senát	2002	3	11,11%
Senát	2004	3	11,11%
Senát	2006	6	22,22%
Senát	2008	5	18,52%
*V Senátu se volí 27 mandátů (pouze v roce 1996 všech 81 mandátů), v PS a ČNR se volí se 200 mandátů.			

Zdroj: www.volby.cz

⁸³ NORRIS, P. 2004. *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press in RAKUŠANOVÁ, P., *Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice*. Gender, rovné příležitosti, výzkum: Ženy ve veřejném životě, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, ISSN 1213-0028

Zmiňovaná analýza hodnotí současné nastavení volebního systému do PS jako „k ženám příznivé“⁸⁴ s tím, že jakékoliv zmenšení volebních obvodů by vedlo ke snížení počtu žen ve Sněmovně, a naopak zvětšení volebního obvodu by zvýšilo pravděpodobnost, že bude v daném obvodu zvoleno více žen.^{85 86} Její autorky však druhým dechem dodávají, že „...působení volebního systému na podíl žen v Parlamentu není přímé a jeho vliv je zprostředkován mechanismem výběru kandidátů uvnitř politických stran a mechanismem fragmentace stranického systému. Teprve interakce volebního systému, výběru kandidátů a počtu stran, které získávají mandáty, ovlivňuje počet žen v zastupitelských orgánech.“⁸⁷

Jako klíčový se v tomto smyslu jeví především mechanismus výběru kandidátů uvnitř jednotlivých politických stran, což se projevuje zejména v nabídce politických stran, tedy na volebních kandidátních listinách. Rozhodující roli zde tedy hrají politické strany, které lze označit jako tzv. „držitele klíčů“⁸⁸ (gatekeepers).⁸⁹ Politické strany, přesněji jejich vedení, totiž rozhoduje nejen o tom, jaký zvolí postup při výběru kandidátů, ale také o tom, kdo budou tzv. volitelé (tedy ti, kteří rozhodují o výběru kandidátů/kandidátek), komu bude otevřený proces výběru kandidátů nebo jaké budou požadavky na jejich výběr.⁹⁰ Přičemž ženy v tomto výběru často stojí proti převaze mužů, kteří drží politické pozice a chtějí je v dalších volbách obhajovat.⁹¹

Podíl žen na kandidátkách parlamentních politických stran⁹² v roce 2006 představoval 27,74%, (kandidovalo 1383 žen oproti 3 602 mužům).⁹³ U ODS, KSČM a KDU-ČSL dokonce došlo ve srovnání s rokem 2002 k nárůstu podílu žen na kandidátních listinách⁹⁴ a SZ navíc uplatnila tzv. zipový systém, přesto se to do navýšení proporce žen

⁸⁴ RAKUŠANOVÁ, P., Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice. Gender, rovné příležitosti, výzkum: Ženy ve veřejném životě, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, s.25–30 ISSN 1213-0028

⁸⁵ RAKUŠANOVÁ, P., Zamyšlení nad otázkou zapojení žen do politiky v České republice a možnosti změn in *Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0, str.12

⁸⁶ RAKUŠANOVÁ, P., Zastoupení žen v české politice v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2006: Trendy a výzvy Praha: Fórum 50%.

⁸⁷ RAKUŠANOVÁ, P., Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice. Gender, rovné příležitosti, výzkum: Ženy ve veřejném životě, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, s.25–30 ISSN 1213-0028

⁸⁸ RAKUŠANOVÁ, P., Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice. Gender, rovné příležitosti, výzkum: Ženy ve veřejném životě, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, s.25–30 ISSN 1213-0028

⁸⁹ Někteří autoři používají výrazy „klíčník“ nebo „dveřník“

⁹⁰ RAKUŠANOVÁ, P., Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice. Gender, rovné příležitosti, výzkum: Ženy ve veřejném životě, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, s.25–30 ISSN 1213-0028

⁹¹ ZÁŘECKÁ, P., Ženy v politice-situace v české politice. Praha: Gender Studies o.p.s., 2007

⁹² ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a SZ

⁹³ www.volby.cz

⁹⁴ Největší nárůst zastoupení žen na kandidátních listinách zaznamenalo ODS 7,4%, následované KSČM-nárůst o 7,26% a v případě KDU-ČSL šlo o 4,6%. SZ v tomto kontextu nelze hodnotit, protože v roce 2006 poprvé překročila 5% hranici nutnou pro vstup do PS PČR.

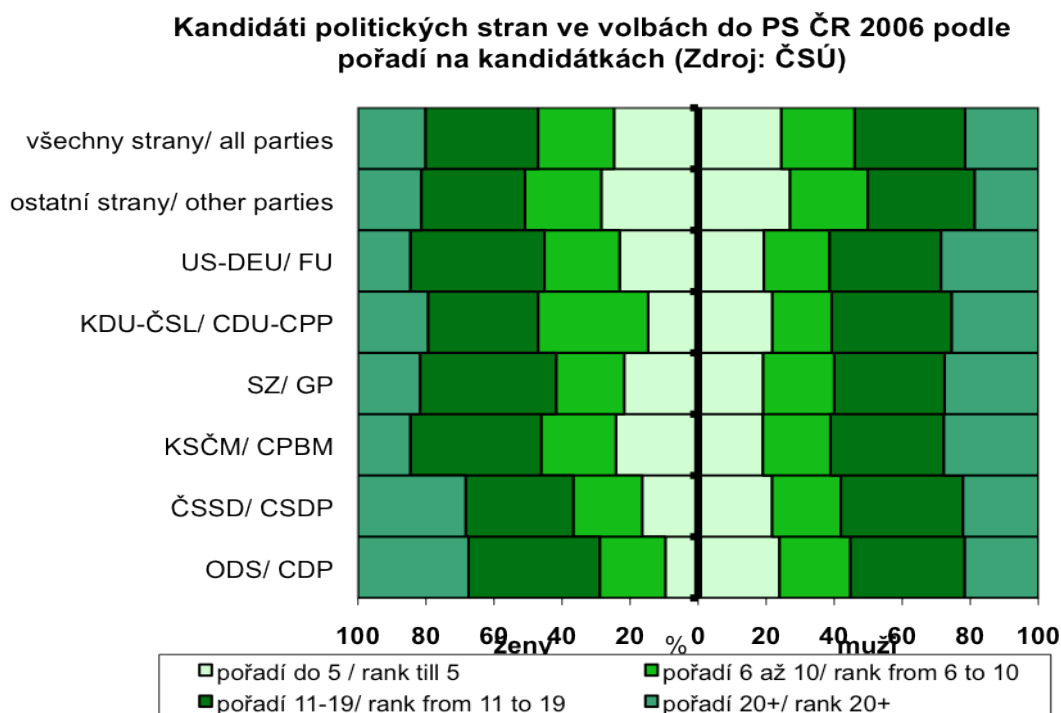
ve sněmovně nepromítlo, naopak. Petra Rakušanová to v analýze voleb do PS PČR v roce 2006 vysvětluje tím, že se zhoršilo umístění žen na kandidátních listinách, kdy ženy jsou na kandidátkách politických stran zařazovány na horší místa než muži. Asi nejlépe tuto skutečnost ilustruje případ ODS: navzdory relativně významnému nárůstu proporce žen na kandidátních listinách (o 7,4%) se celkový podíl žen v poslaneckém klubu ODS zmenšil, a to ze 14 na 11%, (viz tabulka10).

Nejde tedy jen o to, jaký podíl na kandidátkách ženy obsadí, ale zejména o to, jakého umístění na nich dosáhnou. Skutečnost, že je pro ženy-političky obtížné získat místo v čele kandidátní listiny a zpravidla figurují na nižších, hůře volitelných pozicích, potvrzuje kromě jiných i analýza voleb zpracovaná ČSÚ. Uzavírá, že „politické strany staví kandidátky-ženy častěji na hůře volitelná (až nevolitelná) místa (20. a horší pozice) než kandidáty-muže. Tento trend drží především obě nejsilnější parlamentní strany (ODS a ČSSD), které mají nejvyšší podíl žen kandidujících na 20. a horší pozici na kandidátních listinách. Nejnižším podílem žen na 20. a horším místě na kandidátních listinách se vyznačovala KSČM (a bývalá parlamentní strana, US-DEU). U menších (často neparlamentních) stran je podíl žen do 5. místa na kandidátních listinách vyšší. Žen na 1. místě kandidátních listin je však relativně málo.“⁹⁵

---

⁹⁵ Shrnutí voleb 2006, ČSÚ, 2006 Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/210038C670/\\$File/113707a3.5.doc](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/210038C670/$File/113707a3.5.doc)>

Graf č. 2: Kandidáti politických stran

Zdroj: ČSÚ

Nejmenší počet žen v čele kandidátních listin parlamentních politických stran zaznamenala ve volbách v roce 2006 ČSSD, první místo na kandidátce uhájila pouze jediná žena. Do 5. místa se v ČSSD vešlo celkem 13 žen. (Paradoxem je, že se právě tato strana ve svém volebním programu přihlásila k řešení otázek rovných příležitostí mužů a žen.) Nejméně žen do 5. místa však najdeme na kandidátkách ODS, pouhých 8. Naopak nejvíce žen obsadilo pozice do 5. místa na kandidátkách KSČM⁹⁶ a Strany zelených, SZ měla také nejvyšší počet žen v čele kandidátek (4).

⁹⁶ V KSČM bylo uplatněno vnitrostranické doporučení, aby v první pětici kandidátů byla alespoň 1 žena.

Tabulka č. 14: Podíl žen na 1. a do 5. místa na kandidátkách

	počet žen na 1.místě	počet žen do 5.místa
ČSSD	1	13
KDU-ČSL	3	10
KSČM	2	22
ODS	2	8
Zelení	4	27

Zdroj: Forum 50%

Strana zelených jako jediná důsledně uplatnila vnitrostranické kvóty pro sestavování kandidátních listin. Tato kvóta, první svého druhu na české politické scéně, je uplatňována při sestavování kandidátních listin do všech typů voleb i do vnitrostranických orgánů. Výsledkem tohoto přístupu je fakt, že ženy tvoří polovinu poslaneckého klubu SZ. Je zřejmé, že ve stranách, které uplatnily určitý typ pozitivních opatření pro sestavování kandidátek, tedy u Strany zelených a KSČM, (kde bylo uplatňováno vnitrostranické doporučení, aby v první pětici kandidátů byla alespoň 1 žena) mají ženy mnohem vyšší zastoupení jak na kandidátkách, tak ve Sněmovně.

Podíl žen ve Sněmovně však mohl být ještě menší, nebýt využití preferenčních hlasů pro nominované ženy. Celkem tři poslankyně byly totiž zvoleny právě díky přednostním hlasům. Konkrétně jde o Alenu Páralovou (ODS), která se z nevolitelného 5. místa posunula až do čela kandidátky (získala 9055 pref. hlasů), Zuzku Rujbrovou (KSČM), která se posunula ze 6. na 2. místo (8826 pref. hlasů) a její stranickou kolegyni Miladu Halíkovou, ta se z 6. místa dostala až na první místo kandidátky (6232 pref. hlasů). Tato skutečnost jen podporuje diskutovaný trend, že ženy tradičně získávají velké množství preferenčních hlasů.⁹⁷

Ostatně, k dokreslení výše uvedeného lze využít i další konkrétní zkušenost z Poslanecké sněmovny. Poté, co se na podzim roku 2008 a na jaře 2009 vzdalo mandátu pět poslanců-mužů⁹⁸, všechny je nahradily ve funkcích ženy –tedy poslankyně, které se při volbách 2006 díky umístění na nižších pozicích kandidátky do Sněmovny již nedostaly.

⁹⁷ www.volby.cz

⁹⁸ Poslanec Pohanka kvůli vnitrostranické afěře, Kala byl zvolen viceprezidentem NKÚ a Hašek, Martínek a Tesařík byli zvoleni novými hejtmany.

Počet žen v Poslanecké sněmovně tak na jaře 2009 dosáhl 35,⁹⁹ což představuje 17,5% všech mandátů.

Kontrola mocenských politických pozic ze strany mužů je reflektována i samotnými političkami. Respondentky publikovaných výzkumů k tomu uvádějí:

*„...ženy nemají problém vstoupit do strany, ale postupovat po tom žebříčku, to už opravdu problém je.“*¹⁰⁰

„...muži vybírají ženy, které do politiky pustí, a to pouze do pozic, které sami určují“.
¹⁰¹

*„...většina politických stran vám řekne, že s tím má problémy, aby se ty ženy dostaly na kandidátky, ne, že by to ty ženy nechtěly, ale že při sestavách těch kandidátek se to udělá tak, aby se dostaly až na méně volitelná místa. To je bych řekla model, který je v současné době u nás.“*¹⁰²

*„...mě dali na páté, absolutně nevolitelné místo, a já jsem v této kampani zvítězila přes preferenční hlasy...“*¹⁰³

Mocenské pozice a možnost jich dosáhnout je pro ženy zjevně důležité téma, pokud chtějí uspět v konkurenci s muži v dominantně mužském prostředí. Rozhodujícím faktorem pro účast žen v politice je proto mechanismus výběru kandidátů. Muži-politici zastávají klíčová místa v politických stranách – mají téměř výhradní vliv nejen na financování strany, ale i na proces sestavování kandidátních listin. V nominačním procesu, kde hrají roli spíše politické zkušenosti než odbornost, často dostanou přednost. Pro ženy, které chtějí v politice uspět, je proto základním úkolem propracovat se stranickou hierarchií.¹⁰⁴

Rozhodující je v tomto smyslu zastoupení žen ve vrcholných orgánech politických stran. Vyšší podíl na vedení by totiž ženám umožnil participovat na procesu sestavování kandidátních listin. V současnosti ženy na klíčových pozicích ve stranické hierarchii absentují a jejich podíl na výběru kandidátů je proto nízký.

---

⁹⁹ Poslankyně KSČM Marta Bayerová byla zvolena senátorkou, ve sněmovně ji nahradil Vojtěch Adam.

¹⁰⁰ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. Odcházení – Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti. Praha: Open Society Fund, 2007

¹⁰¹ VESELÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P., Analýza výzkumu poslankyň Parlamentu ČR. Praha: Forum 50%, 2007

¹⁰² VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. Odcházení – Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti. Praha: Open Society Fund, 2007

¹⁰³ RAKUŠANOVÁ, P. Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?, Praha: Fórum 50%, 2006

¹⁰⁴ VESELÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P., Analýza výzkumu poslankyň Parlamentu ČR. Praha: Forum 50%, 2007

Podle analýzy Jany Smiggels Kavkové¹⁰⁵ byly ženy v průměru nejvíce zastoupeny na kandidátních listinách ve Středočeském kraji (30,9%). Naopak nejméně žen se objevovalo na kandidátkách v tradičně konzervativních moravských regionech – Jihomoravském (14,7%) a Olomouckém kraji (17,4%) a na Vysočině (18,2%). To podtrhuje další skutečnost, a totiž, že se do výběru a nominací žen na volitelná místa promítá i vliv hodnot české veřejnosti či veřejný diskurz na téma zastoupení žen v politice. K tomuto závěru dochází i sociolog Línek¹⁰⁶, jehož analýzy potvrzují, že „moravské regiony s vyšším počtem nábožensky založených občanů a s preferencí tradičního modelu rodiny a rozdělení rolí mezi muže a ženu mají signifikantně nižší zastoupení žen na kandidátkách“. A tím se dostáváme k dalšímu typu bariér, jež brání vyšší účasti žen v české politice.

2.6.2.2. *Individuální bariéry*

Individuálními bariérami jsou myšleny přetrvávající patriarchální model rodiny, odlišná hodnocení žen a mužů a odlišné pojetí moci.

- přetrvávající patriarchální model rodiny

Ženy jsou vedeny a vychovávány k tomu, aby se v první řadě staraly o rodinu a veřejná angažovanost jako taková je z tohoto pohledu považována za mužskou záležitost. „Tento kulturní limit se jeví být vážnou bariérou pro vstup žen do politiky. Maříková se domnívá, že „...ženy ani nevidí žádný důvod na věci cokoli měnit a vzniká tak začarovaný kruh, v němž je uzavřena nízká míra účasti žen v politice.“¹⁰⁷ Podle Vodrážky ženy ani necítí potřebu se v politice angažovat. „Ženy u nás prostě mají jiné problémy a k politické práci spíše nedorostly...“¹⁰⁸

Rakušanová na základě analýzy příčin nižšího zastoupení žen v politice konstatuje, že klíčovou roli hraje rozdělení práce v rodině. „Ženy-političky stále vnímají domácí práce

¹⁰⁵ SMIGGELS KAVKOVÁ, J. 2006. *Analýza kandidátních listin pro volby do PSP ČR 2006 z hlediska zastoupení žen a mužů*. Fórum 50 %, 2006

¹⁰⁶ RAKUŠANOVÁ, P., LINEK, L. et al. 2004. *Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích*. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111.

¹⁰⁷ MAŘÍKOVÁ, H.: *Ženy ve vrcholových politických funkcích*, in Sociologický časopis, roč. XXXIII, č. 4/1997, s. 440

¹⁰⁸ VODRÁŽKA, M. 1996. *Feministické rozhovory o „tajných službách“*. Praha: Nadace Gender Studies. s. 66 in Maříková, H.: *Ženy ve vrcholových politických funkcích*, in: Sociologický časopis, roč. XXXIII, č. 4/1997, s. 440

jako svou povinnost, pro mnohé z nich není možné najmout na práci v domácnosti externí sílu. Pro politickou kariéru žen je ale skloubení politické kariéry a rodinného života zásadní. Také podpora (nebo alespoň tolerance) rodiny je důležitou podmínkou pro vstup do politického života, a to shodně na regionální i centrální úrovni.“¹⁰⁹ Nejedná se však o problém političek samotných, ale jde o jejich vnímání především ze strany mužů-politiků, veřejnosti i médií. Potvrzují to i zaznamenané výpovědi političek.¹¹⁰

„...když děláte nějakou funkci ... každé řekne, že děláte kariéru, ale kdo bude vychovávat to dítě, komu ho svěříte do výchovy! Ale když to dělá muž, tak se na to nikdo neptá. Když dělá (svoji práci) ředitel, ptá se někdo a kdo bude vychovávat to dítě?“

„... na předvolebním mítinku mě, dneska stávající poslanec, velmi hrubě napadl, ať se radši starám o rodinu a nepletu se do politiky...to napadení bylo velmi hrubé, a musím říct, že tehdy jsem byla velmi překvapená.“

Politčky mnohdy vnímají svůj čas věnovaný politice jako odcizený rodině, politiku popisují jako svůj třetí pracovní úvazek (vedle rodiny a zaměstnání).

- odlišná hodnocení mužů a žen

V politice existují rozdílná měřítká pro muže a pro ženy. Ženy-političky velmi obtížně dosahují toho, aby byly muži plně respektovány, velmi těžko se prosazují se svým názorem. Rakušanová konstatuje, že mužský princip a způsob vnímání představuje v současné době v České politice dominantní diskurs.¹¹¹

Odlišné hodnocení mužů a žen potvrzují i průzkumy veřejného mínění, je zřejmé, že česká veřejnost připisuje politikům a političkám odlišné charakteristiky a má od nich také rozdílná očekávání.

S muži-politiky si česká veřejnost nejčastěji spojuje vlastnosti jako je rozhodnost, razantnost a neústupnost, za jejich přednosti považuje větší nezávislost na rodině, rozvážnost a pragmatičnost. Za nevýhodu je naopak považována tvrdost až necitelnost.

---

¹⁰⁹ RAKUŠANOVÁ, P., Zamyšlení nad otázkou zapojení žen do politiky v České republice a možnosti změn in *Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky:možnosti uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0, s.12

¹¹⁰ RAKUŠANOVÁ, P. Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?, Praha: Fórum 50%, 2006

¹¹¹ RAKUŠANOVÁ, P., Zamyšlení nad otázkou zapojení žen do politiky v České republice a možnosti změn in *Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky:možnosti uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0, s.12

Tabulka č. 15: Výzkum veřejného mínění - přednosti mužů-politiků

Přednosti mužů-politiků	%
1. Rozhodnost, neústupnost, průbojnost, razance	28,3
2. Nezávislost na rodině, lepší rodinné zázemí	15,5
3. Rozvážnost, pragmatismus, nadhled	11,6
4. Tvrdost, necitelnost	11,2
5. Cílevědomost, vytrvalost, ctižádostivost, kariérismus, pracovitost, píle	7,8
6. Znalost problémů, přehled, kvalifikace	5,4
7. Zkušenosti	3,3
8. Odolnost (vůči stresu, vnějším vlivům apod.)	2,7
9. Sebevědomí	2,5
Nic, negativní výroky	14,4
Jiné	23,8
Bez odpovědi	64,3
Neví	9,2
Celkem	200

Zdroj: CVVM, výzkum Naše společnost 2004

Ženy-političky jsou také vnímány jako rozvážné a pragmatické. V porovnání s muži jsou však ženy častěji považovány za pečlivé, spolehlivé a zodpovědné. Za pozornost stojí jistě to, že téměř desetina oslovených mezi ženské přednosti zařadila také vzhled, eleganci a příjemné vystupování.¹¹²

¹¹² RAKUŠANOVÁ, P., Zastoupení žen v české politice v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2006: Trendy a výzvy Praha: Forum 50%.

Tabulka č. 16: Výzkum veřejného mínění - přednosti žen-političek

Přednosti žen-političek	%
1. Citlivost, schopnost empatie, pochopení, sociální citění	28
2. Rozvážnost, pragmatismus, nadhled	11,2
3. Pečlivost, důkladnost, svědomitost, spolehlivost, zodpovědnost	9,6
4. Vzhled, elegance, krása, příjemné vystupování a chování	9,4
5. Slušnost, čestnost, poctivost, spravedlnost	8,3
6. Jiný, „ženský“ pohled	7,5
7. Cílevědomost, vytrvalost, ctízádnost, kariérismus, pracovitost, píle	7,1
8. Rozhodnost, neústupnost, průbojnost, razance	5,2
9. Komunikativnost, schopnost jednat s lidmi, schopnost vyjadřovat se	4,3
10. Schopnost kompromisu, schopnost dohodnout se	3,3
11. Praktičnost	2,6
Nic, negativní výroky	9,5
Jiné	27
Bez odpovědi	57
Neví	10
Celkem	200

Zdroj: CVVM, výzkum Naše společnost 2004

- odlišné pojetí moci

Muži a ženy mají odlišné pojetí konceptu politické moci¹¹³ - ženy častěji než muži vnímají politiku jako veřejnou službu a méně často akcentují roli politické funkce jako takové a společenského postavení, které s sebou přináší. Respondentka k tomu dodává:

„...míra moci je o ohromné pokoře. Moc není něco, co vám za prvé někdo dá na furt, to bychom byli autokracie, ne demokracie, a moc nesmí být... To, že máte možnost ovlivnit, to je něco, co je, říkám, o pokoře, o odpovědnosti...“¹¹⁴

¹¹³ Weber definuje moc jakožto šanci (pravděpodobnost) individua či skupiny lidí prosadit svoji vůli i přes odpor ostatních zúčastněných in ŠANDEROVÁ, J. *Sociální stratifikace - Problém, vybrané teorie, výzkum*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 172 s. ISBN 80-246-0025-0

¹¹⁴ RAKUŠANOVÁ, P. LINEK, L., et al. 2004. *Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích*. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111

Politicky v této souvislosti také zdůrazňují genderovou diferenciaci v rozdělení resortů. Ženy jsou zpravidla obsazovány nejen do nižších funkcí, ale také do slabších resortů. Na ženy často tzv. něco zbude. Mezi silové resorty patří především finance, naopak za slabé resorty je považováno zdravotnictví a školství.¹¹⁵

„ ... já si nedokážu představit, že by chlapi pustili finance. “

„...já si myslím, že muži tady v tom jaksi mají takový ten přístup, že oni (muži) mají větší práva na ty, řeknu silnější pozice. To se projevuje, samozřejmě hodně mužů má problém, když je řídí žena ... V podnikání pokud je člověk dobrý tak má úspěch, v té politice je to složitější. “¹¹⁶

2.6.2.1. Společenské bariéry (postoje české veřejnosti)

Jedním z určujících faktorů ovlivňujících zastoupení žen politice jsou i názory a postoje veřejnosti, mohou totiž oslabovat (a nebo naopak podporovat) zájem politických stran nominovat na veřejné funkce ženy.

Na základě výsledků průzkumů veřejného mínění se zdá, že česká veřejnost se účasti žen v politickém životě nebrání a že podpora zapojení žen do politického života roste. Lze také usuzovat, že si veřejnost nízkou míru participace žen stále více uvědomuje.

Podle šetření realizovaného Institutem pro výzkum veřejného mínění v roce 1991 považovalo zapojení žen do politiky za užitečné 61% oslovených¹¹⁷, v roce 1997 už to bylo 77% respondentů.¹¹⁸ Z údajů rovněž vyplývá, že podpora rostla kontinuálně v období let 1991-1997. Dostatečnost zapojení žen do politického života hodnotilo kladně pouze 20% respondentů. Ve skupině respondentů, kteří považovali zapojení žen do politiky za nedostatečné, nacházíme nejčastěji ženy (69 %), respondenty ve věkové kategorii 45-59 let (69 %) a respondenty s vysokoškolským vzděláním.

Další, rozsáhlejší výzkum, proběhl v roce 2004 (CVVM).¹¹⁹ V něm naprostá většina české veřejnosti (konkrétně 84 % oslovených občanů) uvedla, že považuje zapojení žen do veřejných funkcí za užitečné, přičemž třetina všech respondentů je označila dokonce za

¹¹⁵ RAKUŠANOVÁ, P., Zamyšlení nad otázkou zapojení žen do politiky v České republice a možnosti změn in *Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0 s. 9

¹¹⁶ RAKUŠANOVÁ, P. Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?, Praha: Fórum 50%, 2006

¹¹⁷ RAKUŠANOVÁ, P. Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?, Praha: Fórum 50%, 2006

¹¹⁸ RAKUŠANOVÁ, P., *Ženy v politice a postoje veřejnosti*, 2003, Naše společnost 1 (1-2)

¹¹⁹ RAKUŠANOVÁ, P., *Ženy v politice a postoje veřejnosti*, 2003, Naše společnost 1 (1-2)

„velmi užitečné“. Desetina dotázaných označila působení žen ve veřejném životě za spíše neužitečné, pouhé 1 % oslovených je pak pokládá za rozhodně neužitečné. Lze tedy říci, že tak, jak dochází k nárůstu podpory zapojování žen do veřejných funkcí, tak i klesá podíl odpůrců veřejné aktivity žen. V této skupině mají větší zastoupení muži a dále lidé starší 60 let.

Přes vysokou míru souhlasu s užitečností zapojení žen do politiky je však třeba zdůraznit, že se postoje mužů a žen k položené otázce poměrně výrazně lišily. Názor, že zapojení žen do veřejného života je pro společnost užitečné, vyjadřovaly častěji samotné ženy (s tímto tvrzením souhlasilo 91% z nich), než oslovení muži (77%). Názor, že ženy jsou dnes ve veřejném životě zastoupeny dostatečně, zastává přibližně čtvrtina oslovených, k opačnému názoru se naopak přiklonily přibližně dvě třetiny dotázaných. Ženy a muži také jeví rozdílný zájem o politiku. Zatímco o politiku se vůbec nezajímá pětina žen, z mužů nemá vůbec zájem o politiku jen necelá desetina.

Většina české veřejnosti se také domnívá, že ženám ztěžují vstup do politiky rodinné povinnosti (80 %), tradice (74 %) i společenské podmínky (69 %). Vedle toho mohou ženám vstup do politiky ztěžovat také samotní muži, kteří se již na politickém poli prosadili. Tomu nasvědčuje také skutečnost, že více než polovina respondentů (59 %) souhlasí s tvrzením, že muži v politice ženy mezi sebe nepustí. Tento názor opět výrazně častěji vyjadřovaly oslovené ženy (68 %) než muži (50 %). Příčiny nízkého zastoupení žen v politických funkcích spatřují čeští občané také v nezájmu žen o politiku. S tímto tvrzením vyjádřilo souhlas 6 z 10 oslovených. Poměrně překvapivá je skutečnost, že v této věci se názory obou pohlaví nijak významně nerozcházel.

Souhrnně lze tedy konstatovat, že se česká veřejnost sice domnívá, že je žen v politice málo, ale na druhou stranu by se ženy měly věnovat jinému typu veřejné aktivity než muži (například sociálním tématům nebo nadační činnosti). Ženy se v menší míře zajímají o politiku, čímž dochází k prvotní samoselekci žen. Ve společnosti přetrvává tradiční pojetí rolí mužů a žen, což ztěžuje ženám možnost zahájit politickou kariéru.¹²⁰

2.6.3 Pracovní témata žen v politice

---

¹²⁰ RAKUŠANOVÁ, P. Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?, Praha: Fórum 50%, 2006

Na rozdíl od mužů, kteří považují pro vstup a působení v politice za důležitou vůli k moci, ženy vnímají svou roli v politice spíše jako službu občanům a snahu řešit problémy. Proto ženy vnímají jako klíčová témata s nimiž do politiky vstupují a jimž se v průběhu své politické kariéry věnují. Mít silné téma považují mnohé političky za nejdůležitější faktor úspěchu v politické aréně. Vyplývá to i ze studie mapující názory vrcholových političek odcházejících z politické scény.¹²¹

Zatímco muži, z pohledu žen-političek, často využívají prostých silových prvků a sociálních kontaktů, ženy většinou zdůrazňují svou odbornost v dané oblasti. Jejich původní profese, vzdělání, zkušenosti jsou pro ně důležitým zdrojem důvěry sama v sebe. Často proto také vyhledávají témata působení, která se jejich profesí týkají. Proto je mezi ženami političkami méně těch, které např. rozhodují o infrastruktuře a podobných oborech, pokud nesouvisí s jejich oborem, zatímco mezi muži politiky je tato možnost daleko běžnější.

Jedna z političek konstatuje: „*Žádná z žen, které se chtějí angažovat v politice nemusí mít strach z toho, že by nebyla nějak dostatečně odborně kvalifikovaná, protože muži, mnozí muži si tuto otázku rozhodně jako nekladou.*“¹²²

Většina respondentek zmíněného výzkumu potvrdila, že se ve své politické kariéře věnovala tématům, která řadíme do tzv. politiky péče – vzdělávání, zdravotnictví, sociální péče, kultura, umění, ekologie. Několik respondentek mezi svá témata zařadilo také rovné příležitosti, a to jak obecně – tedy jak rovné příležitosti společenských či sociálních skupin, tak rovné příležitosti mužů a žen. Do skupin neutrálních témat, kterým se věnovalo několik respondentek, řadíme právo a zahraniční vztahy, které v českém kontextu nehodnotíme jako silové. Pouze menší část respondentek se věnovala tzv. silovým/mužským tématům jako je doprava, infrastruktura, finance a územní rozvoj.

V kontextu tématického zaměření politické kariéry respondentek je nutné konstatovat, že všechny respondentky se věnovaly oblastem, v nichž měly nejen vzdělání, ale také praxi. Tedy pokud se vůbec ženy dostaly na pozice, které jsou obsazovány tradičně muži, pak jediné díky své profesi a odbornosti. Jedna z respondentek takovou situaci popisuje:

---

¹²¹ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. *Odcházení – Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Praha: Open Society Fund, 2007.

¹²² VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. *Odcházení – Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Praha: Open Society Fund, 2007.

„...já jsem schválně, protože vlastně jsem ekonomka a zabývám se telekomunikacemi, tak jsem chtěla být ve výborech, které se tohoto týkají a já jsem několikrát už říkala, že v podstatě, já jsem nechtěla do takových těch výborů, které se právě dávají těm ženám. To jako výchova, vzdělávání, sociální záležitosti.“

Řada političek se domnívá, že silná odbornost je pro ženu-političku, na rozdíl od mužů-politiků, klíčovým faktorem politické kariéry.

Na otázku, co by měla politička umět, odpovídá jedna z respondentek: *„Mít svou profesi, politika není profese. Je profese, ale musí být podložena něčím jiným. Čili něco umět, mít obor, který umím, dělám, zvládám, a ve kterém jsem dobrá.“*

To se velmi silně odráží ve skutečnosti, jak o ní političky vypovídají. Většina z nich se tedy v politické sféře věnovala dominantně tématům, která byla spojena s jejich pracovní zkušenostmi. Tedy i ty, které se dostaly v rámci politické práce k výše zmíněným „silovým“ tématům, obsadily pozice v těchto oblastech díky své převaze v profesní oblasti.

Není od věci si na tomto místě připomenout, jak si vedou poslankyně z hlediska zastoupení žen v jednotlivých sněmovních výborech. Z tabulky 17 je dobře patrné, že jsou nadprůměrně zastoupeny ve výboru pro sociální politiku a zdravotnictví (50 %) a v mandátovém a imunitním výboru. Ve větším počtu jsou dále zastoupeny v organizačním, petičním, ústavně právním a překvapivě i ve výboru pro evropské záležitosti. Naopak zcela podprůměrně jsou zastoupeny v prestižních výborech jako je hospodářský a rozpočtový. Výrazně podprůměrné zastoupení mají ženy i ve výborech pro obranu a bezpečnost a také v kontrolním výboru.

Tabulka č. 17: Ženy v jednotlivých poslaneckých výborech a jejich funkce

Poslanecké výbory	Členky - ženy	Celkem	Podíl žen %	Předsedkyně	Místopředsedkyně
Hospodářský výbor	2	22	9,1	0	0
Kontrolní výbor	0	18	0	0	0
Mandátový a imunitní výbor	4	11	36,4	0	2 (1 z ODS a 1 z ČSSD)
Organizační výbor	5	17	29,4	0	2 (z ODS)
Petiční výbor	4	18	22,2	1 (z KSČM)	2 (1 z ODS a 1 z ČSSD)
Rozpočtový výbor	1	22	4,5	0	0
Ústavně právní výbor	4	18	22,2	0	1 (z ODS)
Volební výbor	2	12	16,7	0	1 (z ČSSD)
Výbor pro bezpečnost	1	18	5,6	0	0
Výbor pro evropské záležitosti	5	18	27,8	0	3 (2 z ČSSD a 1 z KSČM)
Výbor pro obranu	0	17	0	0	0
Výbor pro sociální politiku	9	18	50	0	2 (1 z ODS a 1 z ČSSD)
Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj	2	17	11,8	0	2 (1 z ODS a 1 z KSČM)
Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu	3	22	13,6	0	2 (1 z KDU-ČSL a 1 z ČSSD)
Zahraniční výbor	2	17	11,8	0	1 (z ČSSD)
Zemědělský výbor	4	19	21,1	0	0

zdroj: www.psp.cz, údaje k 1.1. 2009

2.6.4 Ženské strategie

Jedním z důležitých témat, kterým se věnují výzkumy zaměřené na rozdíly v mužských a ženských přístupech, jsou tzv. strategie. Jedná se o hledání postupů výhodných v dané oblasti pro jednu či druhou skupinu nebo jedince.¹²³

Rakušanová a Václavíková-Helšusová si ve své analýze kladly otázku, zda ženy využívají tzv. typicky ženských strategií i v oblasti politiky. Jedná se např. o zdůraznění vlastní jemnosti a slabosti pro získání některých výhod nebo poukázání na sexuální podtext a pomyslné diskvalifikování „protivníka“.¹²⁴ Většina dotazovaných žen zprvu odmítá, že

¹²³ RAKUŠANOVÁ, P. LINEK, L., et al. 2004. *Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích*. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111

¹²⁴ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. *Odcházení – Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Praha: Open Society Fund, 2007.

by při prosazování svých názorů a záměrů v politickém, respektive mužském prostředí, používaly ženské strategie.

„...No já si myslím, že jsem postupovala tak, jak bych postupovala v každé jiné oblasti. Čili, že jsem nevymýšlela žádnou strategii, tak já ani nejsem žena, která by používala jakoby ženských zbraní. To je mi trochu cizí a já to neumím.“

Některé z respondentek však záhy po odmítnutí využívání ženských strategií možnost jejich uplatnění připustily. Zřejmé je to například z následujícího výroku, v němž respondentka hovoří o možných výhodách žen.

„... v politice ženy můžou mít jedinou výhodu, a to je to, že jsou ženami a že projeví svoji ženskost a přinutí muže aby se chovali ne jako v chlapské společnosti, ale aby se chovali galantně a vyžaduje to určité ženské kouzlo.“

Podobné výpovědi političek zachytily i jiné výzkumy, respondentka hovoří o tom, že komunikace s muži má cvá specifika:

„...Já s muži strašně ráda spolupracuji, někdy, víte, to asi záleží na té ženě samotné, nikdy je neponižuji, nikdy proti nim neútočím, využívám ženských zbraní.“

Konkrétní situace, kdy ženy používají ženské zbraně, jsou pak ty, v nichž mají dojem, že je možné vytěžit výhody, zvláště v situacích, kdy mají pocit, že jinak svého cíle nedosáhnou. Příkladem je následující citace:

„...v radě jsem byla sama ženská, že jo, tak jsem prostě vždycky vymyslela, jak by se dala příslušná věc řešit a dala jsem jí do rady s komentářem, že pánové, tady mám tenhle ten problém, já bych ho řešila takhle, ale protože jste chlapi, já tomu zas tak nerozumím, tak vám to tady dávám, zkuste něco vymyslet. Pohádali se jako koně, a nakonec říkali, viš, asi to uděláme tak, jak jsi to chtěla ty, a to funguje úplně dokonale.“

Ženy někdy vědomě jdou vsříc mužům v představě, že jsou slabší, méně dostatečné v dané oblasti a tím nakonec v některých situacích dosáhnou svého.

„...buď jako rovný s rovným a nebo když je nějaký pán namyšlený, tak musíte udělat takovou skromnou ženskou, no.“

V zásadě tak ženy uplatňují manipulativní prvky a pózy, které jim umožní se prosadit v prostředí, které jinak vnímají jako dominantně mužské a k nim méně nakloněné. Paradoxně tedy v některých momentech dokáží využít pomyslnou nepřátelskost dominantně mužského politického prostředí ve svůj prospěch. Skutečností je, že některé ženy tyto

nástroje vědomě odmítají využívat, jiné se domnívají, že takových nástrojů užívat neumí nebo k nim nemají dispozice. (Poukazují např. na své domnělé nedostatečné fyzické přednosti.)

Ženy také zdůrazňují své volní vlastnosti. Upozorňují na svou schopnost komunikace, věcného řešení, vystupování před druhými lidmi, nekonfliktnost apod.

Některé z dotazovaných žen naopak poukazují na to, že si musely osvojit některé strategie, které považují za mužské, proto, aby v politické oblasti vůbec uspěly. Jedna z respondentek k tomu říká:

„Zkušenost, že žena která projde klasickým línem politické strany tak, aby se dostala do parlamentu nebo do nějaké vedoucí funkce, tak na to potřebuje používat mužský způsob uvažování, mužský způsob jednání, výstřih se hodí, jo, ale musí přijmout tahle pravidla...“

„Musíte přistoupit na některé věci, ne všechny, protože to už byste pak ze sebe mohla udělat chlapa, ale některý věci. Musíte přistoupit na tu jejich hru...“¹²⁵

Každopádně je však v tomto kontextu nutné zdůraznit, že ženy v politickém prostoru reagují na jeho povahu, přizpůsobují se mu a jejich snahy o změnu pravidel hry v tomto prostředí nejsou za stávajícího nízkého počtu žen v politice příliš úspěšné.¹²⁶

---

¹²⁵ RAKUŠANOVÁ, P. LINEK, L., et al. 2004. *Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích*. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111

¹²⁶ VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. *Odcházení – Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Praha: Open Society Fund, 2007.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce je věnována analýze veřejných vystoupení poslankyň na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, s vědomím, že jde pravděpodobně o nejviditelnější a nejsnáze „měřitelný“ a posuzovatelný díl aktivit těchto političek.

Práce mapuje vystoupení zákonodárkyň jak z hlediska četnosti vystoupení, tak i z hlediska témat, kterým se poslankyně ve svých projevech věnují a nebo okolností, které je k veřejné prezentaci názoru na plénu vedou, či je naopak odrazují. Získaná data poskytují i řadu dalších dílčích a neméně zajímavých výstupů.

Předně je však třeba zdůraznit, že tato část práce detailně zkoumá pouze vystoupení všech 31 žen-poslankyň. Analyzovat ve stejném rozsahu i vystoupení všech 169 mužů-poslanců přesahuje možnosti bakalářské práce, i síly jednoho člověka. V tomto ohledu je tedy vycházeno z již proběhlých komplexních analýz a jejich výsledků a z teoretických poznatků popisujících politické role a politické chování mužů. Praktická část práce si tedy klade za cíl ověření některých teoretických východisek týkajících se politického chování žen.

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části práce je detailněji zmapovat veřejná vystoupení poslankyň na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Zjistit četnost výstupů jednotlivých poslankyň, zmapovat jakým tématům se poslankyně ve svých vystoupeních věnují, případně zjistit, zda ženy ve svých verbálních projevech užívají prvky, které jsou vnímány jako součást „mužského stylu politiky“. Stanovené předpoklady přitom vycházejí ze studia odborných pramenů popisujících odlišné role i chování mužů a žen na politické scéně. Viz teoretická část práce.

3.1.1. Stanovení předpokladů

Formulace předpokladů praktické části práce vychází nejen ze studia odborných pramenů a poznatků shrnutých v teoretické části, ale i z vlastní znalosti dané problematiky. Obdobná analýza či výzkum mapující vystoupení poslankyň nebyla dle dostupných zdrojů v ČR realizována.

Pro praktickou část práce byly stanovany tyto tři hlavní předpoklady práce:

- 1) Poslankyně se ve svých vystoupeních nejčastěji věnují tématům, která řadíme do tzv. „politiky péče“ - vzdělávání, sociální věci, zdravotnictví, apod.**
- 2) Četnost vystoupení jednotlivých poslankyň se výrazně liší, a to i v rámci jednotlivých politických stran.**
- 3) V obsahu vystoupení poslankyň lze zaznamenat prvky, které jsou považovány za součást tzv. „mužských strategií“**

3.2 Použité metody

Pro získání potřebných dat bylo využito kvalitativní metody - obsahové analýzy záznamu vystoupení jednotlivých poslankyň. Konkrétně jde o analýzu doslovného přepisu verbálních projevů poslankyň, zaznamenaných stenografisty přímo v jednací síni Poslanecké Sněmovny Parlamentu ČR.

Pořizování stenoáznamů z jednání PS je zakotveno v jednacím řádu dolní komory Parlamentu, resp. upraveno Zákonem č. 90/1995 Sb. o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, přičemž tyto záznamy jsou veřejně přístupné na webových stránkách Poslanecké sněmovny www.psp.cz.

Doslovný přepis vystoupení poslankyň a poslanců je zaznamenáván od okamžiku oficiálního zahájení schůze Sněmovny až do okamžiku jejího oficiálního ukončení. Přičemž je zaznamenáván projev předsedajícího schůze (to znamená předsedy nebo místopředsedů dolní komory, kteří se dle jednacího řádu střídají v řízení schůze) a projev poslankyň či poslanců, kteří přistoupili k řečnickému pultu. V rámci srozumitelnosti vystoupení je v některých případech zaznamenána i neverbální složka sdělení poslanců, případně kulisa v sále (pro příklad uvádím tyto: “smích a potlesk v pravé části sálu”, “ministr Langer odpovídá poslanci mimo mikrofon” a pod.)

Zápis o schůzích Sněmovny:¹²⁷

- 1) O schůzi Sněmovny se pořizuje zápis, v němž se uvede pořad schůze, kdo schůzi řídil, jaké návrhy byly podány, kteří řečníci vystoupili v rozpravě, počet přítomných poslanců a přehled výsledků hlasování. Součástí zápisu jsou úplné texty předložených písemných návrhů, přijatých usnesení, prohlášení a jiných dokumentů, které byly předmětem jednání. Bylo-li hlasování veřejné a byla vyhotovena informace o výsledku hlasování (§ 76 odst. 2), připojí se taková informace k zápisu.
- 2) Zápis po jeho ověření ověřovatelem schvaluje a podepisuje předseda Sněmovny nejpozději do 15 dnů od skončení schůze. Schválený zápis je autentickým záznamem o schůzi a odevzdá se k uložení společně s přílohami nejpozději do 2 měsíců od skončení schůze.
- 3) O schůzi Sněmovny se pořizuje těsnopisecká zpráva podávající přesný průběh jednání. Každý řečník může nejpozději do 10 pracovních dnů od skončení schůze ověřit správnost záznamu své řeči. Přitom navrhne opravu gramatických chyb a nedostatků, které vznikly při pořizování záznamu. Nesmí však měnit jazyk, obsah a smysl svého vystoupení. Pokud řečník neověří přepis těsnopiseckého záznamu ve stanovené lhůtě, považuje se záznam za ověřený. O návrzích oprav rozhodují ověřovatelé. Případný spor rozhodne s konečnou platností předseda Sněmovny.
- 4) Ze schůze Sněmovny se pořizuje též zvukový záznam, který se uchová nejméně po dobu 6 měsíců.
- 5) Těsnopisecká zpráva o schůzi Sněmovny se vytiskne. O neveřejných jednáních se pořizuje těsnopisecká zpráva jen tehdy, jestliže se na tom Sněmovna usnese.

3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Zkoumanou skupinou je všech 31 poslankyň Parlamentu ČR, které byly do Poslanecké sněmovny zvoleny ve volbách v červnu roku 2006.

Všechny údaje sloužící k rámcové charakteristice zmíněné skupiny poslankyň byly čerpány z veřejných zdrojů, konkrétně z osobních profilů političek dostupných na webu

---

¹²⁷ Dle jednacího řádu PS PČR, část sedmá, §68

Poslanecké sněmovny.¹²⁸ Přičemž výsledky uvedené v tabulkách v této části práce jsou výsledkem autorského zpracování takto získaných údajů.

Věk: Většina poslankyň (24, což představuje 77% všech) se pohybovala ve věku 40-59 let.¹²⁹ Pouze jedna poslankyně byla mladší 30 let, konkrétně jde o Kateřinu Konečnou (KSČM), která byla do Sněmovny zvolena v 25 letech jako nejmladší ze všech poslanců i poslankyň. Naopak dvěma nejstarším zvoleným poslankyním bylo přes 60 let, přesněji 62 a 64 let. Průměrný věk žen ve Sněmovně je přitom 47 let, mužů 48.

Nejmladší poslankyně najdeme v klubu strany Strany zelených, dosahují nejnižšího věkového průměru, 41,3 let. Průměrný věk poslankyň v ostatních klubech se pohybuje mezi 47 a 49 lety, přičemž nejvyšší zaznamenáváme u zákonodárkyň KDU-ČSL, 49 let.

Tabulka č. 18: Poslankyně dle klubů, průměrného věku a funkčního období

Strana/klub	Počet poslankyň	Průměrný věk	Funkční období - průměr
KDU-ČSL	2	49,0	5,0
ODS	9	48,9	2,3
KSČM	8	47,8	2,0
ČSSD	9	47,2	1,9
SZ	3	41,3	1,0
Celkem	31	47,4	2,2

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Vzdělání: Dokončené vysokoškolské vzdělání uvádí naprostá většina poslankyň (84%), bez dosaženého VŠ titulu jich ve Sněmovně najdeme pouze 5. Nejvíce poslankyň užívá titul Mgr. (8) a Ing. (6). Naopak tituly MUDr., RNDr. a Bc. se v řadách poslankyň vyskytují pouze jednou.

¹²⁸ www.psp.cz

¹²⁹ Věk poslankyně je zohledňován k datu zvolení do Poslanecké sněmovny PČR resp. k roku 2006, od kdy jsou sledována vystoupení poslankyň.

Tabulka č. 19: Charakteristika poslankyň dle dosaženého vzdělání

Titul	Počet poslankyň
Mgr.	8
Ing.	6
bez titulu	5
JUDr.	4
PhDr.	3
PaedDr.	2
RNDr.	1
Bc.	1
MUDr.	1

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Regionální příslušnost: Nejvíce poslankyň bylo zvoleno ve Středočeském (7), v Moravskoslezském kraji a v Praze (v obou 5). V pěti krajích (v Plzeňském, Zlínském, Jihočeském, Ústeckém a na Vysočině) se do Sněmovny probojovala pouze jedna žena, ve třech krajích (Karlovarském, Libereckém a Olomouckém) dokonce ani jedna.

Tabulka č. 20: Charakteristika poslankyň dle volebního kraje

Volební kraj	Počet poslankyň
Středočeský	7
Moravskoslezský	5
Hlavní město Praha	5
Královéhradecký	4
Jihomoravský	3
Pardubický	2
Vysočina	1
Plzeňský	1
Zlínský	1
Jihočeský	1
Ústecký	1
Karlovarský	0
Liberecký	0
Olomoucký	0

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Politická příslušnost a politická zkušenost: Pokud vezmeme v úvahu stranickou příslušnost, tak 9 poslankyň hájí barvy ODS, 9 ČSSD, členkami KSČM je ve Sněmovně 8 žen, Stranu zelených reprezentují 3 poslankyně a KDU-ČSL 2. Zohledníme-li síly vládních a opozičních stran, tak vládní koalici hájí 14 poslankyň, opozici 17.¹³⁰

Zhruba v případě 40% poslankyň jde o první parlamentní zkušenost, přesněji řečeno 13 poslankyň tráví ve Sněmovně své první funkční období, 9 poslankyň druhé. Necelá třetina političek (9) již má politické zkušenosti nejméně ze dvou funkčních období, z nich dvě poslankyně vstupovaly do vrcholné politické sféry v letech 1990 (Vlasta Parkanová) a 1992 (Hana Orgoníková) a nyní v Parlamentu zažívají své šesté funkční období.¹³¹

Tabulka č. 21: Charakteristika poslankyň dle počtu funkčních období

Funkční období	Počet poslankyň
1.	13
2.	9
3.	4
4.	3
6.	2

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Zohledníme-li stranickou příslušnost, nejzkušenější političky najdeme u lidovců (v průměru tráví ve Sněmovně 5. funkční období) a nejméně zkušené ve Straně zelených, všechny tři ženy jsou do dolní komory zvoleny poprvé. (Viz tabulka 17)

Závěrem dodejme, že jedna z poslankyň působila v době sbíraných dat současně na postu ministryně (Vlasta Parkanová, resort obrany, KDU-ČSL), dvě z poslankyň jsou místopředsdkyněmi Poslanecké sněmovny (Lucie Talmanová a Miroslava Němcová, obě ODS) a jedna figurovala na postu předsdkyně poslaneckého klubu (Kateřina Jacques, SZ).

¹³⁰ Údaje se opět vztahují k datu počátku výzkumu, tedy 6/2006

¹³¹ Vlasta Parkanová vstoupila v roce 1990 do Sněmovny lidu Federálního shromáždění, Hana Orgoníková v roce 1992 do České národní rady.

3.4 Průběh šetření

V rámci šetření byly analyzovány stenoáznamy z jednání Poslanecké sněmovny PČR z let 2006-2008, zachycující zhruba první polovinu funkčního období Sněmovny zvolené ve volbách v červnu roku 2006. Monitorováno bylo 38 po sobě jdoucích schůzí dolní komory, probíhajících v období od 27.6. 2006 do 26.9. 2008.

V tomto období byla u vlády koalice tvořená ODS, KDU-ČSL a SZ, přičemž se ve Strakově akademii vystřídal dva kabinet sestavené premiérem a předsedou ODS Mirkem Topolánkem. V opozici zůstali sociální demokraté a komunisté. Asi nejkritizovanějším členem vlády byl předseda lidovců Jiří Čunek, a to kvůli údajným korupčním skandálům. I to se odrazilo v některých vystoupeních poslankyň. Dominujícími tématy na parlamentní půdě v daném období však byla zejména problematika umístění prvků protiraketové obrany USA na našem území, reforma zdravotnictví a zejména pak poplatky u lékaře, Lisabonská smlouva, změny ve vyplácení nemocenské, státní maturity, tzv. protikuřácký zákon a podobně.

Obečné závěry vyplývající z analýzy byly postoupeny vybraným deseti poslankyním napříč politickým spektrem, nikoliv však s ambicemi na reprezentativní průzkum mezi nimi, ale spíše ve snaze o oživení a rozšíření tématu. Reakce poslankyň jsou zařazeny v závěru každého celku. Identita poslankyň zůstává skryta, jejich vyjádření se objevují pod přidělenými kódy.

3.5 Výsledky a jejich interpretace

V monitorovaném období (2006-2008), odpovídajícímu zhruba polovině funkčního období Sněmovny, bylo na jednání pléna zaznamenáno a následně analyzováno celkem *948 veřejných vystoupení poslankyň*. Přičemž šlo o ta vystoupení v jednacím sále Sněmovny, kdy poslankyně promluví do mikrofonu u řečnického pultu dle pravidel stanovených jednacím řádem Poslanecké Sněmovny. V úvahu tedy nejsou brána případná vyjádření mimo řečnický pult. Stranou jsou také ponechány výroky poslankyň vyplývající z role předsedající schůze. Pravomoc řídit schůzi Sněmovny měly v daném období z titulu místopředsedkyně PS poslankyně Miroslava Němcová a Lucie Talmanová (obě ODS).

Důležité je poznamenat, že analýza zohledňovala počet a obsah vystoupení poslankyň, nikoliv jejich časový rozsah. (Časový rozsah jednotlivých vystoupení poslankyň se přitom pohyboval od několika vteřin po několik minut, obecně však platí, že poslankyně hovoří kratší dobu než muži).

Vystoupení poslankyně na plénu vyžaduje určitou aktivitu, v souladu s jednacím řádem Sněmovny se totiž musí politička přihlásit do rozpravy, a to o písemně či zvednutím ruky. U řečnického pultu však také může figurovat v roli předkladatelky či zpravodajky návrhu, či interpelující (roli řízení schůze ponecháváme stranou).

3.5.1 Témata vystoupení poslankyň

Nejprve se však zaměříme na obsahovou stránku vystoupení poslankyň, konkrétně na témata, kterým se političky ve svých veřejných prezentacích věnují.

Jak již bylo v mnoha ohledech naznačeno v teoretické části práce, zájem mužů a žen o jednotlivá „pracovní témata“, se různí. Renzetti například shrnuje, že „ženy více než muži vyjadřují zájem o problematiku zdravotní péče, péče o děti, vzdělání, bídy a o problematiku bezdomovců. Oproti tomu muži se více než ženy zajímají o schodek státního rozpočtu, daně, energetiku, obranu a zahraniční politiku.“¹³²

Totéž však lze vztáhnout i na české politické prostředí, i v českém parlamentu se setkáváme s výrazným genderovým rozdělením sfér. „Ženy jsou spojovány s humanitními sférami a s tzv. politikou péče a zařazovány do výborů zabývajících se problematikou sociální politiky, školství, zdravotnictví atd. Zároveň jsou však tyto oblasti shodně muži i ženami vnímány jako méně prestižní. Vyšší prestiž a prioritu mají výbory zabývající se především ekonomickými otázkami, rozpočtem a hospodářstvím. Činnost těchto výborů přitom ale do značné míry ovlivňuje všechny sféry v oblasti politiky péče.“¹³³

Zatímco muži se tedy koncentrují v těch politických oblastech, kde se přerozdělují velké finanční prostředky, kde se rozhoduje o systému státu a kde se soustřeďuje určitá síla a moc, ženy inklinují k oblastem, ve kterých se uplatňuje „péče“, péče o děti, o vzdělání, o minority, zdravotní péče a podobně. Tato oblast je však na rozdíl o prvně jmenované běžnému občanovi bližší, srozumitelnější, dotýká se totiž jeho každodenního života. A

---

¹³² RENZETTI, C., CURRAN, D. *Ženy, muži a společnost*. 1. dopl.vyd. Praha: Karolinum, 2005. 642 s. ISBN 80-246-0525-2

¹³³ ZÁŘECKÁ, P., *Ženy v politice-situace v české politice*. Praha: Gender Studies o.p.s., 2007

právě tento motiv - snaha o řešení problémů jiných - je častým impulzem pro vstup žen do politiky.¹³⁴

Na základě studia odborných pramenů i proběhlých studií lze tedy předpokládat, že i většina veřejných vystoupení poslankyň bude zacílena na oblast tzv. „politiky péče“.

Stanovený předpoklad: *Poslankyně se ve svých vystoupeních nejčastěji věnují tématům, která řadíme do tzv. „politiky péče“ - vzdělávání, sociální věci, zdravotnictví, apod.*

Z hlediska převažujícího tématu byla jednotlivá vystoupení poslankyň postupně přiřazována k některé z následujících kategorií témat: sociální věci, lidská práva a rovné příležitosti, vzdělávání, zdravotnictví, kultura, hospodářství, územní rozvoj, zahraniční politika, finance, ekologie, legislativa, obrana a bezpečnost - tato témata zpravidla přímo souvisela s aktuálně projednávanými sněmovními tisky, většinou návrhy zákonů. Dále byla vyčleněna vystoupení, ve kterých se poslankyně věnovaly tématům stranickým a politickým. Do poslední kategorie pak byly zařazeny ty výstupy poslankyň, které se týkaly procedurálních otázek chodu schůze Sněmovny. Četnost vystoupení poslankyň k daným tématům je zaznamenána v tabulce 21, přičemž je zohledněna pouze četnost vystoupení, nikoliv jejich časový rozsah.

Výsledky: Nejčastěji se poslankyně vyjadřovaly k otázkám týkajících se sociálních věcí. Sociální problematika naplňovala 16% všech vystoupení zákonodárkyň. Nejdiskutovanějšími tématy se v tomto smyslu ve sledovaném období staly zákon o sociálních službách, otázka vymáhání dlužného výživného, tzv. náhradní výživné, změny v důchodovém pojištění a nebo zpoplatnění a nedostatečná kapacita školek.

- Výrazný podíl vystoupení poslankyň patřil také otázkám spojeným se samotným průběhem schůze (zpravidla šlo o korekci či zpochybnění hlasování, návrh na zařazení, přeřazení či vyřazení projednávaného bodu nebo žádost o pauzu na jednání klubu).
- Více než sto vystoupení političek bylo ve sledovaném období věnováno problematice lidských práv a rovných příležitostí. V tomto ohledu jednoznačně dominoval antidiskriminační zákon, poslankyně se ale také vyjadřovaly

---

¹³⁴ RAKUŠANOVÁ, P. LINEK, L., et al. 2004. *Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích*. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111.

například k otázce rovných příležitostí mužů a žen, k zákonu o registrovaném partnerství, ke zrušení MDŽ a nebo k problematice dodržování lidských práv v Číně.

- Nejméně pozornosti poslankyň si z hlediska četnosti řečnických výstupů vysloužila témata kultura, obrana a bezpečnost. Dlužno dodat, že druhé jmenované téma se dostalo do hledáčku žen ve Sněmovně především díky poslankyni a současně ministryni obrany Vlastě Parkanové, sama totiž obstarala 21 ze 24 vystoupení na toto téma.

Tabulka č. 22: Počty vystoupení poslankyň k jednotlivým tématům

Téma	Počet vystoupení
Sociální věci	150
Procedurální	137
Lidská práva a rovné příležitosti	119
Vzdělávání	95
Stranická a politická	79
Zdravotnictví	74
Hospodářství	59
Územní rozvoj	48
Zahraniční politika	44
Finance	40
Ekologie	28
Legislativa	28
Obrana a bezpečnost	24
Kultura	23
Celkem	948

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

- Rozdělíme-li zmiňovaná témata na témata silová, neutrální a témata tzv. „politiky péče“¹³⁵, dojdeme k závěru, že zhruba polovina (52%) všech vystoupení poslankyň se ve sledovaném období týkala témat tzv. „politiky péče“.

¹³⁵ dělení témat viz kapitola Pracovní témata žen v politice

- Pokud se rozhodneme ponechat stranou „provozně-technická“ vystoupení poslankyň týkající se procedury hlasování a projednávání návrhů ve Sněmovně a vezmeme v úvahu pouze ta vystoupení, v nichž se poslankyně vyjadřovaly k projednávanému sněmovnímu tisku, pak političky věnovaly tématům „politiky péče“ 60% všech vystoupení.

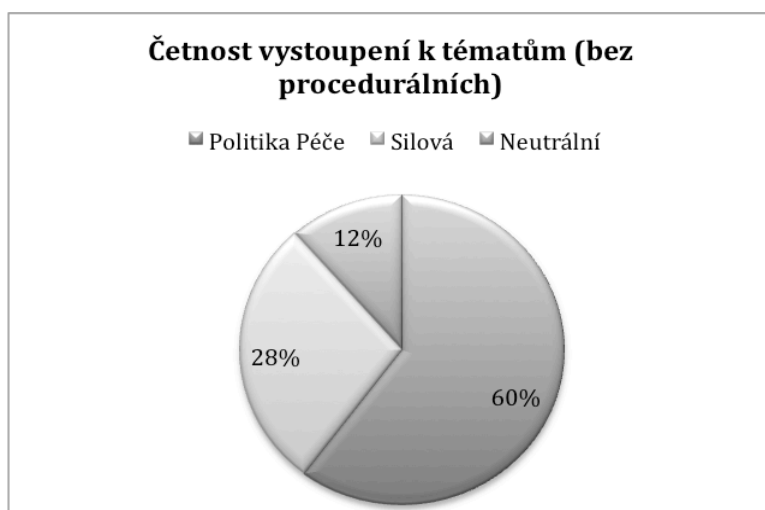
Tabulka č. 23: Klasifikace témat a počet vystoupení (bez procedurálních)

Témata	Počet vystoupení
Politika péče	489
Silová	229
Neutrální	93
Celkem	811

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

V příloze je však možné dobře vysledovat, jak se aktivita poslankyň v tomto směru liší. Navzdory obecně převažujícímu počtu vystoupení věnovaným tématům politiky péče, se najdou poslankyně, které se častěji vyjadřují k silovým tématům.(viz příloha 4) Tento jev zpravidla souvisí se začleněním poslankyně do výboru. Poslankyně- členka zahraničního výboru- se například často vyjadřuje k otázkám zahraničních vztahů.

Graf č. 3: Četnost vystoupení k tématům

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Závěr: Z analýzy vystoupení poslankyň Parlamentu ČR jasně vyplývá, že se poslankyně ve svých veřejných prezentacích nejčastěji věnovaly tématům, která řadíme do tzv. politiky péče - vzdělávání, sociální věci, zdravotnictví, apod. Těmto tématům patřila více než polovinu všech vystoupení. I navzdory individuálním rozdílům v zaměření poslankyň lze uzavřít, že se výše stanovený předpoklad se naplnil.

Oslovené poslankyně tento závěr nikterak nepřekvapil. Většina z nich tento stav odůvodňovala tím, že jsou ženám témata „politiky péče“ osobně a většinou i profesně blízká.

„...Obecně lze asi říci, že stejně jako se v životě sociálním věcem, zdravotnictví a vzdělávání věnuje víc žen, odráží se tento fakt do politické činnosti.“ A3

„...Většina poslankyň přichází právě z těchto profesí. Zkrátka jsou to oblasti, které jsou ženám bližší.“ A2

„...Řada mých stranických kolegyně měla svou původní profesi v oblasti školství, takže z toho asi vyplývá jejich angažovanost v tomto tématu. Zdravotnictví a sociální věci jsou zase oblasti, ve kterých musí do značné míry fungovat vysoká empatie, což je asi ženám mnohem bližší než mužům.“ A1

„...Jsem přesvědčena, že důvodem je přirozené založení žen. Tyto oblasti zahrnují témata, která jsou ženám od přírody blízká. Pečovatelská a ochranná role se ženám nedá nijak upřít. Bezesporu však nelze toto generalizovat, jistě lze nalézt příklady žen, které se věnují jiným tématům, napadá mne například zahraniční politika.“ A4

„...Domnívám se, že ženy mají obecně více vyvinutý cit pro tzv. politiku péče. Více se zajímají o oblasti přímo spojené s "lidskou dimenzí". Proč je více učitelek než učitelů? Proč je více zdravotních sester než "bratříčků"? Ze stejného důvodu je více poslankyň než poslanců, které tíhnou k těmto tématům.“ A5

Poslankyně také několikrát zdůraznily, že považují za klíčové vyjadřovat se k tématům, kde se cítí být erudované.

„...Nelze opomenout skutečnost, že ženy bývají v plnění úkolů odpovědnější a nechtějí se "plést" do oborů, kterým nerozumějí. Zatímco muži "zvládnou" (slovně), jak je z jejich projevů vidět, orientaci ve všech oborech.“ A7

Z vyjádření některých poslankyň vyplývá, že mnohdy volnou ruku při výběru témat nemají. Na druhou stranu naznačují, že uspět a prosadit se v mužském „sektoru“ se svým názorem, je pro ně obtížné.

„...U zelených byla specifická situace - 6 lidí muselo tematicky a odborně zvládnout to, co ve velkých stranách zvládalo 60 - 80 poslanců. Takže na mě například připadlo zdravotnictví, ke kterému jsem profesně neměla žádný vztah. A6

„...Ženy jsou převážně již při vstupu do politiky „vedeny stranou“, aby se touto tematikou zabývaly, v jiných tématech většinou nedostanou šanci, je to mužská doména. Já osobně, přestože jsem daňový specialista s dlouholetou praxí ve státní správě, mám problémy s prosazováním svých názorů v těchto tématech.“A9

„...Muži se více realizují v jiných oblastech, například financí. Souvisí to dle mého názoru také i s tím, že je to oblast v mužských očích jaksi "mužnější", "prestižnější" - ikdyž je to samozřejmě prestiž pouze domnělá, pocitová.“A8

Slova poslankyň i výsledky analýzy potvrzují, že se ženy skutečně častěji vyjadřují k tématům „péče“. Samozřejmě je nutné vzít v potaz, že výběr konkrétních témat, ke kterým se poslankyně mohly vyjadřovat, je do značné míry dán spektrem sněmovních tisků projednávaných na plénu. V osobních výpovědích poslankyně potvrzují, že témata péče jsou jim blízká osobně i profesně a samy vyzdvihují pojem „péče“, který považují za stěžejní.

3.5.2 Četnost vystoupení poslankyň

Stanovený předpoklad: Četnost vystoupení jednotlivých poslankyň se výrazně liší, a to i v rámci jednotlivých politických stran.

Jak již bylo uvedeno, v monitorovaném období (2006-2008), odpovídajícímu zhruba polovině funkčního období Sněmovny, bylo na jednání pléna zaznamenáno celkem 948 veřejných vystoupení poslankyň.

Výsledky: Zatímco u neaktivnějších poslankyň lze napočítat kolem stovky vystoupení u řečnického pultu, u některých deset i méně.

- Nejvícekrát přistoupila k řečnickému pultu poslankyně KSČM (113), nejméněkrát poslankyně ODS (1).
- Mezi první šesticí poslankyň v počtu vystoupení najdeme zástupkyně všech pěti parlamentních stran (1 ODS, 2 ČSSD, 1 KSČM, 1 KDU-ČSL a 1 SZ), přičemž všechny vystoupily na plénu více jak padesátkrát.
- Naopak v poslední šesticí poslankyň figurují 4 poslankyně ODS, 1 poslankyně ČSSD a 1 zákonodárkyně ze Strany zelených, kdy tyto poslankyně vystoupily nejvíce 10x. Pro úplnost je však nutné dodat, že dvě z těchto poslankyň se střídají v řízení schůze Sněmovny a tato jejich vystoupení nejsou v celkovém počtu zohledněna. Současně je korektní poznamenat, že je-li poslanec pověřen řízením schůze, jsou jeho možnosti vystupovat v roli řečníka v rozpravě omezené, musí předat řízení schůze jiné, k tomu pověřené osobě.
- Většina poslankyň (25) vystoupila v první polovině funkčního období méně než padesátkrát (80%), 65% zákonodárkyň (20) přistoupilo k řečnickému pultu méně než třicetkrát.

Tabulka č. 24: Četnost vystoupení dle věku

Počet vystoupení	Počet poslankyň
1 – 10	6
11 – 20	8
21 – 30	6
31 – 40	2
41 – 50	3
51 – 60	3
61 – 70	1
71 – 80	0
81 – 90	0
91 – 100	1
101 – 110	0
111 – 120	1
Celkem	31

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

- Nejvíce vystoupení obstaraly poslankyně opozičních stran ČSSD a KSČM, dohromady 537, což představuje 57% všech vystoupení. Nejméně řečnických výkonů si připsaly zákonodárkyně z řad KDU-ČSL a SZ, přičemž poslankyně tří stran vládní koalice vystoupily za první polovinu funkčního období v součtu 411 (43% všech vystoupení).
- Vezmeme-li však v úvahu počet poslankyň v každém z klubů, pak se jako nejaktivnější jeví poslankyně KDU-ČSL, které v počtu dvou obstaraly 119 vystoupení, každá z nich tedy téměř 60. Průměr vystoupení na jednu zákonodárkyni je přitom poloviční (30,6). Citelně pod tímto průměrem zaostávají političky ODS, které také zaznamenaly nejnižší počet řečnických projevů v přepočtu na jednu poslankyni (17,9).

Tabulka č. 25: Počet vystoupení poslankyň PČR podle jednotlivých stran

Strana/klub	Počet vystoupení	Počet poslankyň	Průměr vystoupení/poslankyni
ČSSD	277	9	30,8
KSČM	260	8	32,5
ODS	161	9	17,9
SZ	131	3	43,7
KDU-ČSL	119	2	59,5
Celkem	948	31	30,6

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

- Zohledníme-li řečnickou aktivitu poslankyň v rámci jednotlivých parlamentních stran, pak největší rozptyl v počtu vystoupení najdeme u poslankyň KSČM, naopak nejmenší u zákonodárkyň z řad KDU-ČSL. Opět však dodejme, že lidovce reprezentovaly ve Sněmovně pouze 2 ženy.

Tabulka č. 26: Rozptyl v počtu vystoupení podle jednotlivých stran

Parlamentní	Počet vystoupení poslankyň	
Strana	nejnižší	nejvyšší
ODS	1	51
ČSSD	9	54
KSČM	11	113
KDU-ČSL	50	69
SZ	8	95

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

- S přibývajícími politickými zkušenostmi, resp. lety strávenými ve Sněmovně, jsou poslankyně co do počtu vystoupení aktivnější. Lze to přičítat jejich vyššímu sebevědomí. Výjimkou je však skupina poslankyň, která zažívá ve Sněmovně své první funkční období, tyto poslankyně jsou nadprůměrně aktivní. Je možné za tím spatřovat snahu o zviditelnění.

Tabulka č. 27: Počet vystoupení dle funkčního období poslankyně

Funkční období	Počet vystoupení	Počet poslankyň	Průměr vystoupení/poslankyni
1	418	13	32,2
2	207	9	23,0
3	98	4	24,5
4	127	3	42,3
6	98	2	49,0
Celkem	948	31	30,6

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

- Zajímavé je sledovat i to, v jaké roli přistupuje poslankyně k řečnickému pultu, nejčastěji je to v pozici přihlášené diskutující do rozpravy. Ostatní role uvedené v tabulce 28 předpokládají zpravidla vyšší míru aktivity a zaangażovanosti, zejména pozice předkladatelky návrhu. V takové roli poslankyně za polovinu svého funkčního období přistoupily k mikrofonu 39.

Tabulka č. 28: Role poslankyně a počet vystoupení

Motiv	Počet
Vystupující v rozpravě	515
V roli zpravodaje	169
Interpelující	113
Předkládající pozměňující návrh	112
Předkládající návrh zákona	39
Celkem	948

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Závěr: Z analýzy vystoupení poslankyň na plénu Sněmovny v první polovině funkčního období (2006-2008) vyplývá, že se četnost vystoupení jednotlivých poslankyň výrazně liší, a to i v rámci jednotlivých politických stran. V tomto smyslu nejaktivnější poslankyně přistoupila ve sledovaném období k řečnickému pultu celkem 113, druhá v pořadí 95. Šest poslankyň nevystoupilo více jak desetkrát.

Výrazně se liší i četnost řečnických vystoupení poslankyň v rámci jednotlivých parlamentních stran, přičemž největší rozptyl v počtu vystoupení lze vysledovat u zákonodárkyň KSČM, nejmenší pak u lidoveckých poslankyň. Lze konstatovat, že stanovený předpoklad se potvrdil.

Žádná z oslovených poslankyň získané výsledky nerozporovala. Je překvapivé, že téměř všechny cítily potřebu deklarovat názor, že podobné rozdíly v četnosti vystoupení lze zaznamenat i u mužů-poslanců.

„...Toto lze říci obecně i o poslancích, tento úkaz nelze vztahovat pouze na ženy - poslankyně.“B3

„...Nemyslím si, že se to týká pouze žen. V tomto směru to platí stejně u mužů i u žen.“B6

„...To je asi normální, u poslanců mužů jsou asi ještě extrémnější rozdíly.“B7

„...Jsou aktivnější a pasivnější poslankyně stejně jako poslanci.“B4

Některé ženy v tomto smyslu hovoří o aktivitě či pasivitě poslankyně, jiné se však důrazně brání tomu, aby podle počtu vystoupení poslankyně na plénu byla poměřována či hodnocena kvalita její práce.

„...To, že někdo mluví méně na plénu PS ještě neznamená, že například neodvádí skvělou práci ve výboru či podvýboru.“B5

„...Menší četnost vystoupení na půdě schůze PS nemusí nutně znamenat nedostatečnou znalost daného tématu nebo nezáměr, snad je to spíše dojem, že na této půdě již svým vystoupením tolik nezměníte. Větší šance je mnohdy na půdě příslušného výboru a právě s pocitem větší možnosti ovlivnit dané téma jsou asi vystoupení mnohých žen na tomto fóru častější.“B1

„...Obecně asi mají ženy mé generace nižší sebevědomí než muži, to však neznamená, že by nepracovaly. Své názory a zkušenosti prosazují v poslaneckém klubu a ve výborech.“

„...Faktem ovšem je, že bývá tendence pracovitost poslanců poměřovat počtem vystoupení, nikoliv jejich kvalitou. Možná i docela logicky, neboť je to jediná hodnota, která se dá exaktně vyjádřit, změřit, spočítat.“B2

Poslankyně přičítají rozdíly v počtu vystoupení mezi nimi míře sebevědomí, řečnického nadání, ale i politických zkušeností. Znovu se vracejí k myšlence, že je pro ně podstatný obsah vystoupení a nikoliv jejich četnost. Vymezují se přitom vůči populistickým a prázdným výstupům.

„...V poslanecké sněmovně jsou lidé, kteří mají obavy vyjádřit své názory před kamerami a naopak zas ti, kteří musí mluvit i když žádný názor nemají (to je však u žen opravdu výjimečné).“B9

„...Záleží na zkušenostech. Mám na mysli, že čím déle se pohybujete v instituci jako je Poslanecká sněmovna, tím více se Vám dostává pod kůži pocit jistoty, který se zároveň kloubí s tím, že určité téma, které Vás zajímá je Vámi vnímáno a následně i prezentováno precizněji.“B10

„...To asi souvisí s povahou. Někdo má potřebu říct za každou cenu něco, někdo naopak exhibici na plénu rád nemá. Jde o určité zviditelnění, sbírání politických bodů, ale i o ovlivnění hlasování nebo vysvětlení stranického postoje.“B8

„...Některá vystoupení jsou nutná, některá jsou nadbytečná, některá vyloženě škodí.“B12

„...Některé poslankyně jsou více řečnický nadané, což hraje poměrně velkou roli. Některé se nehlásí do rozpravy z důvodu nízké řečnické sebevědomy, jiné proto, že vystoupení považují za zbytečný exhibicionismus (který je, mimochodem, ve sněmovně rozhodně typičtější pro muže). Domnívají se, že problém je beztak všem znám a nemají potřebu se zviditelňovat. Ovšem ne vždy se jedná o exhibicionismus, sama zastávám názor, že vystupovat je třeba, pokud je co říci k tématu nebo reagovat v diskusi. To je také velmi důležité, umět uvést věci na pravou míru a reagovat na předřečníky, pokud je chceme doplnit nebo nesdílíme jejich názor. Na půdě sněmovny má probíhat diskuse, živá výměna názorů. Není dobré před ní utíkat, ikdyž se tím takzvaně šetří čas...“B11

Domnívám se, že mnohé zaznělo již v citacích samotných poslankyň, souhlasím s tím, že míra počtu vystoupení jednotlivých zákonodárkyň rozhodně není přímo úměrná jejich pracovnímu nasazení či erudici. Byť nepopírám, že jsou v tomto smyslu jak mezi poslankyněmi, tak mezi poslanci, propastné rozdíly. Někteří si své angažmá ve Sněmovně tvrdě odpracují, jiní se takzvaně „vezou“. Poměřovat jejich aktivitu počtem veřejných vystoupení na plénu však nelze. I z vlastní zkušenosti musím říci, že k mikrofonu míří spíše sebevědomější a průraznější typy poslankyň, často přitom ty, které byly zvyklé veřejně vystupovat (například učitelky). Některé poslankyně necítí potřebu se zviditelňovat a své názory raději prezentují tam, kde mají pocit, že něco mohou ovlivnit, za takový prostor často jednací sál nepovažují. Většina poslankyň současně odsuzuje populistické výstupy, ve kterých absentuje konstruktivní věcná argumentace. Nicméně, jak uvidíme, i ženy-poslankyně někdy nemají daleko k ostřejším výrazu.

3.5.3 „Mužské prvky“ ve vystoupeních poslankyň

Jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, mezi muži a ženami panují výrazné rozdíly v politických rolích i politickém chování. Jak upozorňují sociologové „...mluvíme-li o politice, mluvíme v podstatě o moci – moci přerozdělovat nedostatkové zdroje, institucionalizovat určité hodnoty a legitimně užívat síly“.¹³⁶

---

¹³⁶ GIDDENS, A. Sociologie. 1. dopl. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4, s. 380

Jak již bylo obsáhle popsáno v teoretické části práce, jsou to muži, kdo ovládá politickou arénu, kdo formuje pravidla politické hry. Politický život je organizován podle mužských norem a hodnot, taková politika je často založena na myšlence vítězů a poražených, na soutěžení a konfrontaci, k mužskému politickému stylu patří i agrese. V této souvislosti bylo zajímavé zaměřit se i na to, nakolik se ženy ve svém verbálním projevu mužskému stylu přizpůsobují.

V rámci 948 zaznamenaných vystoupení poslankyň byl sledován i jejich obsah, vedle převažujícího tématu i například charakter vystoupení. Bylo rozlišováno, zda se poslankyně ve svém příspěvku vyjadřuje věcně a konstruktivně k danému tématu, či zda jde o vystoupení politického charakteru, jehož obsah je postaven na prakticky výhradně na vymezení se vůči jiné politické straně, na její kritice, přičemž prakticky absentuje věcná argumentace, či zda se jedná o projevy, jejichž obsahem je vymezení se či kritika vůči jinému poslanci nebo poslankyni, zjednodušeně řečeno, zda jde o osobní útok. ostrý konfrontační tón v diskusi bývá připisován jako vlastní mužům, přičemž bývá chápán jako součást mužského stylu politiky nebo tzv. „mužských strategií“.

Stanovený předpoklad: *V obsahu vystoupení poslankyň lze zaznamenat prvky, které jsou považovány za součást tzv. „mužských strategií“ (mužského stylu politiky)*

Výsledky: Ukazuje se, že v naprosté většině vystoupení se poslankyně vyjadřují věcně a více či méně konstruktivně k projednávanému bodu, případně k průběhu jednání či proceduře hlasování, přičemž se zdržují politických či osobních útoků. Takovýchto řečnických výstupů byly více než tři čtvrtiny (přesně 744, což představuje 78% všech vystoupení). Pro úplnost dodejme, že z toho šlo v 611 zaznamenaných případech o vyjádření týkající se projednávaného tématu (zpravidla návrhu zákona), ve 133 případech se jednalo o vystoupení procedurálního charakteru (vystoupení, jejichž obsahem je nejčastěji návrh na zařazení, přeražení či vyřazení bodu z programu či zpochybnění nebo korekce hlasování).

Tabulka č. 29: Vystoupení poslankyň dle charakteru projevu

Charakter vystoupení	Počet vystoupení
Věcný (vč. procedurálních v.)	744 (611+133)
Politický	186
Osobní	18
Celkem	948

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Ve vystoupeních poslankyň se však objevují i politicky a osobně laděné útoky. Následující tabulka možná trochu překvapivě ukazuje, že se do osobních útoků nejčastěji pouštějí ty „nejméně zkušené“ poslankyně, přesněji řečeno ty, které jsou v Poslanecké sněmovně své první funkční období (mají na svědomí 11 z 18 osobních výpadů). Naopak starší a politicky zkušenější poslankyně v tomto smyslu zůstávají stranou.

Tabulka č. 30: Osobní útoky dle funkčního období a věku poslankyně

Funkční období	Počet osobních útoků	Průměrný věk poslankyně
1	11	48,0
2	5	50,0
3	1	62,0
6	1	64,0
Celkem	18	51,4

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Co už ale překvapivé rozhodně není, je to, že se do osobních střetů pouštějí převážně opoziční političky (18 vystoupení z 18), což lze přičítat právě oné opoziční roli. Zejména ve sledovaném funkčním období Sněmovny opozice velmi často využívala parlamentní půdu k ostré kritice vlády a jejích čelních představitelů.

Tabulka č. 31: Osobní útoky dle strany a věku poslankyně

Strana/klub	Počet osobních útoků
ČSSD	14
KSČM	2
SZ	1
ODS	1
Celkem	18

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Závěr: Většina vystoupení poslankyň je věnována konstruktivní a věcné formulaci postoje k projednávanému bodu. Ve vystoupeních některých poslankyň se však objevují i politické a nebo dokonce osobní útoky, přičemž tento způsob verbálního projevu bývá připisován jako vlastní mužům. Lze říci, že stanovený předpoklad se naplnil. Některé ženy si skutečně osvojují určité prvky mužského politického chování.

Některé oslovené poslankyně usuzují, že se političky pouštějí do osobních útoků proto, aby se zviditelnily, což v zásadě koresponduje s výše uvedeným závěrem, že tento způsob komunikace volí častěji mladší a méně politicky zkušené političky.

„...asi proto, že být věcný a konstruktivní v převážné většině případů nikomu nepřináší žádnou slávu (v médiích jsou zveřejňovány pouze kontroverzní výroky). Je to smutné, ale to je asi ten důvod, proč se i některé poslankyně uchylují k této typicky mužské taktice.“C4

„...Je to podobné jako u poslanců - mužů, i když asi ne v takové míře.“C2

Některé političky současně připouštějí, že tak činí vědomě, ve snaze...

„...zkrátka se někdy přizpůsobujeme (v té agresivitě). Je nás příliš málo na to, abychom prosadily vlastní politický styl. Známý sociologický jev o přizpůsobování se minority.“C3

Z vyjádření respondentek také vyplývá, že je k ostřejší reakci vyprovokuje vystoupení kolegů, podle jiných žen tento jev souvisí s emancipací.

„...Vzhledem k tomu, že sama jsem spíše příznivcem věcné a konstruktivní debaty (i když i já jsem v poslední době učinila výjimku svou reakcí na poslance Ratha – měla jsem po 4 letech pocit, že i já musím již reagovat na neuvěřitelné fabulace tohoto poslance) preferuji klidné jednání bez osobních invektiv. Ale záleží vždy na individuálních vlastnostech a nelze úplně zobecňovat.“C5

„...Ženy jsou i v životě konstruktivnější a věcné. Mají většinou větší empatii, dokážou šetřit časem, neztrácejí ho zbytečnými polemikami. To, že některé zástupkyně ženského pohlaví přecházejí i do osobních útoků může souviset s pokročilou emancipací. Dnes už neplatí, že muž je hlavou rodiny, vydělává peníze a žena střeží domácí krb. Přesto si ale myslím, že i tato skutečnost závisí na vlastnostech, povaze a společenských návycích každé ženy.“C6

Z vyjádření političek však lze vycítit odmítání tohoto stylu i kritiku do vlastních řad.

„...Poslankyně naštěstí podléhají touze zajít do osobního útoku jen velmi zřídka. U mužů je tato tendence citelně silnější. Politické útoky jsou častější, ale v případě poslankyň si je troufám taktně označit jen za jakési "okořenění" vystoupení. Je málo těch, které by se v nich vyloženě vyžívaly.“C1

„...Jsou věci, kdy se smývají rozdíly mezi kolegy a kolegyněmi v PS a i způsob projevu je jedním z nich. Je to stejné jako ve společnosti. I mezi sebou najdete ženy, které mluví jiným jazykem, než by se na ženy slušelo.“C7

4. ZÁVĚR

Troufám si říci, že předložená práce přináší zajímavou sondu do života českých poslankyň. Mapuje jejich veřejná vystoupení na půdě Poslanecké sněmovny za první polovinu funkčního období, počínaje rokem 2006.

Je zjevné, že řečnická aktivita poslankyň je velmi rozdílná, a to co do počtu, obsahu i formy jednotlivých vystoupení.

Značné odlišnosti v počtu jednotlivých vystoupení političky vysvětlují na jedné straně vysokými ambicemi nově nastupujících poslankyň a snahou o zviditelnění. Na straně druhé nízkým sebevědomím, absentujícím řečnickým nadáním, případně nedostatečnými politickými zkušenostmi některých žen. Významnou roli zde hraje také snaha poslankyň vystupovat konstruktivně, věcně a na poli, kde mohou něco ovlivnit.

Analýza 948 vystoupení poslankyň jednoznačně potvrdila preferenci témat, které zahrnujeme do tzv. politiky péče, poslankyně ve většině přiznávají, že jsou jim tato témata blízká nejen osobně, ale často i profesně. „Rozumět tomu co říkám a co dělám“, to je pro mnohé političky jedno ze základních hesel jejich fungování v politice.

Prosadit se mezi muži-politiky se svými představami a názory však považují za velmi obtížné, zejména pokud se pohybují v sektorech, které zpravidla přináležejí mužům. I to je jeden z důvodů, proč se některé poslankyně přizpůsobují mužskému stylu politiky, přijímají jimi nastavená pravidla hry. Řada žen-poslankyň však takovéto tendence odsuzuje.

Všechny předpoklady práce, stanovené na základě teoretických podkladů, se podařilo potvrdit i v praxi. Zmíněná analýza navíc přinesla i řadu dalších zajímavých postřehů.

5. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BRATTON, K., RAY, L. (2002): Descriptive Representation, Policy outcomes, and Municipal Day-Care Coverage in Norway, *American Journal of Political Science*, Vol. 46, No. 2, p. 429 in BUDILOVÁ, S. Ženy v norské politice, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií
- BYSTYDZIENSKI, J. (1995): Women in electoral politics: lessons from Norway, London: Praeger in BUDILOVÁ, S. Ženy v norské politice, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií
- ČERMÁKOVÁ, M., NAVAROVÁ, H. (1990) . Ženy a volby '90. Praha: Sociologický ústav CSAV in JACHANOVA DOLEŽELOVÁ, A. Postoje veřejnosti se mění, reálná situace nikoliv: aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice in Gender a demokracie: 1989 -2009. Praha: Gender Studies, o.p.s., 2009. ISBN 80-86520-64-1
- DAHLERUP, D., Kvóty – Skok k rovnosti? - Potřeba mezinárodního srovnání používání volebních kvót ke získání rovného politického občanství žen. Referát byl připraven pro konferenci pořádanou Mezinárodním institutem pro demokracii a volební podporu (IDEA) dne 25. září 2002 v Jakartě v Indonésii, Fórum 50%
- FREIDENVALL, L., Genderové kvóty – výsledky a výzvy in Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0
- GIDDENS, A. Sociologie. 1.dopl.vyd. Praha: Argo, 1999. 595s. ISBN 80-7203-124-4
- HAVELKOVÁ, H. (2006). Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989 in Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (Eds). Mnohohlasem: Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989. Praha: SoÚ,
- JACHANOVÁ DOLEŽELOVÁ, A. Postoje veřejnosti se mění, reálná situace nikoliv: aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice in Gender a demokracie: 1989 - 2009. Praha: Gender Studies, o.p.s., 2009. ISBN 80-86520-64-1, s.56
- KARAM, A., LOVENDUSKI, J. Dosáhnout změny in Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0
- LINEK, L., BERNADYOVÁ, A. (2009) Kdo jsou čeští poslanci?- Socio-demografická struktura poslanců Parlamentu ČR [online], 2009, Socioweb [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <[http:// www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=417&lst=108](http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=417&lst=108)

LOVENDUSKI, J., (2005): *Feminizing Politics*, Cambridge: Polity Press. in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

LOVENDUSKI, J., NORRIS, P. (2003): *Westminster Women: The Politics of Presence*, Political Studies, Vol. 51 in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

MAŘÍKOVÁ, H.: *Ženy ve vrcholových politických funkcích*, in Sociologický časopis, roč. XXXIII, č. 4/1997

MOUFFE, Ch. (1995) „Feminism, Citizenship, and Radical Democratic Politics“ in VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. *Odcházení – Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti*. Praha: Open Society Fund, 2007

NORRIS, P. 2004. *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press in RAKUŠANOVÁ, P., *Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice*. Gender, rovné příležitosti, výzkum: *Ženy ve veřejném životě*, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, ISSN 1213-0028

RAAUM, N. (2005): *Gender Equality and Political Representation: A Nordic Comparison*, West European Politics, Vol. 28, No. 4, p. 872 in BUDILOVÁ, S. *Ženy v norské politice*, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

RAKUSANOVÁ, P. LINEK, L., et al. 2004. *Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích*. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111.

RAKUSANOVÁ, P. *Zastoupení žen v české politice v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2006: Trendy a výzvy*. Praha: Fórum 50%, 2006

RAKUSANOVÁ, P., *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50%, 2006. ISBN 80-239-7438-6

RAKUSANOVÁ, P., *Zamyšlení nad otázkou zapojení žen do politiky v České republice a možnosti změn in Nebojme se kvót!- podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů*. Praha: Fórum 50%, 2008 ISBN 978-80-254-1219-0

RAKUSANOVÁ, P., *Zastoupení žen v České politice v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2006: Trendy a výzvy* Praha: Fórum 50%.

RAKUSANOVÁ, P., LINEK, L. et al. 2004. *Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích*. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111.

RAKUŠANOVÁ, P., *Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice*. Gender, rovné příležitosti, výzkum: *Ženy ve veřejném životě*, roč. 6, č. 2/2005 Praha: Sociologický ústav AV ČR, ISSN 1213-0028

RAKUŠANOVÁ, P., *Strategie genderové rovnosti* [online], 2007, Socioweb [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/145_socioweb%2010-07%20cely%202.pdf

RENZETTI,C.,CURRAN,D. Ženy, muži a společnost. 1 dopl.vyd. Praha:Karolinum, 2005. 642 s. ISBN 80-246-0525-2

SHVEDOVA, N. Překážky účasti žen v parlamentu in Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0

SIMMEL, G. (1984): On Women, Sexuality, and Love, New Haven: Yale University Press in Rakušanová, P. (2006). Zastoupení žen v české politice v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2006: Trendy a výzvy. Praha: Forum 50%.

SMIGGELS KAVKOVÁ, J. 2006. Analýza kandidátních listin pro volby do PSP ČR 2006 z hlediska zastoupení žen a mužů. Praha: Fórum 50 %, 2006

SOLHEIM, B. (2000): On the Top of the World: Women's Political Leadership in Scandinavia and Beyond, London: Greenwood Press in BUDILOVÁ, S. Ženy v norské politice, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

ŠANDEROVÁ,J. Sociální stratifikace - Problém, vybrané teorie, výzkum.1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 172 s. ISBN 80-246-0025-0

TOWNS, A. (2003): Understanding the Effects of Larger Ratios of Women in National Legislatures: Proportion and Gender Differentiation in Sweden and Norway, Women and Politics in BUDILOVÁ, S. Ženy v norské politice, 2007. Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta soc. studií

VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., RAKUŠANOVÁ, P. Odcházení – Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti. Praha: Open Society Fund, 2007

VESELÁ, L., RAKUSANOVÁ, P., Analýza výzkumu poslankyň Parlamentu ČR. Praha: Forum 50%, 2007

VODRÁŽKA, M. 1996. Feministické rozhovory o „tajných službách. Praha: Nadace Gender Studies.s 66 in Maříková, H.: Ženy ve vrcholových politických funkcích, in: Sociologický časopis, roč. XXXIII, č. 4/1997

WÄNGNERUD,L., Švédsko: Model postupného vývoje in Ženy v parlamentu: Nad rámec čísel. IDEA, 2005 ISBN: 91-85391-19-0

ZÁŘECKÁ, P., Ženy v politice-situace v české politice. Praha: Gender Studies o.p.s., 2007

Databáze Meziparlamentní unie [online], aktualizována k 28.2. 2010 [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals) [online]. c1010 [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <http://www.developmentgoals.org/Gender_Equality.htm

Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů. Pavlík, P. (ed.). Open Society Fund Praha, 2006

Ženy a muži v datech, ČSÚ[online], 2008 [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/23003275C8/\\$File/14150807.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/23003275C8/$File/14150807.pdf)

Ženy v norské politice in Severské listy[online], 2008 [cit.2010-03-22]. Dostupné z: <<http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0330.htm>

6. SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Zastoupení žen v parlamentech vybraných zemí
- Příloha č. 2: Mezinárodní srovnání - ženy a muži v národních vládách EU 27
- Příloha č. 3: Počet vystoupení poslankyň s ohledem na stranickou příslušnost, funkční období a věk
- Příloha č. 4: Počet vystoupení poslankyň k jednotlivým typům témat
- Příloha č. 5: Závislost počtu poslankyň a věku
- Příloha č. 6: Distribuce vystoupení dle témat
- Příloha č. 7: Počet vystoupení poslankyň k jednotlivým tématům
- Příloha č. 8: Počet vystoupení poslankyň podle charakteru vystoupení

Přílohy:

Příloha č. 1: Zastoupení žen v parlamentech vybraných zemí

Pořadí	Země	Dolní komora či jednokomorový parlament				Horní komora či senát			
		volby	křesla	ženy	volby	Elections	křesla	ženy	% W
1	Rwanda	9 2008	80	45	56.3%	10 2003	26	9	34.6%
2	Sweden	9 2006	349	162	46.4%	---	---	---	---
6	Netherlands	11 2006	150	63	42.0%	5 2007	75	26	34.7%
7	Finland	3 2007	200	80	40.0%	---	---	---	---
8	Norway	9 2009	169	67	39.6%	---	---	---	---
12	Belgium	6 2007	150	57	38.0%	6 2007	71	29	40.8%
"	Denmark	11 2007	179	68	38.0%	---	---	---	---
20	Belarus	9 2008	110	35	31.8%	7 2008	58	19	32.8%
28	Tunisia	10 2009	214	59	27.6%	8 2008	112	17	15.2%
31	Afghanistan	9 2005	249	68	27.3%	9 2005	102	23	22.5%
37	Iraq	12 2005	275	70	25.5%	---	---	---	---
68	Slovakia	6 2006	150	27	18.0%	---	---	---	---
69	Kazakhstan	8 2007	107	19	17.8%	10 2008	47	2	4.3%
75	Albania	6 2009	140	23	16.4%	---	---	---	---
76	Democratic People's Republic of Korea	3 2009	687	107	15.6%	---	---	---	---
77	Czech Republic	6 2006	200	31	15.5%	10 2008	81	14	17.3%
94	Romania	11 2008	334	38	11.4%	11 2008	137	8	5.8%
96	Hungary	4 2006	386	43	11.1%	---	---	---	---
105	Turkey	7 2007	549	50	9.1%	---	---	---	---
108	Malta	3 2008	69	6	8.7%	---	---	---	---
113	Ukraine	9 2007	450	36	8.0%	---	---	---	---
132	Egypt	11 2005	454	8	1.8%	6 2007	264	18	6.8%
135	Saudi Arabia	2 2009	150	0	0.0%	---	---	---	---

Zdroj: údaje Meziparlamentní unie, aktualizovány k 28.2. 2010 (<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>, naposledy navštíveno 22.3. 2010)

Příloha č. 2: Mezinárodní srovnání - ženy a muži v národních vládách EU 27

Země	Ženy	% žen ve vládě	Muži	Celkem	Premiér	Hlava státu
Belgie	6	40,0	9	15	muž / <i>man</i>	-
Bulharsko	5	26,3	14	19	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Česká republika	2	11,1	16	18	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Dánsko	7	36,8	12	19	muž / <i>man</i>	-
Německo	6	37,5	10	16	žena / <i>woman</i>	muž / <i>man</i>
Estonsko	3	21,4	11	14	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Irsko	3	20,0	12	15	muž / <i>man</i>	žena / <i>woman</i>
Řecko	2	11,1	16	18	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Španělsko	9	50,0	9	18	muž / <i>man</i>	-
Francie	13	34,2	25	38	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Itálie	4	18,2	18	22	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Kypr	1	8,3	11	12	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Lotyšsko	4	21,1	15	19	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Litva	3	21,4	11	14	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Lucembursko	3	20,0	12	15	muž / <i>man</i>	-
Maďarsko	2	12,5	14	16	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Malta	2	22,2	7	9	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Nizozemsko	5	27,8	13	18	muž / <i>man</i>	-
Rakousko	5	35,7	9	14	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Polsko	5	25,0	15	20	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Portugalsko	2	11,8	15	17	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Rumunsko	0	0,0	17	17	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Slovinsko	3	16,7	15	18	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Slovensko	2	12,5	14	16	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Finsko	12	60,0	8	20	muž / <i>man</i>	žena / <i>woman</i>
Švédsko	10	45,5	12	22	muž / <i>man</i>	-
Spojené království	8	32,0	17	25	muž / <i>man</i>	-
Další země:						
Chorvatsko	4	22,2	14	18	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Turecko	1	4,0	24	25	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Island	4	33,3	8	12	muž / <i>man</i>	muž / <i>man</i>
Norsko	10	52,6	9	19	muž / <i>man</i>	-

Zdroj: ČSÚ, data za období 19/05/2008 - 02/06/2008

Příloha č. 3: Počet vystoupení poslankyň s ohledem na stranickou příslušnost, funkční období a věk

Číslo poslankyně	Strana/klub	Počet vystoupení	Funkční období	Věková dekáda
Poslankyně 13	KSČM	113	1	20
Poslankyně 10	SZ	95	1	30
Poslankyně 27	KDU-ČSL	69	4	40
Poslankyně 04	ČSSD	54	2	40
Poslankyně 30	ČSSD	53	1	60
Poslankyně 05	ODS	51	3	40
Poslankyně 23	KDU-ČSL	50	6	50
Poslankyně 22	ČSSD	48	6	60
Poslankyně 02	KSČM	42	4	50
Poslankyně 24	ODS	38	3	60
Poslankyně 18	ČSSD	32	2	50
Poslankyně 11	SZ	28	1	40
Poslankyně 15	KSČM	27	2	60
Poslankyně 03	ČSSD	26	1	50
Poslankyně 06	KSČM	24	2	60
Poslankyně 19	ČSSD	22	1	40
Poslankyně 25	ODS	21	1	50
Poslankyně 26	ČSSD	19	2	50
Poslankyně 09	ODS	16	4	50
Poslankyně 08	KSČM	15	1	60
Poslankyně 17	KSČM	15	2	40
Poslankyně 12	ČSSD	14	1	30
Poslankyně 29	KSČM	13	2	40
Poslankyně 16	ODS	12	2	60
Poslankyně 01	KSČM	11	2	50
Poslankyně 20	ODS	10	1	50
Poslankyně 14	ČSSD	9	1	40
Poslankyně 21	ODS	8	3	50
Poslankyně 31	SZ	8	1	50
Poslankyně 07	ODS	4	1	40
Poslankyně 28	ODS	1	3	40
Celkem		948		

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Příloha č. 4: Počet vystoupení poslankyň k jednotlivým typům témat

Poslankyně	Typ tématu				
Kód	Neutrální	Politika Péče	Procedurální	Rovné příležitosti	Silová
Poslankyně 01	1	2	1	3	4
Poslankyně 02	2	6	10	22	2
Poslankyně 03	2	18	1		5
Poslankyně 04	1	30	2	19	2
Poslankyně 05	11	14	4	15	7
Poslankyně 06		22	2		
Poslankyně 07		3			1
Poslankyně 08		1	3		11
Poslankyně 09		4	4	4	4
Poslankyně 10	12	13	31	20	19
Poslankyně 11		2	5		21
Poslankyně 12	1	3	2	5	3
Poslankyně 13	23	41	9	8	32
Poslankyně 14		9			
Poslankyně 15	1	15	5		6
Poslankyně 16	6	2	1	2	1
Poslankyně 17	1	12	1		1
Poslankyně 18	1	18	3		10
Poslankyně 19		18	2		2
Poslankyně 20		8		2	
Poslankyně 21		3	2		3
Poslankyně 22	5	6	9	13	15
Poslankyně 23	8	2	3	3	34
Poslankyně 24		32	3		3
Poslankyně 25	9	6	5		1
Poslankyně 26	2	3	2	1	11
Poslankyně 27	1	37	21	2	8
Poslankyně 28			1		
Poslankyně 29	4		1		8
Poslankyně 30	2	38	2		11
Poslankyně 31		2	2		4

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Příloha č. 5: Závislost počtu poslankyň a věku

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Příloha č. 6: Distribuce vystoupení dle témat

PID	Strana	Ekologie	Finance	Hospodářství	Kultura	Legislativa	Lidská práva a rovné příležitosti	Obrana a bezpečnost	Procedurální	Sociální věci	Stranická a politická	Územní rozvoj	Věda a školství	Zahraníční politika	Zdravotnictví
Poslankyně 01	KSČM	1	2				3		1		1	2			1
Poslankyně 02	KSČM	1		1			22		10	1	3				4
Poslankyně 03	ČSSD		2						1	2	5		16		
Poslankyně 04	ČSSD		1	1			19		2	29			1	1	
Poslankyně 05	ODS		2			9	15		4	14	4	3			
Poslankyně 06	KSČM								2	1					21
Poslankyně 07	ODS		1							3					
Poslankyně 08	KSČM		2						3	1		9			
Poslankyně 09	ODS		1				4		4	4	1	2			
Poslankyně 10	SZ	1		10	8	6	20	1	31	3	10	4	1		
Poslankyně 11	SZ	2	3	13					5		1	4			
Poslankyně 12	ČSSD			2			5		2	1	1		1	1	1
Poslankyně 13	KSČM	20	2	6	3	3	8		9	4	11	14		19	14
Poslankyně 14	ČSSD									8					1
Poslankyně 15	KSČM		2	4					5	15				1	
Poslankyně 16	ODS		1		2		2		1					6	
Poslankyně 17	KSČM								1			1		1	12
Poslankyně 18	ČSSD	1	2	1					3	16	5	2	1	1	
Poslankyně 19	ČSSD	1	1						2	3	1		14		
Poslankyně 20	ODS						2			7					1
Poslankyně 21	ODS		1	1	2				2		1		1		
Poslankyně 22	ČSSD		1	2	2	2	13	2	9		12	1	1		3
Poslankyně 23	ODS	1	1	4			3	21	3	1	7	3		6	
Poslankyně 24	KDU-ČSL		2		2				3	28	1		1		1
Poslankyně 25	ODS		1			6			5		1			2	6
Poslankyně 26	ČSSD		2	6		2	1		2	1	3				2
Poslankyně 27	KDU-ČSL		4	1	4		2		21	5	2	2	23		5
Poslankyně 28	ODS								1						
Poslankyně 29	KSČM		5	2					1			1		4	
Poslankyně 30	ČSSD		1	2					2	3	8		34	2	1
Poslankyně 31	SZ			3					2		1		1		1

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň

Příloha č. 7: Počet vystoupení poslankyň k jednotlivým tzpům témat

PID	Neutrální	Politika Péče	Procedurální	Rovné příležitosti	Silová
Poslankyně 01	1	2	1	3	4
Poslankyně 02	2	6	10	22	2
Poslankyně 03	2	18	1		5
Poslankyně 04	1	30	2	19	2
Poslankyně 05	11	14	4	15	7
Poslankyně 06		22	2		
Poslankyně 07		3			1
Poslankyně 08		1	3		11
Poslankyně 09		4	4	4	4
Poslankyně 10	12	13	31	20	19
Poslankyně 11		2	5		21
Poslankyně 12	1	3	2	5	3
Poslankyně 13	23	41	9	8	32
Poslankyně 14		9			
Poslankyně 15	1	15	5		6
Poslankyně 16	6	2	1	2	1
Poslankyně 17	1	12	1		1
Poslankyně 18	1	18	3		10
Poslankyně 19		18	2		2
Poslankyně 20		8		2	
Poslankyně 21		3	2		3
Poslankyně 22	5	6	9	13	15
Poslankyně 23	8	2	3	3	34
Poslankyně 24		32	3		3
Poslankyně 25	9	6	5		1
Poslankyně 26	2	3	2	1	11
Poslankyně 27	1	37	21	2	8
Poslankyně 28			1		
Poslankyně 29	4		1		8
Poslankyně 30	2	38	2		11
Poslankyně 31		2	2		4

Zdroj: Analýza vzstoupení poslankyň

Příloha č. 8: Počet vystoupení poslankyň podle charakteru vystoupení

PID	Jiné	Osobní	Politické	Procedurální	Věcné
Poslankyně 01			2	1	8
Poslankyně 02			2	8	32
Poslankyně 03			6	1	19
Poslankyně 04		1	6	4	43
Poslankyně 05			3	5	43
Poslankyně 06				2	22
Poslankyně 07					4
Poslankyně 08				3	12
Poslankyně 09				4	12
Poslankyně 10		1	18	32	44
Poslankyně 11				5	23
Poslankyně 12			3	1	10
Poslankyně 13		2	39	8	64
Poslankyně 14			3		6
Poslankyně 15				5	22
Poslankyně 16				1	11
Poslankyně 17			9	1	5
Poslankyně 18		4	6	3	19
Poslankyně 19		2	6	2	12
Poslankyně 20					10
Poslankyně 21				1	7
Poslankyně 22	1	1	12	6	28
Poslankyně 23			22	3	25
Poslankyně 24		1	9	3	25
Poslankyně 25				5	16
Poslankyně 26			4	2	13
Poslankyně 27			5	21	43
Poslankyně 28				1	
Poslankyně 29			1	1	11
Poslankyně 30		6	29	2	16
Poslankyně 31			1	2	5

Zdroj: Analýza vystoupení poslankyň